

ΕΤΟΣ Α΄.—ΤΕΥΧΟΣ 5

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1900

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ: Εἰκόνες ἐξ Αἰτωλίας.
ΙΩ. ΖΕΡΒΟΥ: Ἀπὸ ἀνάγλυφον τῶν Παναθηναίων (ποίημα).
ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΗΜΗΡΙΩΤΟΥ: Φθινοπωρινόν (ποίημα).
ΜΑΞ ΜΥΛΛΕΡ: Προσωπογραφίαι βασιλέων (μετ. Γ. Σ.).
ΑΔ. ΜΩΡΑΪΤΙΔΟΥ: Ἡ χρυσὴ καδένα (διήγημα· συνέχεια).
Α. ΤΣΕΧΩΦ: Ἡ θλύψις (διήγημα· μετ. Ἀγαθοκλέους Γ. Κωνσταντινίδου).
Γ. Σ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ: Τὸ Φανάρι.
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ: Οὐλερῆχος Βιλάμοβιτζ.
ΑΓΓΕΛΟΥ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ: Ἀμαρτία καὶ μετάνοια ἐπὶ σκηνῆς.
REMY DE GOURMONT: Ἐπιστολὴ ἐκ Παρισίων.
Ν. Δ. ΠΑΠΠΟΥ: Ἐπιστολὴ ἐκ Βερολίνου.

ΜΟΥΣΙΚΗ: Μονωδία τοῦ ὀξυφώνου ἐκ τῶν «Δύο ἀδελφῶν» ὑπὸ Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑ.

Τὸ Δεκαπενθήμερον ὑπὸ Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΥ.
Γράμματα — Τέχνη — Ἐπιστήμη.
Πινακίδες.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ἡ βορειοανατολικὴ ἀκτὴ τῆς Τριχωνίδος.
Ὁ ναὸς τοῦ Θεομίου Ἀπόλλωνος.
Κρηπίδωμα τῆς μεγάλης στοᾶς τοῦ Θέρμου.
Κεφαλὴ, ἐκ τῶν εὑρημάτων τοῦ Θέρμου.
Προσωπογραφία ὑπὸ Δδὸς ΘΑΛΕΙΑΣ ΦΛΩΡΑ.
Ὅρνιθοπῶλις ὑπὸ Π. ΔΕΜΠΕΣΗ.
Ἀντώνιος Π. Τσέχωφ.
Ἡ μεγάλη γέφυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
Τὰ ἀνάκτορα τοῦ Δολμᾶ Μπαξέ.
Οὐλερῆχος Βιλάμοβιτζ.
Ἰωάννης Πανταζίδης.

ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ

Ὑπὸ Ζ. ΦΡΥΔΑ, Δδὸς ΜΑΡΙΑΣ ΣΚΟΥΦΟΥ.

ΑΘΗΝΑΙ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: 18, ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἀφιερωμένον εἰς τὴν Α. Υ. τὸν βασιλόπαιδα Νικόλαον

ΑΘΗΝΑΙ, 18, ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' ἐν ἔτος δρ. 25. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' ἐν ἔτος φρ. 25.
> δι' ἐξ μηνῶν > 13. > δι' ἐξ μηνῶν > 13.

— Πᾶσα αἰτησις πρὸς ἐγγραφήν συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ. ἢ ταχ. ἐπιταγὴν, ἢ τραπεζ. γραμμάτια, ἐντὸς συστημένης ἐπιστολῆς διευθυνομένης:

πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Φιλελλήνων 18, Ἀθήνας,

ἢ πρὸς τὴν

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

Ὁδὸς Ἀριστείδου 11^Α - 11^Β, Ἀθήνας.

- Τὰ χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.
- Ἐκαστος τόμος τῶν «Παναθηναίων» ἀποτελεῖται ἐκ 12 τευχῶν.
- Αἱ ἐγγραφαὶ λογιζομέναι ἀρχόμεναι ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου ἢ 15 Ἀπριλίου.
- Ἀγγέλλεται πᾶν νέον βιβλίον, τοῦ ὁποῦ ἀποστέλλονται εἰς τὸ γραφεῖον δύο ἀντίτυπα.
- Τὰ «Παναθηναία» δημοσιεύουν εἰδοποιήσεις εἰς τὸ ἐξώφυλλον καὶ εἰς πρόσθετα χρωματιστὰ φύλλα.

Ὑπὸ τὰ πιεστήρια :

ΤΟ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΟΝ ΤΕΥΧΟΣ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»,

Εἰς τοὺς συνδρομητὰς καὶ ἀγοραστὰς τοῦ τεύχους τούτου προσφέρεται ὡς δῶρον ἐν φωτοτυπίᾳ ἐπὶ ἀρίστου χάρτου

Η ΒΑΣΙΛΟΠΗΤΤΑ

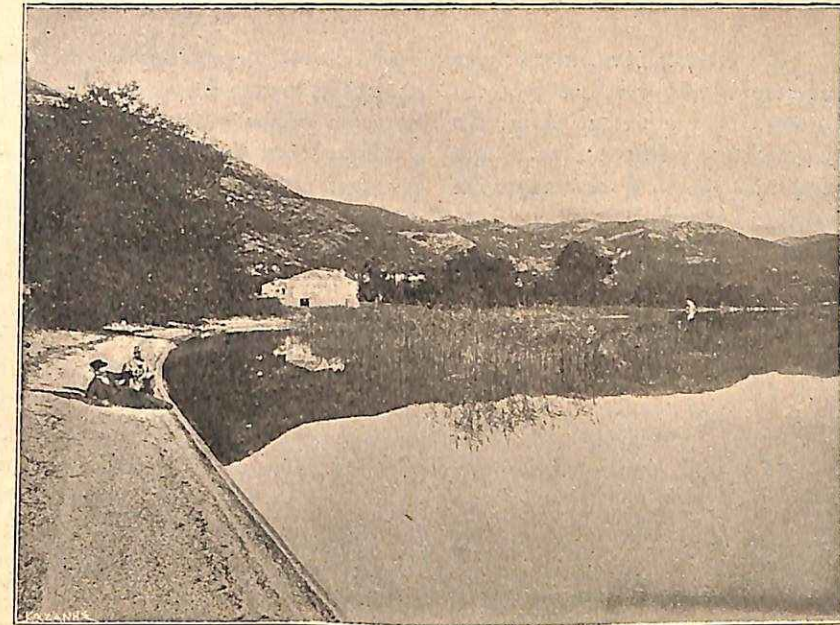
νέον ἔργον τοῦ διαπρεποῦς ζωγράφου κ. Γ. Ἰακωβίδου, σχεδιασθὲν εἰδικῶς διὰ τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»,.

ΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΟΙ: Meisenbach Riffarth et C', Μόναχον — Ἐλ. Καζάνης, Ἀθήναι.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΙ: Κ. Μπέριγγερ — Ροδόλφος Ρόρρερ καὶ Σπυρ. Κοκκόλης (ἐρασιτέχνης), Ἀθήναι.

Τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ», πωλοῦνται κατὰ φυλλάδια πρὸς δρ. 1.20 ἑκάστον, ἐν Ἀθήναις μὲν εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα Ἑστίας, Βίλμπεργ, Μπὲκ καὶ Ι. Κορτέση καὶ τὰ περίπτερα τῶν πλατειῶν, ἐν Πειραιεὶ δὲ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα Ἀντ. Χούλιτα καὶ Γ. Ἀλεξάκη.

Ἐν Ἀθήναις Τυπογραφεῖον Ἑστίας Κ. Μάισνερ καὶ Ν. Καργαδούρη — 2724.

ΕΙΚΟΝΕΣ ΕΞ ΑΙΤΩΛΙΑΣ

Ἀπὸ τὴν χλοερὰν, πλουτοδοτέραν ἀκτὴν τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν εἰς μικρὰν μόνον ἀπόστασιν διαγράφεται ἐπὶ τῆς ἀπέναντι στερεᾶς ἢ μαύρῃ γραμμῇ τῆς χαμηλῆς παραλίας, ἥτις μὲ τὰ ἀραιὰ, ἀκομψὰ συμπλέγματα ὕδατοχαρῶν δένδρων περιζώνει τὴν τεναγώδη παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐήνου, τοῦ σημερινοῦ Φίδαρη, πεδιάδα. Βραχύς, ὅσον μιᾶς ὥρας διάπλους διὰ τοῦ ἀτμήρους πορθμείου, ὅπερ δις τῆς ἡμέρας ὑπηρετεῖ τὴν μεταξὺ τῶν δύο σιδηροδρόμων συγκοινωνίαν, μᾶς φέρει ὑπὸ τὴν γιγαντώδη, ἀγρίαν πυραμίδα τῆς Βαράσσοβας, τοῦ παλαιοῦ ὄρους Χαλκίδος, εἰς τὸν ἐπιθαλάσσιον σταθμὸν «τῶν σιδηροδρόμων τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος». Εἶνε ὅλως διόλου ἄλλη πλέον φύσις, ἀλλὰ τόπος ὡραίος καὶ μεγαλοπρεπής, ὅστις ἀπροσδοκῆτως ἐξανοίγεται ἐνταῦθα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας. Ἡ ἄχαρις ἀκτὴ εἶνε τὸ κράσπεδον μόνον εὐρείας ἐριβώλακος πεδιάδος, ἥτις κατὰ τὴν γονιμότητα καὶ τὸν πλοῦτον — δυστυχῶς ὅμως ὄχι καὶ κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν καλλιέργειαν — δὲν εἶνε κατωτέρα καμμιᾶς τῶν φημιζομένων τῆς Ἑλλάδος. Μακρὰ σιδηρὰ γέφυρα ζευγνύει τὰς ὄχθας τῆς πλατυτάτης κοίτης τοῦ ὀρμητικοῦ Εὐήνου. Ἐντὸς ὀλίγου παρερχόμεθα τὴν λοφώδη σειρὰν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀρχεται τὸ ἀδενδρον ἐνταῦθα, ἀλλὰ κατόπιν πανταχοῦ σύνδενδρον καὶ εὐγραμμον ὄρος τοῦ Ζυγοῦ, ἀποτελοῦντος τοὺς μαλακοὺς πρόποδας τῶν τρα-

χειῶν κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἐπιβλητικῶν ὄροσει-
ρῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς αἰτωλικῆς χώρας.

Μόλις αἰσθανόμεθα ὅτι διερχόμεθα τοὺς τόπους, οἵτινες ὑπῆρξαν ἡ σκηνὴ τῶν παλαιοτάτων τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας δραμάτων, ἡ κοιτὶς αὐτῆς τοῦ ἀρχαιοτάτου γένους τῶν Ἑλλήνων ἡρώων. Εἰς τὰς εὐτελεῖς καλύβας, ὅπου σταματᾷ τὸ πρῶτον ἡ ἐλαφρὰ τοῦ σιδηροδρόμου συνολκὴ ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν τοῦ ποταμοῦ ὄχθης, εὐρίσκειτο βεβαίως καὶ πρὸ τριῶν χιλιετηριῶν ὁ σταθμὸς τῆς ὁδοῦ, ἥτις ἔφερεν εἰς τὸν πόρον τοῦ ρεύματος τοῦ τοσοῦτον ὀλεθρίου εἰς τὴν τύχην τοῦ ἑρωτευμένου Νέσσου οὐχ ἥσσον ἢ τοῦ φοβεροῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς ὡραίας Διανείρας. Ὀλίγον μόνον ὑπεράνω τῆς σκηνῆς ταύτης ὑψοῦνται τὰ εἰρεπια τῆς ὑπερηφάνου Κηλυδῶνος καὶ διαγράφονται τὰ τοπία, ὅπου ἐκυνήγησεν ἡ Ἀταλάντη καὶ οἱ ἀριστεῖς τοῦ σιδηροῦ γένους τῶν Ἑλλήνων ἡμιθέων συνήχθησαν, ἵνα καταβάλωσι τὸν φοβερόν κάπρον, ὃν ὠργισμένη θεοτὴς ἐπεμψε κατὰ τῆς χώρας. Ὁ ὀρίζων τῆς ἐλληνικῆς μυθολογίας καὶ ἀρχαιοτάτης ἀμὰ ἱστορίας ἐξανοίγεται ἐνταῦθα τόσον εὐρὺς ἀλλὰ καὶ τόσον πολυχρωμος — ἀκτινοβολῶν τὸ φῶς τοῦ ὑπ' αὐτὸν κρυπτομένου ἡλίου τῆς πρώτης ζωῆς τῆς ἐλληνικῆς ἀνθρωπότητος — ὅσον καὶ ὁ ἀληθὴς ὀρίζων τῆς μεγαλοπρεποῦς χώρας, ἥτις σμίγεται μὲ τὴν θάλασσαν καὶ τὰς μυστηριώδεις τῆς ἐκτάσεως εἰς τὰ ἀπέ-

Ἔτος Α' — 5.

ραντα τενάγη, τὰ κατοπτρίζοντα πιστῶς τὸν θεσπέσιον χρωματισμὸν τῶν συνοδούντων τὸν δύνοντα ἥλιον νεφῶν. Αἱ τραχύτεραι γενεαὶ τῆς ἰσχυρᾶς φυλῆς, ἧς ἡ λάμψις ἐπειτα αὐγάζει ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων τῆς πολυχρύσου Μυκῆνης, ἐνταῦθα ἔζησαν. Αἱ ἀκροπόλεις τῶν ἡρώων, οἵτινες ἦσαν οἱ πατέρες τῶν ἐπὶ Τροίαν στρατευσάντων βασιλέων καὶ εὐγενῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα ἤγειροντο. Καὶ εἰς τὰ ἐδάφη τῆς χώρας ταύτης ἀκόμη καὶ σήμερον πλανᾶται εἰς τὰς νυκτερινὰς ἱερὰς ὥρας ἡ δόξα μὲ τὸ βασιλικὸν τῆς διάδημα, συνομιλοῦσα μὲ τὰς ψυχὰς παλαιῶν καὶ νέων ἡρώων εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ, εἰς τὰ σιωπηλὰ τενάγη καὶ τὰς νησιδὰς του. Ἀντικρὺ κείται τὸ Μεσολόγγι. . .

Καὶ ὅταν ὑπὸ τοὺς ἀθανάτους αὐτοῦ προμαχῶνας διέλθωμεν καί, τὰς ὁμαλὰς θαυμασίας ἐκτάσεις διασχίζοντες, ἐγκαταλείψωμεν τὰς ὄχθας τῆς ἀχανοῦς λιμνοθαλάσσης τοῦ Αἰτωλικοῦ καὶ εἰσχωρήσωμεν εἰς ἄλλους τόπους, τὸ κάλλος δὲν ἐκλείπει, ἡ ἐκπληξὶς δὲν ἐλαττώνεται. Τὴν Ἑλλάδα γνωρίζομεν ὀλίγον· καὶ ὅπου γνωρίζομεν αὐτήν, δὲν συνειθίσκαμεν ἀκόμη ὅσον πρέπει ν' ἀγαπῶμεν, ἀρκούντως νὰ θαυμάζωμεν. Ὁ ὀφθαλμὸς ἐδῶ μαγεύεται. Ὅταν, ὑπερπηδῶσα τὰ ἡμέρα ὕψη, ἡ σιδηρὰ ὁδὸς καμπυλοῦται ταχέως κατερχομένη πρὸς νέας ἀπεράντους νῦν, ὁμαλὰς, χλοερὰς καὶ γονίμους ἐκτάσεις, πανόραμα τόσης μεγαλοπρεπείας καὶ ὠραιότητος, ὅσον ἀδύνατον εἶνε φυσικὰ λέξεις ἐνταῦθα νὰ ζωγραφήσωσιν, ἐξαπλώνεται διὰ μιᾶς ἐνώπιόν μας ὡς φανταστικὴ σχεδὸν σκηνογραφία. Διερχόμεθα δάσος γιγαντιαίων δρυῶν, τὸ ὅποιον στηρίζεται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὠραίου βουνοῦ καὶ ἐκτείνεται μέχρι τῆς κοίτης τοῦ ἀλκίμου Ἀχελῷου. Ἡ ἀργυρὰ τοῦ ποταμοῦ γραμμὴ διαφαίνεται ποῦ καὶ ποῦ μακρόθεν ἐλίσσομένη εἰς τὴν ἀχανῆ ἀκαρνανικὴν πεδιάδα. Ἀριστερόθεν δασώδη, κομψότατα τὰ χαμηλότερα τῆς χώρας βουνὰ στενεύουσι τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ· ἀπέναντι εἰς τὸ ἔσχατον τοῦ ὀρίζοντος ὄριον χιονοσκεπὴ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ἀνυψοῦνται τῶν Τζιουμέρκων αἱ κορυφαὶ· δεξιὰ τοῦ Πανατιωλικοῦ τὰ ὕψη μὲ τὴν νεφελοσκεπὴ κορυφὴν τῆς Κυρᾶ-Βγένας ἀποτελοῦσι τὸν πρῶτον οὕτως εἶπειν προμαχῶνα τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀτελευτήτων ἐπειτα ὁροσειρῶν τῆς κεντρικῆς στερεᾶς Ἑλλάδος. Βαθὺς ποταμὸς, ὁ ἔκρους τῶν δύο μεγάλων λιμνῶν τῆς αἰτωλικῆς πεδιάδος, χύνεται διὰ μέσου ἀδιεξίτητων λοχμῶν καὶ τοῦ πυκνοῦ δάσους εἰς τὸν ἐγγὺς Ἀχελῷον. Ἐρείπιον γραφικὸν τοῦ ποτὲ βυζαντινοῦ κάστρου τῶν Ἀγγέλων δεσπόζει ἐδῶ τῆς διαβά-

σεως. Ἐντὸς ὀλίγου ἐξανοίγεται τὸ ἡμέραν παρ' ἡμέραν εἰς τὴν καλλιέργειαν παραδιδόμενον χλοεροτρόπον πεδῖον τῆς περιχώρου τοῦ Ἀγρινίου.

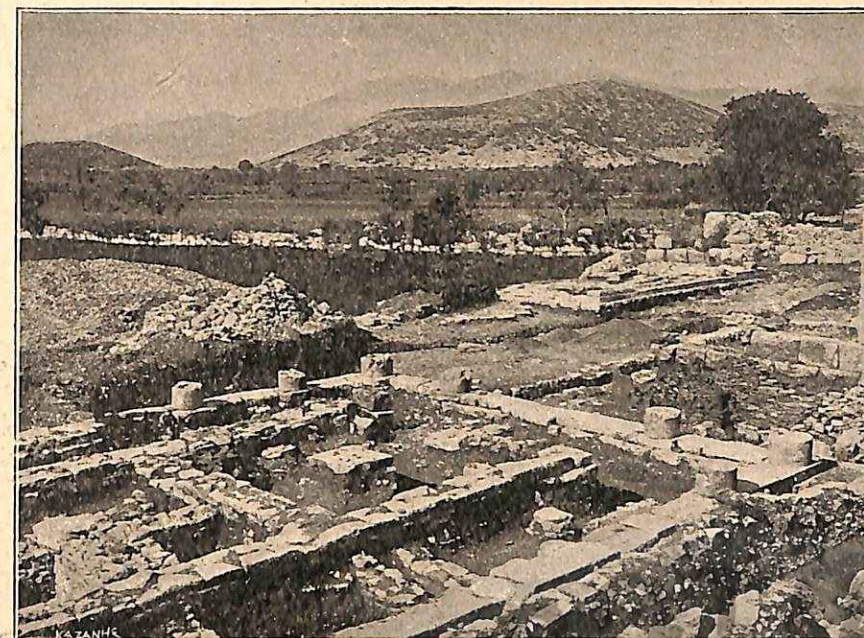
Ἐχει πᾶσα ὥρα τοῦ ἔτους ἐνταῦθα τὴν χάριν τῆς, ὅπως ὁ τόπος ὅλος ἐκπλήττει διὰ τὸ ἄκρον μεγαλεῖον καὶ τὸν ἀπίστευτον πλοῦτόν του. Ἡ γενεὰ μας μόλις ἀρχίζει ν' ἀναλαμβάνῃ τὴν σκέψιν καὶ τὴν δρᾶσίν της, βραδέως ἀπαλλασσομένη ἀπὸ πονηρῶν βασκανιῶν, αἰτίνες ἀφῆρσαν ἀπὸ τὸν νοῦν τὴν ἐνέργειαν καὶ ἀπὸ τὸ σῶμα τὴν ἰσχὺν ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς σκοτεινοὺς. Ἀλλ' ἂν ποτε ἀναλάβωμεν πᾶσαν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος ἀνεξαρτήτου καὶ ἀνδρικοῦ ἔθνους, ἂν πεισθῶμεν ὅτι μόνον ἀκατάσχετος δραστηριότης καὶ σύντονος σκόπιμος ἐργασία παντὸς ἀτόμου εἶνε ὁ μόνος ὁρος τῆς προόδου καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν λαῶν, τότε δὲν θὰ εἶνε ὄνειρον, ὅπερ ὡς ὅπτασιαν νομίζω ὅτι βλέπω γεγονότων ἀληθινῶν τοῦ προσδοκωμένου μέλλοντος τοῦ ἔθνους, ὅταν τὴν χώραν τοῦ σπουδάζω καὶ μανθάνω ἐραστής αὐτῆς νὰ γίνωμαι. Ἡ θαυμασία αὕτη χώρα τῆς ἀγνώστου σχεδὸν εἰς ἡμᾶς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἡ μὲ τὰς πολυλιμένους ἀκτὰς της νεύουσα πρὸς τὴν Δύσιν, ἡ μὲ τὰ δασώδη ὄρη καὶ τὰς πλουσιωτάτας ἀπεράντους πεδιάδας της, τοὺς ὠραίους ποταμούς, τὰς μεγάλας λίμνας της ἀποτελοῦσα σύστημα ὁλόκληρον παντοίων πηγῶν πλούτου εἶνε προωρισμένη νὰ καταστῇ Ἑλλάς ἐν Ἑλλάδι, ὅταν ποτὲ μεταβληθῶσι ριζικῶς οἱ ὅροι τοῦ σημερινοῦ ἔθνικοῦ μας βίου — ὅταν ποτὲ ἔλθῃ ἡ ἀληθὴς ἀναγέννησις τῆς Ἑλλάδος. Ἀκμὴ εἶνε ἡ τελεία ἐκμετάλλευσις τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν· ἀλλ' ἡ πρώτη ἐργασία εἶνε ἡ τελεία ἐκμετάλλευσις τοῦ παντοίου πλούτου τῆς χώρας ἣν κατοικεῖ ὁ ἄνθρωπος. Τοῦτο καὶ μόνον εἶνε τὸ νόημα τῆς ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Καὶ μόνον τοιοῦτον νόημα δύναται νὰ ἔχῃ ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνικοῦ μας μέλλοντος, ἂν τοῦτο ἐξαρθᾶται ἐκ πολὺ βαθυτέρων συνθηκῶν ἐργασίας ἀτομικῆς ἢ τῶν συνήθως ὑποτιθεμένων. Τὰ συνήθως ταῦτα ὑποτιθέμενα ἀπέδειξεν ἄλλως ἱκανῶς μέχρι τοῦδε ἡ πείρα πολὺ ἐσφαλμένα.

Ἐχει πᾶσα ὥρα τοῦ ἔτους ἐνταῦθα τὴν χάριν τῆς, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γωνία τῆς χώρας ταύτης ἔχει τὴν ἰδικήν της. Ἀπεράντοι καρποφόροι ἐκτάσεις, ἐν μέρει μόνον ἀκόμη προσिताὶ εἰς τὸ ἄροτρον, ἀποτελοῦσι τὸ κέντρον αὐτῆς· ἀλλ' ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων τῆς ἀχανοῦς σχεδὸν μεγαλειέρας λίμνης ὁ χωρικός ἐντείνει πάσας τὰς δυνάμεις του, ἵνα κερδήσῃ τὸ ἔδαφος. Ἡ προσοδευτικὴ ἐρ-

γασία δεικνύει πανταχοῦ τὰ ἔγνη της. Καὶ ὅταν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ζωογόνος ἄνεμος μαστιῇ τὴν γαλανὴν τῆς λίμνης ἐπιφάνειαν καὶ τὸ κύμα πλήττῃ τὴν ὄχθην, νομίζει τις ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν βαθύτατα εἰς τὴν ἑλληνικὴν χώραν εἰσδύνοντων κόλπων τῆς θαλάσσης. Σήμερον ὀλίγα μόνον μονόξυλα μὲ τὸ μικρὸν τῶν ἰστίων δίδουσι ποῦ καὶ ποῦ ζώην τινα εἰς τὸν ὠραῖον ἐκείνον κόλπον. Ἀλλ' ἡ μέχρι θαλάσσης διὰ τῆς ἐκροῆς τῶν λιμνῶν καὶ τοῦ Ἀχελῷου

κατ' ἔτος ὑπὸ Ἰουδαίων ἐμπορῶν καὶ μετ' ἄκρας φροντίδος καὶ προσοχῆς συσκευαζόμενα ἀποστέλλονται εἰς τὰς ἰουδαϊκὰς κοινότητας τῆς Δύσεως χάριν τῆς ἐορτῆς τῆς σκηνοπηγίας. Ἡ πρόσσος αὕτη εἶνε σημαντικὴ — ἐν ὠραίῳ δένδρον φέρει καρπὸν ἀξίας μέχρις ἑκατὸν δραχμῶν — καὶ οἱ κάτοικοι γνωρίζουσι νὰ ἐπωφελῶνται τὴν ἀξίαν τοῦ προϊόντος τῶν.

Χώρα τόσον μεγάλη, τόσον πλουσία ἄπορον εἶνε μόνον πῶς τόσον ὀλίγον εἶνε γνωστὴ ἐκ τῆς

Ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ Ἀπολλῶνος.

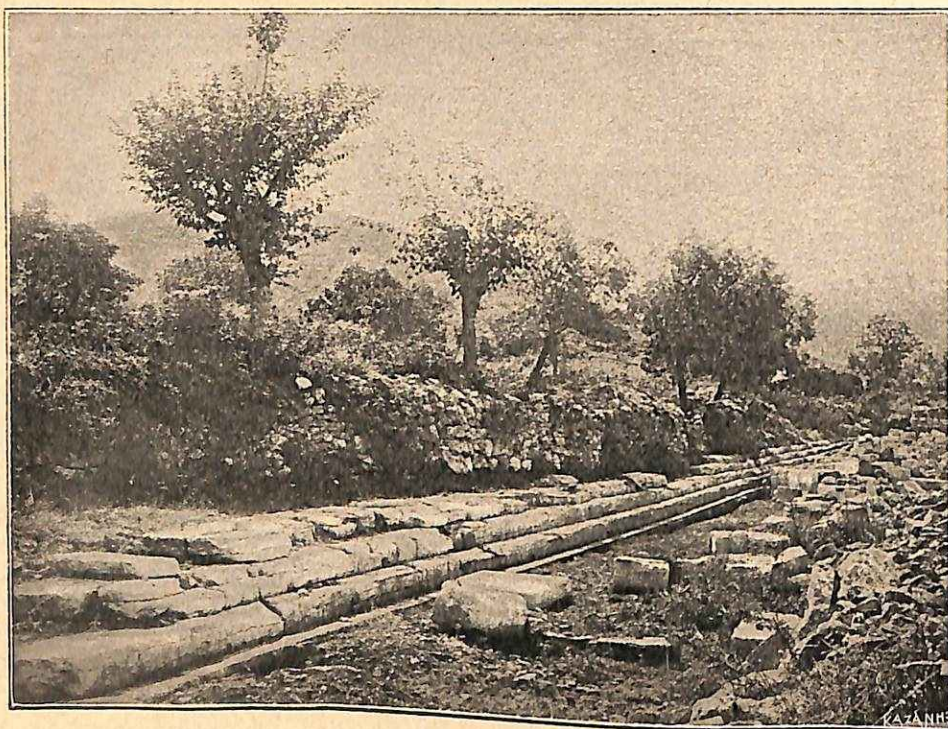
συγκοινωνία οὔτε ἀδύνατον ἔργον θὰ ἦτο οὔτε ἴσως ἐκ τῶν πολὺ δυσκόλων. Εἰς τὴν τραχεῖαν ὑποτιθεμένην χώραν, ἡ γλυκύτης τοῦ κλίματος τρέφει τὴν γονιμότητα τῆς γῆς, αἱ κλιτύες τοῦ ὕψηλοῦ Πανατιωλικοῦ καὶ τὰ πρόβονα αὐτοῦ εἶνε πάντα γεώδη καὶ εἰς τὴν θεραπείαν παντὸς δένδρου προσिताί, μικραὶ θαυμάσιαι κοιλάδες ἀνοίγονται μεταξὺ αὐτῶν, ῥυακὲς καταπίπτουσιν ἐκ τῶν πλαγίων τῶν βουνῶν αἱροῦ καὶ ἄφθοι. Εἰς τὸ θαυμάσιον τῆς πεδιάδος τμήμα, ὅπερ ἡ ἀπέναντι εἰκὼν περιβάλλει, κῆπος μᾶλλον ἀπείραντος ἢ πεδιάς ἀπλῆ, παγετὸς καὶ χιὼν εἶνε ἄγνωστος καὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὕψηλων παρειῶν τῶν βουνῶν ἀνθοῦσι μαγευτικοὶ λεμονεῶν καὶ κίτρεων κῆποι. Τὰ κίτρα τὰ μικρὰ ἐπὶ, ὑποβαλλόμενα εἰς αὐστηρὰς παρατηρήσεις, ὑπαγορευόμενα ὑπὸ τῆς θρησκείας, ἀγοράζονται

ἱστορίας, πῶς οὐδεμίαν κυρίως εἶπειν θέσιν κατέχει μεταξύ τῶν ἐνδόξων τῆς Ἑλλάδος πολιτειῶν κατὰ τοὺς καλοὺς αὐτῆς τοῦλάχιστον χρόνους. Πραγματικῶς ἡ ἐνδοξοτάτη τῆς Αἰτωλίας ἐποχὴ περιορίζεται εἰς τὸν μυθικὸν αἰῶνα, αἱ μακρὰ δὲ κατόπιν ἑκατονταετηρίδες τῆς μεγίστης τοῦ ἔθνους δράσεως παρέρχονται ἐνταῦθα ἀπαράτηρητοι. Ἡ Αἰτωλία δὲν ἀνένηψε κυρίως ποτὲ ἐκ τῆς πρωτογόνου ἀγροικίας καὶ τραχύτητος τῶν ἡθῶν πασῶν σχεδὸν τῶν βορειοτέρων τῆς Ἑλλάδος φυλῶν. Ὅταν δὲ εἰς ὑστέρους καιροὺς ἀπηλλάγη ἀπὸ ταύτης καὶ ἀνέλαβε πολιτικὴν ὁμολογουμένως μεγαλεπήβολον, κατηνάλωσε μᾶλλον τὰς δυνάμεις της εἰς ἀγῶνας, εἰς οὓς ἄλλως κατηναλώθησαν πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι οἰκτρῶς ὅλως διόλου εἰς τοὺς μετ' Ἀλέξανδρον χρόνους. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὅπερ διὰ τῶν ἐλευ-

θέρων του πολιτευμάτων ἐπλήρωσε τὴν μεγάλην ἀποστολήν του, ὅτε τοῦ ἐλληνισμοῦ τὰς τύχας ἀνέλαθεν εἰς χεῖράς του ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπεδείχθη καθόλου ἀνίκανον νὰ ἐννοήσῃ τὴν κολοσσιαίαν περὶ ἑαυτὸ μεταβολήν, ἀφ' οὗτου μάλιστα ἐπῆλθον τὰ γεγονότα τὰ μετὰ τὰς ἐν Γρανικῷ καὶ Ἰσσοῦ καὶ Ἀρβήλοις μάχας. Ἐξῆσεν, ὅσον ἔζησεν ἀκόμῃ, ἀχώριστον ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἀδυναμιῶν του, μεθ' ὧν καὶ συναπέθανεν. Οἱ Αἰτωλοὶ δὲ ὑπερεθεμάτισαν ὡς πρὸς τοῦτο. Ἀναμφι-

δικαίως ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῶν οἰκτρῶν ἐσχάτων ἀνθρώπων τῆς αἰμοφύρτου Ἡπείρου καὶ τῆς Αἰτωλίας, ἥτις τὸ 167 πρὸ Χριστοῦ συναπωλέσθη μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος διὰ παντός.

Ἀλλὰ πρὶν ἔτι τὰ πράγματα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο προβῶσιν, ὅτε ὁ ἀπαίσιος κατόπιν ὑποδουλωτῆς δὲν ἐνέπνεεν ἀκόμῃ φόβον καὶ σχεδὸν ἦτο ἀκόμῃ ἄγνωστος, ὅτε οὐδεὶς ἐφραττάζετο τίς ἀπὸ τῆς Δύσεως κίνδυνος ἐμελλέ ποτε νὰ ἐπι-

Κρηπίδωμα τῆς μεγάλης στοᾶς τοῦ Θέρμον.

βόλως ὁμως μετεῖχον καὶ τῶν κακίων ἐκείνων τοῦ φυλετικοῦ των χαρακτήρος, δι' ὃς τόσον ἀμειλίκτως τοὺς μαστιγῶναι ὁ Πολύβιος καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων διὰ τῆς θαυμαστῆς ῥώμης καὶ δραστηριότητος τῆς φυλῆς των ἤθελον φανῇ πολὺ ἀξιώτερα τῆς Ἑλλάδος τέκνα ἢ ὅσον πράγματα ἀπεδείχθησαν. Διότι πραγματικῶς ἐν τέλει ἐβλάψαν καιρίως τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τῆς ὑπεροπτικῆς καὶ ἀσυνέτου πολιτικῆς των παρεσκύασαν τὴν τελείαν αὐτῆς καταστροφήν. Ὁ ἐλληνικὸς χαρακτήρ, ὅστις καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηβῶν ἐδειξε φρικτὰς ταλαντεύσεις πολιτικῆς ἀνηθικότητος, κακοήθης αὐτὸ τοῦτο ἀπεδείχθη εἰς τὰς πράξεις τῶν τελευταίων πολιτικῶν της. Ὁ Πολύβιος

κρεμασθῇ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, μία λάμψις μεγάλη, ἂν καὶ πρόσκαιρος, δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τῆς χώρας ταύτης. Ὡς δὲ ποτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πέμπτου αἰῶνος ὁ ἐξ Ἀνατολῶν κίνδυνος ἦτο, ὅστις ἐν τῇ καταλήλῳ στιγμῇ ἔτρεψε τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους εἰς ἄλλους ἀγῶνας καὶ ἄλλας δάφνας, οὕτω κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου κίνδυνος ἐκ τοῦ βορρᾶ, ὁ ἀπὸ τῶν φοβερῶν Γαλατῶν κίνδυνος, ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ἀναρριπίζων τοῦ ἔθνους τὸ φιλότιμον εἰς εὐκλεεστέρους ἀγῶνας. Οἱ Αἰτωλοὶ συνήργησαν τὸ 278 κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰς νέας παρὰ τὰς Θερμοπύλας νίκας τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης πράξεως ὠφελήθησαν τὰ πλεῖστα. Ἡ Αἰτωλία ἔκτοτε ἀναλαμβάνει θέσιν ὑπέροχον πολιτικῶς τε καὶ

στρατιωτικῶς ἐν τῇ κεντρικῇ Ἑλλάδι καὶ κατὰ μικρὸν πρὸς βορρᾶν ἄμα καὶ πρὸς νότον ἀπέναντι τῶν ἄλλων πολιτειῶν. Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶνε ὁ αἰὼν τῆς ὑπερτάτης ἀκμῆς τῆς ἐλληνικῆς ταύτης φυλῆς. Βεβαίως οὕτε τὰ ἐν πολέμῳ τρόπαιά της, πλὴν τῶν κατὰ τῶν βαρβάρων στηθέντων, πληροῦσιν ὥραιας τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας σελίδας, οὕτε τῶν διαπρεπεστέρων ὁπωσδήποτε ἀνδρῶν της τὰ ὀνόματα ἀκτινοβολοῦσι πανελλήνιον τινα αἴγλην. Τὸ ἰδεῶδες εἶχε λείψη πρὸ πολλοῦ ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἡ πολιτικὴ δὲν ἐξήρχετο τῶν στενῶν ὁρίων μικροσυμφερόντων πολιτειακῶν καὶ οἱ πόλεμοι ἦσαν διαρπαγαὶ ληστρिकाί. Ἀλλ' αὐτοπεποίθησιν εἶχον πολλὴν οἱ Αἰτωλοὶ καὶ ὑψηλοὺς τινας σκοποὺς ἐπεδίωκον, ἂν καὶ διὰ τρόπου σκαιοῦ. Κατέλαβον τοὺς Δελφοὺς καὶ ἀπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ τούτου κέντρου τῆς Ἑλλάδος ἐζήτουν νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς τοὺς πέριξ λαοὺς διὰ τῶν ἐθνικῶν ἐκείνων θεσμῶν, οἵτινες ἔρριπτον ἔτι σκιάν τινα ἐπὶ τοῦ πανελληνίου δῆθεν ἱεροῦ συνεδρίου τῆς πόλεως ταύτης. Τότε δὲ βεβαίως ἀνύψωσαν καὶ εἰς τὴν μεγίστην περιωπὴν τὸ ἀρχαῖον τῆς ἑαυτῶν χώρας καὶ φυλῆς θρησκευτικὸν κέντρον, τὸν Θέρμον. Ἡ τραχεῖα καὶ ἐπὶ αἰῶνας ἡμιβάρβαρος φυλὴ διέπραξεν, ὡς φαίνεται ἐνταῦθα, θαυμασιώτερα ἔργα ἢ ὅσα ἐκ τῶν ὀλίγων περὶ τῆς ἱστορίας της εἰδήσεων ἐπετρέπετο νὰ εἰκάζωμεν. Ὅταν ὁ νεαρὸς καὶ ῥέκτης βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος ὁ Ε' διὰ τολμηρᾶς ἐκστρατείας εἰσέδυσεν ἐν ἔτει 218 πρὸ Χριστοῦ εἰς τὴν καρδίαν τῆς αἰτωλικῆς χώρας καὶ κατέλαβεν ἀπροσδοκῆτως τὸν Θέρμον, εὗρθε μεγάλους θησαυροὺς εἰς τὸν τόπον καὶ κτίρια πολυτελῆ καὶ καλλιτεχνήματα, κατὰ τὸ πλῆθος τοῦλάχιστον ὑπερβάλλοντα τὸ σὺνηθες μέτρον. Ὁ Φίλιππος, ὅστις ἦλθεν ἐνταῦθα ἵνα βαρβάρως καὶ αὐτὸς ἐκδικηθῇ βαρβάρους τῶν Αἰτωλῶν πράξεις ἐν Μακεδονίᾳ, εὗρθε περισσοτέρους τῶν δισχιλίων ἀνδριάντων κοσμοῦντας τὰς στοᾶς καὶ τοὺς ναοὺς τοῦ Θέρμου, οὓς καὶ ἀνέτρεψεν. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχον τάχα μετὰ τῶν ἔργων τούτων ἀριστοτεχνήματα τῆς ἐποχῆς, ἥτις χαρακτηρίζει τὴν ὑστάτην λαμπρὰν περίοδον τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης; ἔργα τῶν καλλιτεχνῶν, οἵτινες, ἂν κύριον στᾶδιον εἶχον νῦν τὰ νέα τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐν Ἀσίᾳ κέντρα καὶ ἐνδιαιτήματα τῶν βασιλέων αὐτῆς τὰς αὐλὰς, δὲν ἀφῆκαν ὁμως καὶ τὴν Ἑλλάδα ἄμοιρον τῶν ἀγαθῶν τῆς εὐφυίας αὐτῶν καὶ ἐπιδειξιότητος; Τὰ μέσα δὲν ἔλειπον ἀπὸ τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία καὶ ἀγερωχία θὰ τοὺς ἐκέντησε πολλάκις, ἵνα ἐκλέξωσιν ὅ,τι καλὸν πρὸς διακόσμησιν τῆς ὑπερῆφάνου των πρωτεύουσας.

Εἰς τὰς μαγνυτικὰς ὄχθας τῆς μεγάλης λίμνης τοῦ Ἀποκόρου — ὡς ὠνομάζετο ἡ χώρα αὕτη πᾶσα πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ βασιλείου — τῆς Τριχωνίδος ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, νεύουσιν ἀπὸ τῶν ἐπικαίρων ὑψηλῶν σημείων ὀχυρώτατα φρούρια, κτίσματα τῶν χρόνων τῆς ἀκμῆς τῆς αἰτωλικῆς ὁμοσπονδίας, τοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Εἶνε θαυμαστὰ τεῖχη, τριῶν μέτρων πάχους κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκ μεγάλων, πολλὰκις μάλιστα κολοσσιαίων λίθων συνιστάμενα, ὁποῖα μάλιστα εἶνε τὰ τῆς περιφανοῦς πόλεως τῶν Θεστιέων, ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ Βλοχοῦ, ἐγγὺς τοῦ Ἀγρινίου, ἐν τῇ ὥραιστᾷ πυραμίδι τῶν προδούρων τοῦ Πανατωλικοῦ. Αὐτὸς ὁ Θέρμος σώζει ἔτι σπουδαῖα λείψανα ὀχυρώσεως τοῦ ἔθνικου ἱεροῦ τῆς συμπολιτείας. Καὶ αἱ ἀνσκαφαὶ ἀπεκάλυψαν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἔχνη τῆς ἐρημώσεως ἀλλὰ καὶ τοῦ ποτὲ μεγαλείου τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου τόπου. Τὸ κρηπίδωμα μακρᾶς, μοναδικῆς κατὰ τὴν διατήρησιν στοᾶς, λείψανα ἄλλα κτισμάτων λαμπρῶν καὶ πλῆθος βάθρων ἀνδριάντων καὶ ἐξεδρῶν ἐλέγχουσι μέχρι κεραίας ἀκριβῆ τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου περὶ τῆς πολυτελείας τῶν κατασκευῶν τοῦ τόπου λεγόμενα. Μόνον ἐκ τοῦ καταπληκτικοῦ ἐκείνου πλῆθους τῶν ἀνδριάντων, ὧν τὴν ὑπαρξίν βεβαιώνει ὁ ἱστορικὸς καὶ μαρτυροῦσι τὰ σωζόμενα βάθρα, οὐδὲν ἔχνος ἐκρυψεν ἡ σώτειρα γῆ. Ἐπειδὴ δὲ μαρμαροῦ οὐδὲ ἐλάχιστον θραῦσμα παρατηρήθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ τόπου τούτου, πρέπει νὰ δεγθῶμεν ὅτι οἱ ἀνδριάντες πάντες ἢ σχεδὸν πάντες ἦσαν ἐκ χαλκοῦ, καὶ πραγματικῶς δὲ δὲν ἔλειψαν ἀσθενῆ τινα λείψανα τοιούτων. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ὕλη καθίστα καὶ τὴν καταστροφήν τόσον τελείαν ὅσον καὶ ἀναπόφευκτον. Αὐτοὶ οἱ Αἰτωλοὶ τὴν ἐπαύριον τῆς ὀλεθρίας τοῦ Φιλίππου ἐπιδρομῆς δὲν θὰ ἔκαμαν ἄλλην χρῆσιν τῶν τεθραυσμένων χαλκῶν καλλιτεχνημάτων, ἢ ὁποῖαν ἐπεφύλαξαν εἰς τὰ τοιαῦτα λείψανα οἱ βάρβαροι κατόπιν αἰῶνες.

Ἡ εἰκὼν ὁμως τοῦ τόπου δὲν μένει ἑνεκα τούτου ὀλιγώτερον λαμπρὰ, ὀλιγώτερον ἐναργὲς καὶ πιστὴ. Διὰ τινῶν μάλιστα ζωηρῶν χρωματισμῶν, τοὺς ὁποίους δὲν ἐξήλειψαν οὐδὲ ἡμαυρώσαν οἱ εἰκοσι καὶ εἰς αἰῶνες ἐν τῇ φωτὶ τοῦ ἡλίου καὶ ἐν τῇ σκότει τῆς ἱστορίας παρελθόντες βραδέως ἐπὶ τῶν ἐρείπειων τούτων, ἡ ἀρχαιοπρεπὴς εἰκὼν τῆς ὥραιας ταύτης γωνίας ἐλληνικῆς γῆς παρουσιάζεται ἀνελπίστως ἐναργὲς καὶ ἀξιοθαύμαστος. Ἡ ἐλληνικὴ τέχνη προηγήθη τῆς ἱστορίας τῶν ἐλληνικῶν φυλῶν ἢ ἐπλήρωσε τὰ κενὰ αὐτῆς. Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ

Ἑλλὰς ἡγνόνει τὴν Αἰτωλίαν καὶ οἱ Αἰτωλοὶ δὲν ἐρρόντιζον δι' οὐδεμιᾶς πράξεως νὰ δείξωσιν ὅτι ἀποτελοῦσι μέρος τῆς ἐνδόξου φυλῆς, ἥτις μετ' ὀλίγον τὴν πρωτεύουσιν ἔμελλε νὰ καταλάβῃ θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου—ἔτι ἐπὶ Θουκυδίδου οἱ Ἕλληνας δὲν ἐνόουν τὴν γλῶσσαν τῶν Εὐρυτάνων καὶ ἐπίστευον περὶ αὐτῶν ὅτι ἦσαν ὠμοφάγοι—, ὁ Θέρμος, ἡ θρησκευτικὴ μητρό-πολις τῶν ἀπολιτίστων τούτων ἀνθρώπων, ἐρι-λοξένοι τοὺς καλλιτέχνας τῆς μεγαλοπόλεως τῆς Πελοποννήσου, τῆς Κορίνθου, ἥτις τοὺς ἐμπόρους τῆς ἑπεμπεν εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας καὶ διὰ τῶν ἀποίκων τῆς τὸν πολιτισμόν τῆς μετεφύτευεν εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἑτρουρίας. Ἐπτακόσια περίπου ἔτη πρὸ Χριστοῦ ἐκτίσθησαν ναοὶ εἰς τὸν τόπον τοῦτον, οἵτινες ἐκοσμήθησαν μὲ τὰ πρῶτα δοκίμια τῆς ἐκ Κορίνθου ὀρμηθείσης ἐλληνικῆς τέχνης καὶ κατόπιν εἰς χρόνους, οἵτινες πολὺ ἔτι ἀρίστα τοῦ τῆς λαμπρᾶς ἐποχῆς αὐτῆς, οἱ ἄξιοι Αἰτωλοὶ ὑφίσταντο πάλιν ἄμεσον τὴν ἐπίδρασιν τῆς παλαιότερας αὐτῆς ἀκμῆς.

Ὅροπέδιον εὐρύ, κατάρρυτον ὑπὸ ψυχρῶν, διαυγῶν πηγῶν ὑδάτων, κρυπτόμενον ἀφ' ἐνὸς μεταξὺ τῶν ἀλλεπαλλήλων ὀροσειρῶν τῆς χώρας, καὶ ἀφ' ἐτέρου εἰς ἀπώτατον μεγαλοπρεπὲς πεδιάδων ὀρίζοντα ἐξαυγόμενον, ἀπέναντί του ἔχον τὰς εὐγράμμους κορυφὰς καὶ τὰς δασύεις κλιτύς ὑψηλῶν βουνῶν καὶ πρὸς τὰ κάτω ἐποπεῦον εὐδαίμονα πεδία, ἀποτελεῖ τὸν Θέρμον. Τὸ γυνὸν σήμερον κράσπεδον τῶν περὶ ὑψωμάτων ἦτο ἀναμφιβόλως ἄλλοτε κεκαλυμμένον ὑπὸ δρυμῶν καὶ ὑπὸ τὸ μυστηριώδες αὐτῶν περίβλημα, εἰς τὴν ἀετοφωλεὰν ταύτην πολεμικῆς, εὐρώστου, ὀλίγον ἀγρίας ἔτι φυλῆς, ἐνίδρυσαν οἱ πρῶτοι ἐγκατασταθέντες ἐνταῦθα ἔποικοι τὸ πρωτογενὲς ἱερόν των. Αἱ θεότητες δὲν εἶχον ἔτι ὁμοιώματα καὶ δὲν κατῴκουν εἰς ναοὺς. Ἄν εἶχον ὁρατὸν τι σημεῖον τῆς ὑπάρξεώς των, τοῦτο ἦτο λίθος ἢ ξύλον· καὶ ἂν εἶχε τοῦτο θέσιν τινά, αὕτη ἦτο τὸ κοῦφωμα γηραιοῦ δένδρου, «ὁ πυθμὴν τῆς φηγού», ὡς ἦτο ὁ τοῦ Δωδωναίου θεοῦ. Ὁ βωμός, εἰς ὃν πλούσιος καὶ πτωχός, ἰδιώτης καὶ πόλις προσέφερε τὸ σφάγιόν του, συνυπῆρξε μετὰ τῆς πρώτης λατρείας ἢ ἡκολούθησεν ἀμέσως αὐτήν. Καὶ ὁ πρῶτος οἶκος, ὅστις ὠρίσθη ὡς κατοικία τοῦ θεοῦ, ὁ ναὸς αὐτοῦ, ἀπλοῦς ὅπως ἡ κατοικία τῶν τότε ἀνθρώπων, ἐκτίσθη ἔτι βραδύτερον. Τὴν ἱστορίαν δὲ ταύτην τῆς πρώτης θρησκείας καὶ τῆς πρώτης ἄμα ἡμερώσεως τῶν Ἑλλήνων εὐρίσκομεν ἀποτυπωμένην εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ Θέρμου. Εἰς τὰ ἀλλεπαλλήλα στρώματα τῆς γῆς αὐτοῦ βλέπομεν ὀφθαλμοφα-

νῶς τὰ ἔγνη τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔζησαν ἐπ' αὐτῆς ἀπὸ τῶν πρώτων μέχρι τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας. Καὶ ὅτε κατόπιν ἤρχιζε βαδίζον τὸ ἔθνος ἐπὶ τῆς μεγάλης τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ὁδοῦ, ὅτε διέσπειρεν εἰς τὰς θαλάσσας τὰ πλοῖά του καὶ κατέλαβε πάντα λιμένα καὶ πάντα ὄρμον τῆς οἰκείας καὶ τῆς ξένης χώρας, ὅτε ἤρχισε νὰ καθιστᾷ τὴν τέχνην τῆς θρησκείας τοῦ ὑπηρέτιν, εἰς τοὺς θεοὺς νὰ χαρίζῃ ἀγάλματα καὶ τοὺς ναοὺς των μὲ τὰς ἐπινοήσεις τῆς τέχνης του νὰ κοσμή, καὶ πάλιν τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς δημιουργίας καὶ τῆς πρό-δου ἀνεκαίνισε τὰ πλάσματά του εἰς τὸ πρωτόγονον τῆς αὐτῆς γῆς ἔδαφος. Τὸν βωμόν, ὅστις εἰς τὸ διάστημα μακρῶν χρόνων συνεσωρεύθη μέγας, διεδέχθη ὁ πρῶτος ναός, καὶ τὸν πρῶτον τοῦτον ναὸν ἡκολούθησεν ἄλλος τελειότερος, ὅστις φωτίζεται ἤδη ὑπὸ πλήρους τοῦ φωτός τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας κατὰ τὰς παραμονὰς ἢ καὶ κατὰ τὴν μεθεπομένην τῶν λαμπροτάτων αὐτῆς γεγονότων. Ὁ ἀρχαιολόγος ὁ μὲ τὴν σκαπάνην εἰς τὰς χεῖρας ἀναζητῶν τὰς περγαμηνὰς παλαιᾶς ἱστορίας εἰς τὸ ἔδαφος, οὐδαμοῦ ἄλλου αἰσθάνεται τόσον τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας του, ὅσον εἰς τοιοῦτους τόπους. Δὲν ἀναβιβάζει πάντοτε θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὔτε ἀποκαλύπτει ἀνάκτορα ἀποκρυβέντα εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς, ἀλλὰ ζωντανεῖ πολλὰς τὰ ἄψυχα, λύει τὴν σιγὴν χιλιετηρίδων καὶ συσχετίζει τοὺς αἰῶνας πρὸς ἀλλήλους. Τὸ ἔργον του εἶνε μαντικόν, ἢ γλῶσσά του ἀποκαλυπτικὴ τοῦ μυστηριώδους παρελθόντος.

Φῶς εἰς τοὺς παλαιωτάτους τούτους τῆς τέχνης ἄμα καὶ τῆς ἱστορίας χρόνους διασπείρεται ἐπὶ

τοῦ ἑρείπιου τοῦ πρώτου κανονικοῦ, στερεοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς προφανῶς οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν Θέρμον διαδεχθὲν τὸν πρῶτον βωμόν τοῦ ἱεροῦ χώρου, ὅστις ἀφιερῶθη εἰς τὸν προστατὴν τῶν πρώτων θεσμῶν τῆς ἡμερωμένης πλέον φυλῆς, τὸν Θέρμιον, τουτέστι θε-

σμιον Ἀπόλλωνα. Παλαιὰ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἐκτύπων μορφῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς ἐγένεν ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τοῦ Σικυωνίου τεχνίτου Βουτάδου, ἥδη δὲ περὶ τὸ 650 πρὸ Χριστοῦ φεύγουσα τοὺς ἄρχοντας Κυψελίδας ἢ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια τῶν Βακχιαδῶν, ἀπήρχετο ἐκ Κορίνθου καὶ κατῴκει εἰς τὴν πόλιν τῆς Ἑτρουρίας Ταρκυνίους. Ἄλλ' ἡ τέχνη, ἣν ἐκείσε ἐξ Ἑλλάδος μετεφύτευεν ἡ μεγάλη αὕτη οἰκογένεια διὰ τῶν τεχνιτῶν Εὐχειρος καὶ Εὐγράμμου—τὰ ὀνόματα δηλοῦσι τὴν τέχνην ἑκατέρου—ἦτο βεβαίως ἀρχαιότερα τῶν χρόνων τούτων. Ἐτι παλαιότερα παράδοσις καὶ ὑπὸ ἄλλας πολιτιστικὰς περιστάσεις φέρει τὴν γλυπτικὴν τέχνην ἐκ Κρήτης εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τῆς μυθικοῦστορικῆς οἰκογενείας τῶν Δαιδαλιδῶν. Τὰ βεβήματα λοιπὸν ταῦτα ἀμφότερα συναντῶνται ἐν τοῖς ἑρείπιοις τοῦ Θέρμου. Αἱ ἐκτυποὶ ἐπὶ τῶν ὀρθοκεράμων—τῶν προσθίων δηλονότι τοῦ καταχύτου τῆς στέγης—κεφαλαὶ φέρουσι τὸν τύπον τοῦ ἀρχαιοτάτου ἐν Ἀρκαδίᾳ εὐρεθέντος ἀγάλματος, οὗ ὅμοιον εὐρέθη ὡσαύτως ἐν Κρήτῃ, ἀποτελοῦσαι οὕτως ἀπτόν τεκμήριον τῆς ἀληθείας τῆς διπλῆς παραδόσεως. Ὁ τύπος οὗτος δεικνύει ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἥτις μόλις τότε ἐξήρχετο τρόπον τινὰ ἐκ τῶν αἰγυπτιακῶν τῆς ἐργαστασίων. Αὐτοὶ δὲ οἱ καλυπτῆρες κέραμοι, κολοσσαῖοι σχεδὸν τὸ μέγεθος, δίδουσι σαφῆ ἰδέαν περὶ τῶν θαυμαστῶν κτιρίων, τὰ ὁποῖα ἐπτακόσια περίπου πρὸ Χριστοῦ ἔτη ἀνηγέρθησαν τὸ πρῶτον ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἑδάφους. Ἡ τέχνη εὐρίσκει τότε εὐχαρίστησιν ἰδιάζουσαν νὰ ἐφαρμόζῃ τοὺς πρώτους ἑαυτῆς τύπους εἰς τοὺς καταχύτους τῶν ναῶν, κοσμοῦσα μὲ εἶδος ζωοφόρου τὸ μέτωπον ὅλον τῆς στέγης διὰ λεοντοκεφαλῶν ὅχι μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ προσώπων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πάντας

τοὺς προσθίους καλυπτῆρας καὶ στρωτῆρας κέραμους αὐτῆς ἢ δι' ἐκτύπων ἀνθεμίων, ἐπιβοηθούντος πανταχοῦ ἐνὸς ἀπλοῦ καὶ σεμνοῦ χρωματισμοῦ πάσης τῆς ἐπιφανείας προσώπων καὶ κέραμων.

Ἄλλ' ἡ τέχνη προέβαινεν ὅλον ἐν εἰς τελειότητα καὶ εἰς μίαν νεωτέραν κατὰ τι ἐποχὴν περὶ τὸ 600—500 πρὸ Χριστοῦ ἐφῆρμοςαν ἐπὶ τοῦ νεοδημήτου τότε ναοῦ, τοῦ καταλαβόντος τὸν χώρον τοῦ παλαιοτέρου, τὴν αὐτὴν διακοσμητικὴν ἀρχὴν διὰ πολὺ τελειότερων ὁμῶς τύπων. Αἱ μορφὰι τῶν κέραμων, ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ Σειληνῶν διεσώθησαν ἐνταῦθα κατὰ δεκάδας ἐκπροσωποῦσαι τύπους, πρωτοφανεῖς ἐν πολλοῖς, τῆς ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔκτου αἰῶνος καὶ κατὰ τὸν πέμπτον ἀκμασάσης τέχνης. Ἐφηρμοσμένη ἐπὶ τῆς ὀπτῆς γῆς πρὸς διακοσμησιν τῆς στέγης καὶ τοῦ θριγκοῦ τῶν ξυλίων ἔτι ναῶν, παριστᾷ τὸ πρῶτον λαμπρὸν στάδιον τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πολυχρώμου αὐτῶν διακοσμήσεως, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔκτου αἰῶνος καὶ διαρκούντος αὐτοῦ. Καὶ τὰ πρῶτα λαμπρὰ δοκίμια τῆς διὰ ζωγραφιστῶν πινάκων διακοσμήσεως τῶν ναῶν, τῶν μετοπῶν αὐτοῦ ἐν πρώτοις, ἀντιπροσωπεύονται διὰ πρωτοφανῶν ὑποδειγμάτων μεταξὺ τῶν λειψάνων τοῦ ναοῦ τούτου. Ἡ κεραμίτις γῆ ἦτο ἡ ὕλη, τὴν ὁποίαν ἡ πλαστικὴ τότε ἐγνώρισεν ὡς προχειροτέραν καὶ ὅχι ὀλιγώτερον ἀρμολίαν τοῦ λίθου πρὸς ὑποδοχὴν τῶν τύπων τῆς, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς θαυμαστῆς ἀναπτυχθείσης πολυχρωμίας. Καὶ ἡ αὕτη πλίνθος ἦτο, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ ζωγράφος ἔσπειρε τὸν χρωστήρᾳ του καὶ ἐζωγράφησε τὰς πρώτας τοιοχογραφίας του.

Εἶνε εἰκόνες ἀληθῶς τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης, εἰκόνες θαυμασταί, αἵτινες ἐμφανίζονται εἰς τὰ ὄμματά μας ἐπὶ τῆς αἰτωλικῆς γῆς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

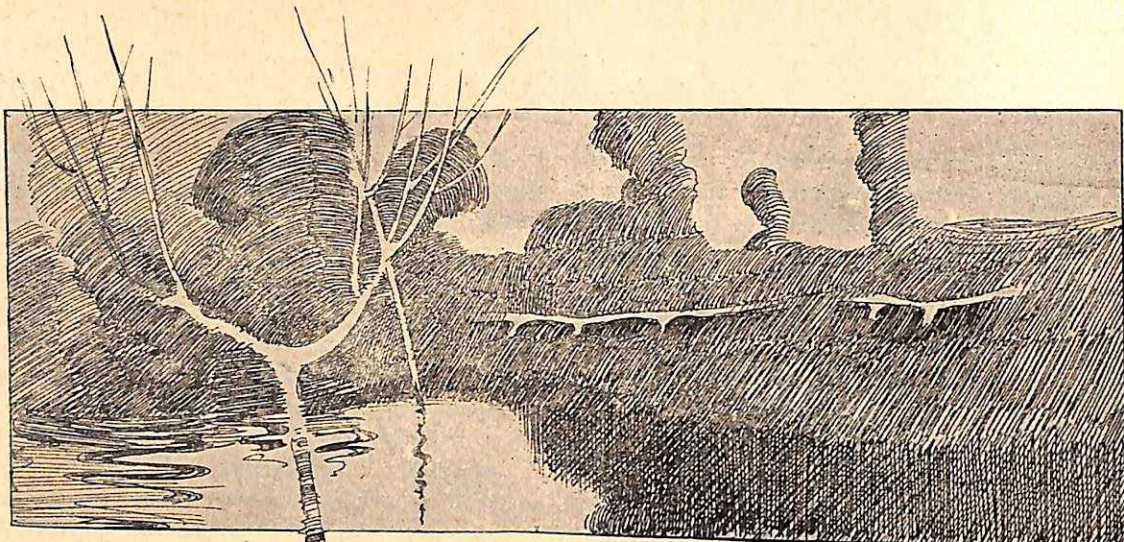
ΑΠΟ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΤΩΝ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ

Διαβαίνετε, χαριτωμένες κόρες,
Στὸ ἱερὸ τῶν Ἀθηνῶν βουνό·
φέρετε, καλὰς παρθένες λευκοφόρες,
τῆς Ἀθηνᾶς τὸν πέπλο τὸ σεμνόν.

Ψάλλετε, ὦ κόρες, ἱερὰ τραγούδια,
ἀκολουθώντας τὴ σεμνὴ πομπή,
καρπούς, ὄριμα στάχυα καὶ λουλούδια
εἰς τὴν Παλλάδα φέρετε τὴν ἀγνή.

Καθὼς ὁ Φοῖβος τώρα σᾶς λαμπρύνει,
ἢ ἀγνόη σας θεομὴ λαμποκοπᾷ
καὶ εὐμορφίαν οὐράνια σᾶς δίνει,

τοῦ γλύπτου ἐπάνω σας τὸ μάτι πέφτει
καὶ ὁ νοῦς του νὰ χαράξῃ ἐσᾶς ζητᾷ
σ' ἀνάγλυφο—μαρμάρωτο καθρέφτη.
(Ἀλεξάνδρεια) ΙΩ. ΖΕΡΒΟΣ

Ζ. Φρυδάς

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟΝ

Ἔρμο σὲ λίγο θ' ἀπομείνῃ
τὸ δάσος πλέον τὸ μυστικό·
εἴμ' ὄνειρο στιγμῆς ποῦ σβύνει,
θὰ φύγῃς καὶ τὸ μαγικὸ
ἔρμο σὲ λίγο θ' ἀπομείνῃ.

Ἐγὼ σ' ἐκείνο μοναχὸς μου,
σὰν πάρ' ἡ βαρυνειμωνιά,
μακρὰ ἀπὸ τῆ βουῆ τοῦ κόσμου,
σὰ φάντασμα στὴ σκοτεινιά,
θᾶμαι σ' ἐκείνο μοναχὸς μου.

Πέρα τὸ κῆμα θὰ βογγάῃ
καὶ 'ς τὰ κρογιαλία θὰ βροντᾷ
κι' ἂν ἡ φωνή μου σὲ ζητᾷ,
καμμιὰ φωνή δὲ θ' ἀπαντᾷ,
μόνο τὸ κῆμα θὰ βογγάῃ.

«—Εἴμ' ὄνειρο στιγμῆς, ποῦ σβύνει...
στὸ δάσος πλέον δὲν θὰ μὲ βροῖς,
μὰ μέσ' τοῦ δάσους τῇ γαλήνῃ
νὰ μ' ἀντικρούσῃς εἰμπορεῖς,
σὰν ὄνειρο στιγμῆς, ποῦ σβύνει...»

Μέσα 'ς τὸν ἄνεμο τὸ λάβρο
θὰ πέφτουν τὰ ξερὰ κλαδιά...
'ς τὸ δάσος, μοναχός, τὸ μαῦρο
τί νὰ τὴν κάνω τὴν καρδιά;
Μέσα 'ς τὸν ἄνεμο τὸ λάβρο,

κάτου ἀπ' τὰ πεῦκα τὰ ψηλά του,
'ς τὸ δάσος τὸ μαγευτικό,
θὰ σέρνεται ἔρημιά θανάτου,
πένθος βαρὺ καὶ μυστικό,
κάτου ἀπ' τὰ πεῦκα τὰ ψηλά του!

Κι' ὅταν τὴν ἀνοιξὴ γυρίσῃς
καὶ 'ς τὰ κρογιαλία, χαρωπὴ,
'ς τὸ δάσος πάλι μὲ ζητήσῃς,
κάποια φωνὴ θενὰ σοῦ εἰπῇ,
ὅταν τὴν ἀνοιξὴ γυρίσῃς:

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΞ ΜΥΛΛΕΡ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΝ

[Ὁ πρό τινας ἀποθανόντων ἐνδοξος ἀσιανολόγος Μάξ Μύλλερ διήλθε σχεδὸν ὁλόκληρον τὸν σοφὸν βίον του μετὰ τῶν θεῶν, ἡμιθέων καὶ ἡρώων τῶν ἀρχαίων μυθολογιῶν. Ἀφ' οὗ ἐχάραζε τὰς προσωπογραφίας τῶν ἀρχαίων θεοτήτων, κατελθὼν τοῦ Ὀλύμπου, περιγράφει σήμερον τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν γνωριμίαν τῶν ὁποίων ὀφείλει εἰς τὴν δόξαν, δι' ἧς περιεβλήθη τὸ ὄνομά του].

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκος Γουλιέλμος Δ' (1840-1861) εἶχεν ἔξοχα πνευματικὰ χαρίσματα, τὰ ὅποια προσήγγιζον πρὸς τὴν μεγαλοφυίαν. Εἶχον ἀκούσῃ ὁμιλοῦντα πολὺ περὶ αὐτοῦ τὸν Μπούνσεν, ὅστις ἦτο πολὺ μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένος. Τῷ παρουσίασα τὸν τόμον μου τῆς Ρίγ-Βέδα ἐν τινὶ ἰδιαιτέρᾳ ἀκροάσει. Ἐγνώριζε κάλλιστα τὸ ζήτημα, καὶ εἶχε τόσα πράγματα νὰ μοὶ εἴπῃ ἀφορῶντα εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο. Τὸ ἀρχαιότερον ὅλου τοῦ κόσμου, ὥστε μόλις ἤδυνήθη νὰ προσθέσω μίαν λέξιν.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀκροάσιν ταύτην, ἔλαβον πρόσκλησιν τοῦ βασιλέως νὰ μεταβῶ εἰς γεῦμα ἐν Ποτσδάμῃ, καὶ ὁ Οὐμβόλδος μοῦ ἔγραψεν ὅτι θὰ μὲ ὠδήγῃ ἐν τῇ ἀμάξῃ του. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ συνέβη ἐν περιέργῳ ἐπεισώδιον. Ἐκαθήμεν ἡσύχως εἰς τὸ δωμάτιόν μου μετὰ τῆς μητρὸς μου, ὅτε εἰσῆλθε νεαρὸς ἀξιωματικός τῆς ἀστυνομίας, ὅστις ἤρχισε νὰ μοὶ ὑποβάλλῃ ἐρωτήσεις εἰς ἄκρον ἀτόπους: τί ἠρχόμην νὰ κάμω εἰς Βερολίνον, πότε ἐσκεπτόμην νὰ ἐπιστρέψω εἰς Ἀγγλίαν, τί πράγμα ἤδυνήθη νὰ με κρατήσῃ ἐδῶ τόσον χρόνον κτλ. κτλ. Ὅταν τῷ ἐξήγησα ἐν ἐκτάσει ὅτι ἐμελέτων τὰ σανσκριτικά χειρόγραφα τῆς Βασιλικῆς Βιβλιοθήκης, ἐγένετο σαφέστερος καὶ μὲ εἰδοποίησεν, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν, δεκαπέντε ἡμέραι θὰ ἤρουν εὐρύτατα διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην. (Πόσον θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἶχεν οὕτω τὸ πρᾶγμα!) Τέλος μὲ διέταξε νὰ ἀπέλθω ἀπὸ τὸ Βερολίνον ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρων. Τῷ παρουσίασα τότε τὸ διαβατήριόν μου, τὸ ὅποιον ἦτο ἐν πληρεὶ τάξει. Τῷ ἐξήγησα ὅτι μοὶ ἐχρειάζετο ἀκόμη μία ἐβδομάς διὰ νὰ ποπερατώσω τὴν ἐργασίαν μου. Ὅλα αὐτὰ μάτην. Συνεκέντρωσα τότε τὰς σκέψεις μου, καὶ εἶπα ἡσύχως εἰς τὸν ἀξιωματικόν·

—«Εἴπατε, σὰς παρακαλῶ, εἰς τὰς ἀστυνομικὰς ἀρχὰς ὅτι βεβαίως θὰ ὑπακούσω καὶ θάρῃσω

τὸ Βερολίνον ἀμέσως· ἀλλ' ἄς λάβωσι τὴν καλὴν σὺντην νὰ εἰδοποιήσωσι τὴν Α. Μεγαλειότητα τὸν Βασιλέα, ὅτι δὲν θὰ δυνήθω νὰ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ ἀπόψε εἰς Πότσδαμ!»

Ὁ δυστυχὴς ἀξιωματικὸς κατ' ἀρχὰς ἐνόμισεν ὅτι τὸν εἰρωνεύομεν· ἀλλ' ὅταν εἶδεν ὅτι ὠμίλουν σοβαρῶς, ἔμεινεν ὡς κεραυνόπληκτος, ἐχαίρετσε καὶ ἐξήλθεν. Ἡ ἐξήγησις τοῦ μυστηρίου δὲν ἦτο δύσκολος νὰ εὑρεθῇ. Εἷς ἐκ τῶν φίλων μου, τὸν ὅποιον ἔβλεπον σχεδὸν καθ' ἐκάστην, νεαρὸς καθηγητὴς τῆς σανσκριτικῆς, ὁ Δρ. Γκολντστύκερ εἶχεν ἀναμιχθῇ εἰς πολιτικὰς πλεκτάνας, καὶ ἐπετηρεῖτο αὐστηρῶς. Μεθώρησαν λοιπὸν ὡς μυστικὸν πράκτορα ἐλθόντα ἐξ Ἀγγλίας, ἥτις εἶνε ἡ χώρα ὅλων τῶν συνωμοσιῶν. Μετ' ὀλίγον ἐν τούτοις εἷς ἄλλος ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος ἐνεφανίσθη. Ἦτο ἡλικιωμένος καὶ εἶχε πολὺ εὐαρέστους τρόπους. Μοὶ εἶπε πόσον ἐλυπήθη διὰ τὴν γελοίαν πλάνην τὴν ὁποίαν διέπραξεν ὁ νέος ἀξιωματικὸς, καὶ μὲ ἱκέτευε νὰ λησμονήσω τὸ συμβάν, διότι μία μὴνυσις ἐκ μέρους μου ἤθελε συντρίψει τὸ μέλλον τοῦ δυστυχὸς νέου. Ὡς ἦτο ἐπόμενον τὸ ὑπεσχήθη.

Ὁ Οὐμβόλδος καὶ ἐγὼ, ἐφθάσαμεν εἰς Πότσδαμ, ὅπου παρετέθη ὡραιότατον δείπνον, τὸ ὅποιον ἐπηκολούθησεν ἑσπερίς. Ὁ βασιλεὺς ἐφάνη πρὸς ἡμᾶς χαριέστατος. Μετὰ τὸ φαγητόν, ὅλοι ἱστάμεθα ὄρθιοι, ὁ δὲ βασιλεὺς μετέβαινεν ἀπὸ τοῦ ἐνός εἰς τὸν ἄλλον. Ὁ Οὐμβόλδος, ὅστις κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ὀδοντοκοντούτης περίπου, ἔμεινεν ὄρθιος ὡς ὅλοι ἐπὶ πολλὰς ὥρας. Ἐπεστρέψαμεν οἰκαδὲ πολὺ ἄργα ἐφ' ἀμάξης. Καθ' ὁδὸν δὲν ἐδίστασα νὰ παρατηρήσω εἰς τὸν Οὐμβόλδον πόσον ἐθυσίαζεν ἐκ τοῦ καιροῦ του, τοῦ τόσον πολυτίμου, εἰς τὰ ἐν τῇ Αὐλῇ καθήκοντά του.

—Τί θέλετε; μοῦ ἀπήντησεν. Οἱ Χοεντζόλερν ὑπῆρξαν πολὺ καλοὶ δι' ἐμὲ καὶ γνωρίζω ὅτι ἀγαποῦν νὰ μὲ δεῖγουν ὡς παλαιὸν ἐπιπλόν των. Διὰ τοῦτο πηγαίνω ὅσας μὲπιθυμοῦν.

Ἐκτοτε δὲν εἶδα πλέον τὸν Οὐμβόλδον, οὔτε τὸν Φρειδερίκον Γουλιέλμον Δ'.

Ὁ Γουλιέλμος ὁ Α' (1861-1887), ὁ διαδεχθεὶς τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν του Φρειδερίκον

Γουλιέλμους, κατά την αρχήν της βασιλείας του ήτο συνταγματικώτατος βασιλεύς. Περιστοιχίσθη υπό ύπουργών περωτισμένων και φιλελευθέρων και οὐδέποτε ἀντετάχθη εἰς τὰ σχέδιά των. Τὸ μόνον πράγμα τὸ ὁποῖον ἐζήτησε παρὰ τῶν ύπουργῶν του ήτο πλήρης ἐλευθερία πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ. Διὰ τὰ λοιπὰ, ήκολούθει τυφλῶς τὰς γνώμας των. Οὕτως ἐπολιτεύθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη· ἀλλ' ὅταν οἱ ύπουργοὶ του δὲν ήδυνήθησαν νὰ τηρήσωσι τὰς ύποσχέσεις των οὐδὲ κατώρθωσαν νὰ ψηφισθῇ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ὁ στρατιωτικὸς προϋπολογισμὸς, τοὺς ἀπέπεμψε καὶ προσεκάλεσε τὸν Βίσμαρκ νὰ σχηματίσῃ νέον ύπουργεῖον τῷ 1862. Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀρχή τοῦ πολιτικοῦ δράματος, τὸ ὁποῖον ἐληξεν ἐν Σεδάν, ἐὰν πραγματικῶς ἔληξε.

Ὁ πρίγκιψ Φρειδερίκος, ὁ ήμέτερος Princeps Juventutis, ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ φίλου μου Ερνέστου Κουρτίου. Εἰγνώρισθην μετ' αὐτοῦ, ὅταν νεώτατος ἀκόμη ήλθεν εἰς Ὁξφόρδην τῷ 1857. Ἐφερε μαζί του τὸν Γεώργιον Μποῦνσεν καὶ δύο φίλους του. Ἐπὶ πολλὰς ήμέρας ὠδήγησα τὸν Πρίγκιπα εἰς ὅλα τὰ Λύκεια, εἰς πολλὰς διαλέξεις καὶ μάλιστα εἰς μίαν δημοσίαν ἐξέτασιν. Τὸ incognito τοῦ Πρίγκιπος ἐτηρήθη αὐστηρῶς ἐν Ὁξφόρδῃ, ἂν καὶ δὲν ήτο πάντοτε εύκολον νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς συντρόφους του νὰ ὑποκλίνωνται καὶ νὰ μένουν ἀσκεπεῖς ὅταν ἐφθάνεν. Ἐν τούτοις τὴν τελευταίαν ήμέραν, καθ' ἣν μάλιστα ήμελλον νὰ ζητήσω τὸν λογαριασμὸν τοῦ ξενοδοχείου, εἰς τῶν ἀκολουθῶν τοῦ Πρίγκιπος ἐλησημονήθη, ὑπέκλινε βαθείως, καὶ ἔμεινε μετ' αὐτὸν πῖλον ἀνὰ χεῖρας ἐνώπιόν του. Ὁ ξενοδόχος ήμεδίωσε καὶ ήλθε πρὸς ἐμὲ μετὰ βλέμματος δηλοῦντος τὴν ἀνακάλυψιν ἣν εἶχε κόμητά του· ἀλλὰ μετὰ λύπης προσθέτω ὅτι ἡ διορατικότης του αὕτη ἐνήσκησεν ἐπίσης τὴν θλίβεράν ἐπίδρασιν της ἐπὶ τοῦ λογαριασμοῦ.

Τὸν Πρίγκιπα ἐπανεῖδον ἐν τῇ εύτυχῇ ἐστία του ἐν Πότσδαμ τῷ 1863. Ἀλλὰ μόνον μετὰ τὸν αὐστροπρωσικὸν καὶ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον ήδυνήθη νὰ συνομιλήσῃ μετ' αὐτοῦ διὰ ζώσης ἐν Ἐμς τῷ 1871. Ἐκεῖ ὁ Πρίγκιψ ήτο ὁ ήρωὸς τῆς ήμέρας, καὶ ὁσάκις ἐφαινετο ἐπευφημεῖτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Μοῦ ἔστειλε δύο λέξεις, λέγων ὅτι ἐπεθύμει νὰ μετ' ἴδῃ. Ὅταν ἐφθασα, οἱ ἀντιθάλαμοι ήσαν κατάρμεστοι ὑψηλοτήτων, ἐξοχότητων, στρατηγῶν, ὅλων διαχρύσεων ὑπὸ σειρητιῶν καὶ πλακῶν. Ἐδῶκα εἰς ἕνα θεράποντα τὸ ἀπλοῦν ἐπισκεπτήριόν μου «Μάξ Μύλλερ», καὶ μοὶ ἀπήντησε νὰ περιμένω, ἀλλ'

ἐνόησα πολὺ ταχέως ὅτι δὲν εἶχα τὴν παραμικράν τύχην νὰ ἐπιτύχω ἀκρόασιν τὴν πρωίαν ἐκείνην. Δὲν εἶχα οὔτε στολήν, οὔτε παράσημον, οὔτε κανένα τίτλον. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀξιωματικὸς τις ἐκάλει τὸνομα τοῦ δεινὸς πρίγκιπος ἡ κόμητος καὶ ἡ ἀνυπομονησία ἔβαινε κορυφουμένη. Αἰφνης, ὁ πρίγκιψ αὐτὸς οὗτος ήνοιξε τὴν θύραν κρᾶζων: «Μάξ, Μάξ! ἔλᾳτε λοιπόν!»

Τοῦτο ἐπροξένησε κατὰπληξιν εἰς τοὺς παρευρισκομένους, ἀλλὰ διῆλθεν μετὰ τοῦ Πρίγκιπος ήμίσειαν ὥραν χαριτωμένην. Ἐπειδὴ δὲ προσεπάθουν νὰ ἐκφράσω ὅσον ήδυνάμην ἀλλίον τὸν θαυμασμόν μου διὰ τὰς ἀνδραγαθίας του ἐν καιρῷ τοῦ πολέμου, ἐστράφη σχεδὸν ἐν ὀργῇ καὶ μοὶ εἶπε:

— Πῶς; Καὶ σεῖς λοιπὸν μετὰ τῶν αὐλοκολάκων!

Ὅσον μέγας καὶ ἂν ήτο ὁ ἐνθουσιασμὸς εἰς Ἐμς, συνετρίβετο ἡ καρδιά τοῦ βλέποντος τοὺς ἀπομάχους ἐκείνους στρατιώτας, νεαροὺς καὶ ῥωμαλέους, ἀλλ' ήρωτηριασμένους κατὰ τὸν βραχίονα ήτὴν κνήμην, τῶν ὁποίων ἡ μόνη φιλοδοξία ήτο νὰ ἴδουν τὸν αὐτοκράτορα ἢ τὸν διάδοχον. Ἄλλοι ἐβάδιζον μετὰ δεκανίκια, ἄλλοι ἔχοντες καὶ τοὺς δύο βραχίονας, μετεχειρίζοντο σιδηρὰς ἀρπάγας πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν χειρῶν καὶ τῶν δακτύλων. Ἐκκρινον ὅτι ήδύναντο δι' αὐτοὺς.

Τῷ 1879 ὁ πρίγκιψ διάδοχος ἐπανήλθεν εἰς Ὁξφόρδην, συνοδευόμενος τώρα ὑπὸ τοῦ νεαροῦ υἱοῦ του, τοῦ νῦν Αὐτοκράτορος, καὶ τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας. Δὲν εἶχε λησημονήσῃ τὴν ἐπίσκεψίν του καὶ μοῦ ἀνέμνησεν ὅσα εἶχον συμβῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ὁ νέος πρίγκιψ, ὁ σημερινὸς Αὐτοκράτωρ, ὅστις συνῶδεν τὸν πατέρα του, κατεβίβητο ἐξ ὁσων εἶδεν εἰς Ὁξφόρδην, ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ἐκ τῆς φοιτητικῆς ζωῆς. Θὰ διήρχετο ἐκεῖ εύχαρίστως ἐν ἡ δύο ἐξάμηναι, ἀλλ' ὑπῆρχον ἀντιρρήσεις. Ὁ φόβος τῆς ἀγγλικῆς ἐπιρροῆς ήρχισε νὰ γίνεται αἰσθητὸς ἐν Βερολίνῳ.

Ὅταν ὁ πρίγκιψ, ὁ υἱὸς του καὶ ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας ἐτίμησαν τὸ λύκειόν μου (all Souls) διὰ τῆς παρουσίας των, εἰς τὸ πρόγευμα, ἐνθυμούμαι, ὅτι τοῖς προσέφερα τρία ποτήρια παλαιοῦ ζύθου κατεσκευασμένου ἐντὸς τοῦ λυκείου, καὶ θεωρουμένου ὡς τοῦ ἀρίστου ὅλου τοῦ Πανεπιστημίου· τὸσον εἶνε ἰσχυρὸς καὶ εύάρεστος εἰς τὴν πόσιν. Ἐλαβον λοιπὸν ἐγὼ αὐτὸς ἐν ποτήριον καὶ ἐπιον εἰς υγείαν τῶν «τριῶν αὐτοκρατόρων». Ὁ πρίγκιψ διάδοχος δὲν ἐνόησε τί ήθελον νὰ εἶπω καὶ μετ' ήρώτησεν ἐπανειλημμένως:

— Τί σημαίνει αὐτό;

— Ὁ μέλλων αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἀπήντησα, ὁ μέλλων αὐτοκράτωρ τῶν Ἰνδιῶν (ὁ πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας) καὶ, ἐν μέλλοντι λίαν ἀπομεμακρυσμένῳ, ὁ τρίτος αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας.

Ὁ πρίγκιψ διάδοχος ήμεδίωσεν, ἀλλ' ἐκφράσας δυσανεσκειὰς διῆλθεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του, δεικνύουσά μοι οὕτως ὅτι ἔθιξα εύαίσθητον σημείον. Ὁ πρίγκιψ ήτο περίεργον κρᾶμα. Εἰς τὰς σχέσεις του μετ' αὐτοὺς φίλους του ήγάπα νὰ λησμονῇ ὅτι ήτο πρίγκιψ· ὠμίλει ἐλευθέρως καὶ ἀνεπιφυλάκτως καὶ ἐγάλα εύχαρίστως δι' εύστοχον καλὴν ἀστεϊότητα. Ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς φίλους του νὰ κάμνουν τὸ ἴδιον· ἀλλ' ἐὰν τις ἐξ αὐτῶν ἔκαμνε παρατήρησιν τινα, ήτις τῷ ἀπήρσεν, ἀπεσύρετο παρευθὺς, καὶ ἐγχεάετο καιρὸν τινα διὰ νὰ συνέλθῃ. Ἦτο εύγενής καὶ ἐντιμὸς φύσις. Εἰγνώριζε τὸν Βίσμαρκ, εἰξευρε τὰ ἰσχυρὰ καθὼς καὶ τὰ τρωτὰ αὐτοῦ μέρη· ἀλλὰ τοιαύτη ήτο ἡ ἐγνώμωνσύνη του πρὸς τὸν γηραιὸν πολιτικόν, ὅστις τοσαῦτα ἐπραξεν ὑπὲρ τῆς Πρωσίας καὶ τῆς Γερμανίας, ὥστε οὐδέποτε ἐπρόφερε δυσάρεστον λέξιν ἐναντίον του. Νομίζω ὅτι οὐδέποτε θ' ἀπεχωρίζετο αὐτοῦ, ἂν καὶ ἐγνώριζε πόσον ἐπικίνδυνον ήτο τὸ νὰ ὑπάρχῃ εἰς majordome εἰς τὸ βασιλεῖον Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου.

Συνήντησα ἐκ νέου τὸν πρίγκιπα εἰς Βενετίαν, ὅπου ήτο μετὰ τῆς πριγκιπίσσης καὶ τῶν θυγατέρων του. Ἐταξείδενε τότε incognito καὶ εἶχεν ἐν τῇ συζύγῳ του τὸν ἀρίστον ξεναγόν. Καὶ οἱ δύο ήμελέτων τὰ ἀξιοθέατα ἐπιμελῶς ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας. Μετ' ἐκπληξίν μου ἀντελήφθην τὴν φορὰν ταύτην ὅτι θλιψίς τις τὸν κατεῖχε καὶ ὅτι ήτο πολὺ περισσότερον ἐπιφυλακτικὸς. Ἐν τούτοις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ εύχαρι μεδίδαμα ἐπήνθει ἀκόμη, ὡς ἂν ἐλησμονεῖ πόσον ἡ ζωὴ εἶχε γίνει σοβαρὰ δι' αὐτόν.

Νέα ἔτη διέρρουσαν. Ἡ κατάσταση τῆς υγείας τοῦ γηραιοῦ αὐτοκράτορος μάς ἐπληροφόρει ὅτι τὸ τέλος ἐπέκειτο καὶ συγχρόνως ἀνησυχητικαὶ εἰδήσεις διεδόθησαν περὶ τῆς υγείας τοῦ πρίγκιπος διαδόχου. Ὁ πρίγκιψ Φρειδερίκος ἔστειλε νὰ μετ' ἐπὶ λίαν ὀλίγον μετὰ τὴν ἀφίξίν του εἰς Λονδίνον, ὅπου εύρίσκετο ἀκόμη διὰ τὸ ἰατρίαιον τῆς βασιλίσσης τῷ 1887. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶχον διατηρήσει τὴν αὐτὴν φλόγα, ἀλλ' ἡ φωνὴ του ήτο πλέον ἀπλοῦς ψίθυρος. Τὸν ἐπανεῖδον εἰς τὸ Οὐίνδσορ, τὴν παραμονὴν τῆς ἐπανόδου του εἰς Γερμανίαν. Τὴν ἐσπέραν μετὰ τὸ δειπνόν του ήλθε πρὸς ἐμὲ καὶ μοὶ ὠμίλησεν ἐπὶ μακρόν. Ἡ φωνὴ του εἶχεν ἐπανεύρει τὸν ήχόν της καὶ ἐπέ-

σθην, ὅπως καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅτι ἡ ἀσθένειά του περιορίσθη καὶ ὅτι ήμελλε νὰ ἐπανεύρῃ τὴν υγείαν του. Ἦμεθα μαζί ἀπὸ ήμισείας ὥρας, ὅτε εἰς τῶν ὑπασπιστῶν του τὸν ἐπλησίασε καὶ εἶπεν:

— Οὔτε μίαν λέξιν περισσότερον, Ὑψηλότατε!..

Μοῦ ἔσφιγγε τὴν χεῖρα, τὸν ἔβλεπα πλήρως ἐλπίδος· τὸν ἔβλεπα τελευταίαν φορὰν.

*

Ἡ Ὁξφόρδη εἶνε θαυμάσιος τόπος διὰ νὰ ἴδῃ τις ὑψηλοὺς ἐπισκέπτας ἐρχομένους ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον ἐρχονται κατὰ τὰς μεγάλας διακοπὰς, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ καθηγηταὶ ἀπουσιάζουν. Τοιούτοτρόπως ἔχασα τὴν εύκαιρίαν νὰ δεχθῶ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Βρασιλίας, τὸν ὁποῖον ἐγνώρισκα κατόπιν ἐν Ἐλβετία. Ἐκατοικοῦμεν εἰς ἀπόκεντρον μέρος εἰς Ζίμμελβαλντ, ὅταν πρωίαν τινα περὶ τὴν 5 ὥραν ήκουσα σφοδρὸν κτύπημα εἰς τὴν θύραν τοῦ δωματίου μου. Ὁλόκληρος ἡ μικρὰ ἐπαυλὶς ἐσεισθη. Παρατήρησα τὸν φίλον μου Ράλστον ὀρθόν, πνευστιῶντα εἰς τὴν κλίμακα. «Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Βρασιλίας ἐπιθυμεῖ νὰ σετ' ἴδῃ, μοῦ εἶπεν. Ἦτο εἰς Ἰντερλάκεν καὶ ἔπεισε τὴν αὐτοκράτειραν νὰ μείνῃ μίαν ἐπὶ πλέον ήμέραν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ σηκωθῇς παρευθὺς καὶ δι' ἀμάξης νὰ μεταβῇς εἰς Ἰντερλάκεν». Ὑπήκουσα καὶ μετὰ τὸ πρόγευμα ήμην μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατειρας. Συνωμιλήσαμεν ἐπὶ μακρόν εἰς ἰδιαιτέρην αἴθουσαν. Ἐλυπήθην ζωηρῶς βλέπων τὸν αὐτοκράτορα θέλοντα νὰ ὀμιλῇ γαλλιστί, καίτοι, ἀνατραφεὶς ἐν Ἐλβετία, ὠμίλει ἐπίσης καλῶς τὴν γερμανικὴν. Μοῦ ἀπέτεινε πολλὰς ἐρωτήσεις περὶ τῆς σανσκριτικῆς φιλολογίας καὶ τῆς βεδικῆς θρησκείας. Ἐμείνα κατὰπληκτος ἐκ τῶν γνώσεών του. Ἐπειτα ἡ συνδιάλεξις μάς ἐπέσεν ἐπὶ τῶν οικονομικῶν ζητημάτων. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἀφῆθην ἴσως νὰ ὀλισθήσω εἰς αἵρεσιν τινα, διότι ἐνθυμούμαι καλῶς, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐφάνη ήρεθισμένος καὶ μοὶ εἶπεν: «Εἰξεύρω ὅλα αὐτὰ! Ἐμελέτησα ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ ζήτημα! Ἀς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Ρίγ-Βεδα!» Μετὰ τινα χρόνον, ὁ αὐτοκράτωρ ἔχασε τὸ στέμμα. Ἀλλ' ἡ Βρασιλία πολὺ ταχέως ἐπὶπῆσε τὸν πολυμαθὴ ήγεμόνα της. Ἐμαθα ὅτι μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας του καὶ κατὰ τὴν ἐξορίαν του ἀκόμη, διετήρησε τὸν καθηγητὴν τοῦ τῆς σανσκριτικῆς καὶ ἐβραϊκῆς. Ἐν ᾧ παρεκαθήμην ἐν Στοκχόλμῃ, τῷ 1889, εἰς τὸ διεθνὲς ἀνατολικὸν Συνέδριον, τὸ ἀρχάμενον ὑπὸ τὴν

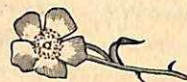
προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας, ἔλαβον μίαν ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Βρασιλίας καθιστῶντός με ἐνήμερον τῶν προόδων του ἐν ταῖς στανκριτικαῖς μελέταις. Ἐδείξα τὴν ἐπιστολὴν ταύτην εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας, Ὁσκάρ Β', ὅστις ἦτο καὶ αὐτὸς πολὺ ἐντρίβης εἰς τὰς ἀνατολικὰς φιλολογίας. Τὴν ἀνέγνωσεν, ἐστέναξε καὶ εἶπε: «Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ φερῶ εἰς τὴν στανκριτικὴν. Ὁ εὐτυχὴς αὐτοκράτωρ τῆς Βρασιλίας ἔχει μόνον ἓνα λαὸν νὰ κυβερνήσῃ· ἔγω ἔχω δύο!» *

Ἡ τελευταία «ἐστεμμένη κεφαλὴ», περὶ ἧς ἔχω νὰ εἰπῶ λέξεις τινάς, εἶνε ἡ μακαρίτις βασίλισσα τῆς Ὁλλανδίας, γυνὴ μεγάλης ἀξίας καὶ χαριτωμένης ἀνατροφῆς. Ἦρχετο συχνὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὡς φίλη καὶ συνήγορος τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος, ὅπως ἔλεγον αἱ ἐφημερίδες. Ἦλθε νὰ προγευματίσῃ παρὰ τῷ Στάνλεϋ, τὸν ὁποῖον παρεκάλεσε νὰ προσκαλέσῃ μερικὸς λογίους, τὸν Τέννυσον, Μόνκτον, Μάϋλνες (λόρδον Χάουτον), Χούζλεϋ καὶ πολλοὺς ἄλλους. Ἐπε-

ριμένομεν πρὸ πολλοῦ καὶ ὁ Τέννυσον δὲν ἐφαίνετο. Ὁ Στάνλεϋ ἐπρότεινε νὰ μὴ περιμένωμεν περισσότερον, ἀλλ' ἡ βασίλισσα ἠρνήθη νὰ καθίσῃ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ἐπὶ τέλους, κάποιος εἶπεν, ὅτι ἴσως ὁ Τέννυσον ἐρρέμβανεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Διακονεῖου, τὸ ὁποῖον καὶ ἦτο ἀληθές. Ἐπῆγαν καὶ τὸν ἐζήτησαν καὶ τὸν ἔθεσαν πλησίον τῆς βασίλισσης. Αὕτη ἐγνώριζε θαυμασίως νὰ κρύπτῃ τὸ στέμμα τῆς. Ἀνέλαβε τὴν συνδιάλεξιν καὶ τὴν ἐκράτησε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη τίποτε νὰ ποσπάσῃ ἀπὸ τὸν Τέννυσον, ὅστις ἦτο δύσθυμος. Ἐπειδὴ ἤμην ὁ γείτων του εἰς τὴν τράπεζαν, ἠδυνάμην νὰκούω, ὅ,τι εἰς πᾶσαν ἐρώτησιν τῆς Βασίλισσης ἀπάντηα: «Ναί, Κυρία!» «Ὁχι, Κυρία!» Ἐν τέλει καταβάλλων μέγαν ἀγῶνα, εἶπεν: «Κυρία, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔχει κανεὶς νὰ εἴπῃ πολλὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ!» Ἐπειτα στραφείς πρὸς ἐμέ, μοὶ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς, ἀλλὰ μὲ ψίθυρον ἀρκετὰ δυνατόν: «Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἔθεταν πλησίον τῆς βασίλισσης κανένα ἀπὸ σὰς, τοὺς ὁμιλητάς!»

[Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ]

Γ. Σ.

Η ΧΡΥΣΗ ΚΑΔΕΝΑ¹

Μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα ἡ βροχὴ ἀπαύστως κατέπιπτεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὰ πρωτοβρόχια ἐνωρὶς εἶχον ἐπισκεφθῇ τὴν ξηρὰν πόλιν, τὸ φθινόπωρον ἐκεῖνο. Τὸ μαρμαρίνον ἄστὺ ἐχάθη ἄφαντον ἐν μέσῳ τῆς σκοτεινῆς ὁμίχλης τῆς λαίλαπος καὶ τῆς ὀρμητικῆς ἐκείνης καταγίδος, θοορῆς καὶ τὸ περιετύλιξαν ὅλον τὰ ὑδατόρρυτα νέφη, νὰ τὸ πνίξωσιν αἶφνης, ὡς κλῶσαν μὲ τοὺς μικροὺς νεοσσούς. Ῥύακες κατακίτριντοι, σχηματισθέντες ἐν τῷ ἄμα, εἰσώρμησαν εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν οἰκιῶν καὶ μαγαζείων μετὰ βοῆς, ὅλην τὴν νύκτα βέοντες, καθ' ἣν οἱ ἄνθρωποι ἐπτοημένοι ἠγρύπνησαν, ὡς νὰ ἰκέτευον τὸν Θεὸν διὰ τὸν υπερβάλλοντα ἐκείνον καθαρισμόν, ὅστις ἠπέλει νὰ παρασύρῃ, μετὰ τῶν ῥύπων, καὶ ἐπιπλά καὶ ζῶα καὶ ἄνθρωπους.

Τῇ δ' ἐπαύριον ὄντως, πρωί-πρωί, ἔλαμπεν ἡ μαρμαρίνη πόλις ὡς νεόλουστος παρθένος τοῦ Φαλήρου, λευκὴ-κατάλευκος. Τὰ δένδρα τῶν ὁδῶν,

ἀποτιναχθέντα ἀπὸ τῆς παχείας τῶν κόνεως, ἐδροσοβόλουν μὲ τὰ καταπράσινα φύλλα των. Τὸ μικρὸν τῆς ἀκαδημίας ἀλσύλλιον, βαπτισθὲν ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὸν ἄσθονον ἐκείνον ὑετόν, ἀνέζησε, καὶ κλῶνες χλοεροὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀνέθορον αἶφνης πύκνης καὶ πίτυος καὶ ἀγριελιάς, ὅπου εἰς κόσσυφος τοῦ καλλίστου εἶδους, κηροῦτης, κατάμαυρος, ἔλλοχεύων, παρεμόνευε τοὺς διαβάτας, ν' ἀρπάσῃ μίαν ἐλαίαν ὠριμον, μαύρην ὡς τὰ πτερὰ του, ἀναλάμψαν αἶφνης, μετὰ τὴν βροχὴν, ἐπὶ τῶν διαβρόχων ἀκόμη κλάδων. Αἱ ὁδοί, ὡς ἐδάφη οἰκῶν μαρμαρόστρωτα, λαμπρῶς ἐσπογγαρίστησαν, παρασυρθείσης ὑπὸ τῶν βιαίων ῥυάκων τῆς ἐπιχωματώσεως αὐτῶν, καὶ ἀπέστειλον οἱ πεπατημένοι πολυγωνικοὶ χάλικες, τὸ πρῶτον αὐτῶν ἐνσφηνωθὲν στῶμα, ὡς ἄτεχνα ψηφιδώματα τῆς παρακμῆς. Τὰ πεζοδρόμια ἀπῆστραπτον ἤδη ἀπὸ τὸ φέγγος τοῦ ἡλίου, ὅστις μὲ ἀκτινοβολήματα μαλαμοκαπνισμένου ἀργύρου περιέβαλλε τὰ μάρμαρα καὶ τὰς γλυφὰς τῶν μεγάρων. Ἀρωμα ἀνθέων τῶν ἰδιωτικῶν κή-

πων ἐπλήρου τὸν ὀρίζοντα, κατάγλαυκον ὅλον, τὴν πρωίαν ἐκείνην, ὅπου ἡ Θωμάχ' ἀνεχώρει πλέον εἰς τὴν μητέρα της. Δημήτηρ ὠχρά, ἀποτυχούσα εἰς τὰς ἐρεῦνας της. Ὀρφεὺς πένθιμος μὲ ἄφρονον ἐκ τῆς ἀπογνώσεως τὴν λύραν. Ὁ καπετὰν - Πέτρος ὁ Ἀποσπερίτης εἶχεν ἐπιδιορθώσει καὶ διὰ χρωμάτων περικαλλύνει τὸ σκολιόν του κόττερον, ὅπερ δυστυχῶς ἀπέμεινε πάλιν σκολιόν, ὡς τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου τὸν ἀνάποδον, τὸν ὁποῖον οὐδεμία χρωματιστὴ εὐγένεια δύναται νὰ μεταβάλῃ. Ἀλλὰ μὴ ἔχων ναῦλον ἀκόμη, ὅπως ταξειδεύσῃ, ἀπεφάσισε νὰ ἐξαποστείλῃ τὴν ἐξαδέλφον του διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου, ἀναχωροῦντος τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἐν συνοδείᾳ μετὰ τῆς θείας Ἀννούσας, ἥτις, καὶ δευτερον στενοχωρηθεῖσα ἐν τῇ ξένῃ, ἐπανήρχετο πάλιν εἰς τὴν πατρίδα. Φίλος του, ναύτης ἀγαθός, θὰ ἐπεριποιεῖτο τὰς δύο γυναῖκας ἐν τῷ ἀτμοπλοίῳ. Ὅταν δ' ἐφ' ἀμάξης τέλος κατήρχοντο αἱ δύο γυναῖκες εἰς Πειραιᾶ, διερχόμεναι τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου τὴν πύγκλον, δὲν ἠδυνήθη ἡ Θωμάχ', ὅσον θλιμμένη καὶ ἂν ἦτο, νὰ μὴ θαυμάσῃ, διὰ τοῦ βλέμματός της, τὰ ἐκλαμπρα μέγαρα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπαίζεν - ἐπαίζεν ὁ ἥλιος ὀλόχρυσος, σχηματίζων νερά, κινούμενα κυματοειδῶς ἐπὶ τῶν καταλεύκων μαρμάρων, ὡς ἔκαμνε νερὰ εὐμορφα τὸ ὅλο-μέταξον ὕφασμα τῆς νυμφικῆς τῆς ἐσθῆτος. Καὶ ὅταν εἶδε τὰ ὄψα παρακάτω καθαρά καὶ εὐωδιάζοντα, τὴν πρωίαν ἐκείνην, εἰς τὰ παντοπωλεῖα, καὶ ὅταν εἶδε τὰς σταφυλὰς τῆς Ἀττικῆς δροσολουσμένας, ἐντὸς τῶν καλάρων, ὡς ῥαντισμένας μὲ τρίμματα χρυστάλλων, καὶ ὅταν εἶδεν ἐν τῇ πλατεῖᾳ τῆς Ὀμονοίας φοινίκας καὶ κυπαρίσσους μετὰ ἓνα ὑετὸν αἶφνης τόσον χλοερά ἀνακύψαντα, ὡς ἀπὸ τάφων ἀναστάντα, καὶ τοὺς ἀνθρώπους καθαρὸς ὡς λουσθέντας καὶ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νυκτίου ὄμβρου, περιπατοῦντας ἡ καθημένους ἐπὶ τῶν λαμποκοποῦντων προθύρων τῶν καφενείων, ἐνῶ καθαρῶς ἐνδεδυμένοι χωρικοὶ τῶν Μεσογείων, φαῖδροι καὶ ὑπάδοντες σχεδόν, ὡς ἐν ἀρχαίῳ κώμῳ, ὠδήγουν τὰ ἀμάξια τοῦ γλεούκου, διὰ κλωνῶν ἀγρίας πύκνης ἐστεφανωμένα - δὲν ἠδυνήθη τότε νὰ κρατήσῃ τὸν θαυμασμόν της ἡ Θωμάχ', ἡ χωρική, πρὸς τὴν μονογενῆ τῆς Ἑλλάδος πόλιν, ἥτις μοσχοβολοῦσα ἀπὸ τὴν καθαριότητα, ἀνεπαύετο - ἡ πεντελησία νύμφη, τὴν εὐδίαν ἐκείνην ἡμέραν, ὑπὸ στερέωμα κυανοῦν, στεφανωμένη γύρω μὲ καταγάλανα βουνά. Καὶ σπογγίσασα ἐν δάκρυ, διότι, ἀτυχὴς εἰς ὅλα, ἀνεχώρει εἰς τοιαύτην ποθητὴν διὰ τὰς Ἀθήνας ἡμέραν, δι' ἣν καὶ μόνην τόσα δεινὰ ὑπομένουσιν οἱ ξένοι, ἐψιθύρισεν:

Ἐρμῃ Ἀθήνα! . . .

Τὴν αὐτὴν ἐσπέραν δύο γυναῖκες ἐκάθηντο εἰς μίαν ἄκραν, τὴν καθαρωτέραν ἐπὶ τοῦ ἔρρουπωμένου καταστρώματος τοῦ ἀτμοπλοίου, ὅπερ μετ' ὀλίγας ὥρας ἀπέπλεεν εἰς τὸν Εὐβοϊκόν.

Ἡ θεία - Ἀννούσα, σκεπασμένη πάντοτε μὲ τὴν μαύρην τῆς χηρείας μανθῆλαν, καὶ ἡ Θωμάχ', φέρουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της βαρὺ μαῦρον σάλιον, ὡς καλογραῖα τῆς Τήνου κουκουλωμένη, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἔλαμπον δύο κατάμαυροι ὀφθαλμοί, πλήρεις ζωῆς καὶ χάριτος, ὁσάκις ἐσπόγγιζε τὰ δάκρυά της. Εἶχεν ἀνοίξει ἡ θεία - Ἀννούσα τὸ καλαθάκι της, ἐξεδίπλωσεν ἐκεῖ μίαν πετσέταν ἐντοπίαν, καὶ ἐξαγαγούσα ψωμίον, τυρόν καὶ σταφυλὰς, ἤρχισε νὰ τρώγῃ, προσκαλοῦσα καὶ τὴν Θωμάχ'. Αὕτη ὁμῶς σιωπηλὴ καὶ πένθιμος ἔβλεπε τοὺς ἐπιβιβαζομένους, μετὰ τῶν ἐπίπλων τῶν, ταξειδιώτας, μετὰ τόσης ἐμμονῆς, ὡς νὰ ἐπερίμενε ν' ἀναγνωρίσῃ κάποιον μεταξὺ τῶν ἀγνώστων ἐκείνων μορφῶν. Ἐπεθύμει νὰ ἐξαπατηθῇ καὶ αὕτη, καθὼς τόσοι ἄλλοι. Νὰ πάθῃ καὶ αὕτη ἀπὸ μίαν γλυκεῖαν αὐταπάτην καὶ νὰ ἰδῇ τὸν ἄμοιρον ἄνδρα της, ἔτσι 'ς τὰ ψέματα, καὶ αὕτη, μίαν στιγμὴν ὠραίαν, τὸν ἄνδρα της, ὅπου ἀπώλεσε πλέον διὰ παντός, τῆς ἐφαίνετο. Ἡ ἀλήθεια εἶνε πικρὰ πολλάκις καὶ φαρμακώνει, ἀλλὰ ἡ ἀπάτη εἶνε γλυκεῖα καὶ ἡδονικὴ, ὡς ὁ καρπὸς τοῦ Δένδρου τῆς Γνώσεως ἐν Ἐδέμ. Τὸ βίντισον, κροτοῦν γοερῶς τὰς ἀλύσεις του, ἐξηκολούθει ν' ἀνυσύρῃ ἐπιπλά καὶ ἐμπορεύματα. Οἱ ἐπιβάται, ἀνήσυχοι ὡς ὑπηρετὰι ξενοδοχείου τὴν ὥραν τῆς μεσημβρίας, ἔτρεχον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐκρονοῦντες, ἀναβαίνοντες κλίμακας, καταβαίνοντες εἰς τοὺς θαλάμους, ὁμιλοῦντες συγκεχυμένους λόγους, φωνάζοντες τοὺς λεμβούχους, κράζοντες τοὺς θαλαμηπόλους, βαστάζοντες καλάθους, πυξίδας, παῖδια, κυνάρια, σύροντες γυναῖκας, ὄρνιθας, χῆνας, μὲ βοήν, ὅλον ἐν αὔξουσιν.

Ἡ θεία - Ἀννούσα, ἵνα μὴ καταθλίβῃ τὴν ἀνέψιάν της, παύσασα πλέον νὰ ὁμιλῇ περὶ τοῦ Δαλεμῆτρον, ἂν καὶ ἐνδομύχως οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ διαμαρτύρηται καὶ νὰ λέγῃ ὅτι εἶδεν αὐτὸν εἰς τὸν Ἅγιον Διονύσιον, ἤρχισε τώρα, τρώγουσα, νὰ διηγῇται πρὸς τὴν Θωμάχ' περὶ τῆς πατρίδος των, ἴσως καὶ τῆς ἀνοίξῃ τὴν ὄρεξιν, νὰ φάγῃ καὶ αὕτη ὀλίγον. Καὶ ἐνθυμουμένη διάφορα ἐπιστάδια τοῦ βίου της, ἔτρωγε καὶ ὠμίλει, μὲ στωμυλίαν ἀτελείωτον, μὲ ὄρεξιν νοσταλγοῦντος ἀνθρώπου, τὴν στιγμὴν ποὺ ἀποπλέει διὰ τὴν ἀγαπητὴν του γῆν, μὲ τὴν στερεάν πεποίθησιν ὅτι οὐδεὶς πλέον δύναται νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Ἡ Θωμάχ', ἀφηρημένη πάντοτε πρὸς τοὺς ἀδιακόπως εἰσερχομέ-

¹ Ἴδε σελ. 140.

νους ξένους, ἤκουεν ἴσως, ἢ καὶ δὲν ἤκουεν. Ἀλλ' ἡ θειά - Ἀννούσα ὡς νὰ ἐπεριπάτει ἐν τῷ χωρίῳ τῆς, ὡς νὰ ἐκάθητο ἐν τῷ οἰκίσκῳ τῆς, ἢ καὶ εἰς τὸν φουρνον ἀκόμη, περιμένουσα νὰ ν' ἀργολογήσῃ ἔς τὸ ἀμπέλι τὸν Μάιον τοῦ πῆγε μιὰ φωλιά μὲ ὀχιαίς, κι' αὐτὴ ἐνόμισε πῶς ἦσαν μισοργοῦδια, κ' ἐπῆγε νὰ τὰ πιάσῃ, καὶ μόνον πῶς δὲν τὴν δάγκασαν· καὶ ὅταν πάλιν τὸ κύμα τῆς ἀρπάξῃ δυὸ σινδόνια, ποῦ πῆγε μιὰ φορὰ νὰ λευκάνῃ ἔς τὸ Ξάνεμο, καὶ μόνον ποῦ δὲν ἐπνίγιορτο, ἔς τὸ Κάστρο, νὰ λειτουργήσῃ, ἔς τὸν λειτουργιά, κ' ἐλειτούργησε, λέει, ὁ παπᾶς μὲ φωμί...

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ τὸ ἀτμόπλοιο ἐξηκολούθει νὰ παραλαμβάνῃ ἀκόμη ἐμπορεύματα καὶ ἐπιβάτας καὶ ἄλλους νὰ περιμένῃ, μὲ σφυρίγματα γοερά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐβόϊζεν ὁ λιμὴν. Ἡ θειά - Ἀννούσα, καθαρὰ πάντοτε καὶ ἀμειψεροχωρικὸν μαροῦδι, νὰ πίνῃ καθαρὸν ὕδωρ, τὸν σταυρὸν τῆς καὶ τὰ συνεμάζεψε πάλιν ὅλα ὡς καθαρὰ καὶ τακτικὰ ἀπὸ τὰ μικρὰ καλαθίου, νια, δυσανασχετοῦσα διὰ τὴν βραδύτητα τοῦ τῆς τόσας ἡμέρας, ἥδη προσκλίνουσα πρὸς τὸ πλευρόν, ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ τῆς τῇ ἐσχάτῃ, ἐβου-
Καὶ ὁ δεσμώτης, Θωμαή μου, ὅταν βραδύνῃ ἡ χάρις, καὶ ἀπολέσῃ πᾶσαν ἀπελευθερώσεως ἐλκοιμᾶται ἡσυχος πλέον...

Καὶ ὁ δεσμώτης, Θωμαή μου, ὅταν βραδύνῃ ἡ χάρις, καὶ ἀπολέσῃ πᾶσαν ἀπελευθερώσεως ἐλκοιμᾶται ἡσυχος πλέον...
— Νὰ πάγω νὰ τοῦ κάμω τοῦλάχιστον ἓνα μνημόσυνο!

Ἐψιθύρισε καθ' ἑαυτὴν ἡ Θωμαή καὶ ἀπεκοιμήθη, σκεπασθεῖσα μὲ τὸ μαῦρό της τὸ σάλι, λογραῖα τῆς Τήνου ἀποκοιμηθεῖσα ἐπάνω εἰς τὸν κανόνα τῆς.

Κ' ἐκεῖ ποῦ ἡτοιμάζετο καὶ ἡ θειά - Ἀννούσα, σιγὰ - σιγὰ, νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ αὐτὴ ἐπάνω εἰς ἓν κώδη κύλινδρον καραδοσκοῖν, παρὰ τινὰ ὀγτιζήται μετὰ τῶν δύο γυναικῶν περίφραγμα, ἀσφαλὲς ὡςδὴποτε ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον τοῦ καταστρώματος, — ἦτο τακτικὴ αὐτὴ καὶ θαρᾶ - αἰφνης νύτῃς γηραλέος τοῦ πλοίου, μὲ πισσωμένον ἱμάτιον, καὶ καταρμωμένον κουκκον,

ὁ ναύτης, εἰς ὃν ἐσύστησε τὰς δύο γυναῖκας ὁ καπετὰν Πέτρος ὁ Ἀποσπερίτης, ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς θειά - Ἀννούσας, ὀδηγῶν καὶ κοντόν τινα ἐπιβάτην, ἓνα πολὺν σχεδὸν καὶ κυρτὸν ὀλίγον ἄνθρωπον, μὲ καινούργι ἑνδυμασίαν, ἀποστίλβουσιν, καὶ μὲ μίαν παράδοξον χρυσὴν ἀλυσιν ἐπὶ τοῦ στήθους ἐκλάμπουσιν.

— Νά, τῷ εἶπεν ὁ γηραλέος ναύτης, αὐταῖς μονάχα αἱ δυὸ γυναῖκες εἶνε γιὰ τὴν πατρίδα σου.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ θειά - Ἀννούσα, θαρροῦσα ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι ἄνδρες θὰ προσπεράσουν πρὸς τὴν πρῶραν, ἔκλινε τὴν προσευχὴν τῆς νὰ κατακληθῇ καὶ αὐτὴ καὶ ἡσυχάσῃ, ζαλισμένη ἀπὸ τὴν ἀέναον κίνησιν τῶν ἐπιβατῶν καὶ τῶν ὑποχονίων κρότων, ὡς νὰ ἐκρημνίζοντο σπῆτια κάτω εἰς τὸ κύτος τοῦ πλοίου, ἀλλ' ὁ ξένος, ὃν ὠδήγει ὁ γηραλέος ναύτης, ἀντὶ νὰ προσπεράσῃ, ἐστάθη ἐκεῖ, ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ κύλινδρου τῶν καραδοσκοῦντων μετὰ θάρρους, καὶ κύψας ἀνηρεύνα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς θειά - Ἀννούσας. Βλέπων δὲ αὐτὴν κατὰ πρόσωπον ἠρώτησε:

— Μὲ γνωρίζεις, γερόντισσα;

— Ποῦ νὰ σὲ γνωρίσω, γυιέ μ'!

— Εἶμαι πατριώτης σου, καὶ πάω γιὰ τὴν πατρίδα. Μαζί θὰ πᾶμε.

Ἡ θειά - Ἀννούσα ἀπόμεινε καὶ τὸν ἐκύτταζεν ὡς ἄρνιον.

Κ' ἐκεῖνος βλέπων ὡσαύτως αὐτὴν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ, — ἦτο νῦξ πλέον, καὶ ἤναψαν ἐδῶ κι' ἐκεῖ φανάρια οἱ ναῦται πρὸς εὐκολίαν τῆς ὑπηρεσίας — ἐπανηρώτησε:

— Δὲν μὲ θυμᾶσαι; Δὲν ἐπῆρες καμμιά φορὰ ἄλεῦρι ἀπὸ τὸ μαχαζὶ μου; Σήμερα ἔφθασα ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν καὶ πάγω γιὰ τὸ χωριό. Εἶμαι ὁ Λαλεμήτρος.

— Ὁ Λαλεμήτρος! ἐκραύγασε τότε δυνατὰ ἡ γραῖα, καὶ ἀνηγέρθη πάραυτα. Καὶ βλέπουσα τὴν ὀλόχρυσον καδένα του, λάμπουσιν εἰς τὸ φῶς τοῦ φαναρίου, τὸν ἐνηγαλίσθη, ὡς μήτηρ, τραυλίζουσα, ἐν συγκινήσει, μὲ δάκρυα:

— Καλὰ λὲς γυιέ μ'! Καλὰ λὲς γυιέ μ'!

Ὁ Λαλεμήτρος μὲ τὴν χρυσὴ καδένα!

Καὶ ὀλολύζουσα ἥδη ἐβρηνολόγει ἡ γραῖα ἐν συγκινήσει καὶ χαρᾶς:

— Ἀχ! γυιέ μ'! Ἀχ! γυιέ μ'!

Ὁ Λαλεμήτρος πρὸς τοὺς αἰφνιδίους ἐκεῖνους θρήνους τῆς γυναικός, ἐκάμφθη ἐν τρόμῳ, ὑπώπτεισε κακὸν καὶ ἠρώτησε τεταραγμένος:

— Εἶνε καλὰ ἡ Θωμαή! Γιατί κλαῖς ἔτσι;

Συγχρόνως τότε καὶ ἡ Θωμαή, ὄνειρευμένη, τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅπου βαθεῖα εἰς τὸν ὕπνον τῆς εἶχεν ὑπῆλθῃ ἡδέως τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου

τῆς, φαίνεται, εἶχεν ἀναταραχθῇ ἀποτόμως καὶ ἀνακαθίσασα εἰς τὰ γόνατά της, μὲ τὸ κατὰ-μαυρον σάλι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς κουκκουλωμένη, ὡς καλογραῖα κάμνουσα τὸν κανόνα τῆς τὰ μεσάνυχτα, ἐστέναξεν, ὡς ἐν κινδύνῳ, δις στεναγμούς ὡς γόους, ὡς θρήνους, ἐπάνω εἰς τὸ ὄνειρόν της:

— Λαλεμήτρό μου! Λαλεμήτρό μου!

Καὶ ἔμεινε πάλιν εἰς τὰ γόνατά της ἐκεῖ, βωβή, βυθισμένη εἰς τὸν ὕπνον, ὡς καλογραῖα ἐξακολουθοῦσα τὸν κανόνα τῆς.

Ὁ Λαλεμήτρος τότε ἐνωτισθεὶς αἰφνης τόνον φωνῆς προσφιλοῦς, τῆς Θωμαῆς τοῦ τὴν φωνήν, τὴν ὁποῖαν τόσους χρόνους εἶχε ν' ἀκούσῃ καὶ ἀναγνωρίσας πάραυτα τὴν κατατομὴν ἐκείνην τὴν ἀγαλματώδη τοῦ σώματος τῆς συζύγου του, ἔκυψε πρὸς τὸ ὠχρόλευκον κοιμώμενον ἀκόμη πρόσωπόν της. Ἀνεγνώρισε τὴν σύζυγόν του καὶ ἐναγκαλισθεὶς κατεφίλησεν αὐτὴν κράζων:

— Θωμαή μου! Θωμαή μου!

Ἐκείνη ἀφύπνωσασα τότε, καὶ τρέμουσα ὡς ἰχθὺς ἐν μέσῳ ἐκείνων τῶν αἰφνιδίων περιπτύξεων καὶ φιλημάτων, ἀνεφώνησε μὲ σταυροκοπήματα κινδύνου, παγωμένη.

— Θεῖα - Ἀννούσα!

Ἡ γραῖα, ἀπὸ γλωσσοδέτην καταληφθεῖσα τώρα, ἔμεινε ἀκίνητος καὶ ἄναυδος. Ἡ δὲ Θωμαή, ζαλισμένη ἀπὸ τὴν τρομακτικὴν ἐκείνην ἀφύπνωσιν, ἀπώθησε τὰς χεῖρας ἐκεῖνας αἰτινὰς τὴν περιεπτύχθησαν εἰς τὸν ὕπνον τῆς, τὰ χεῖλη ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τὴν ἐφίλησαν εἰς τὸ ὄνειρόν της, καὶ ἐψιθύριζεν ἀκόμη ἐν ταραχῇ.

— Παναγία μου! Ποῦ εἶμαι;

Ἀλλὰ τότε οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς, γαληνιάσαντες μικρὸν ἀπὸ τοῦ αἰφνιδίου σάλου, προσέπεσον ἥρεμοι ἐπὶ τῆς χρυσῆς καδένας τοῦ Λαλεμήτρο, κι' ἐκθαμβοὶ ἐθεώρουν αὐτὴν, ἐν τῇ ἀμφιβολῇ ἐκείνη τῆς ἐργηγόρσεως στιγμῇ, ἐνῶ ἡ θειά - Ἀννούσα, ἀνακτῆσασα τὴν ψυχικὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν φωνήν της, ἐκραύγαζεν:

— Ὁ Λαλεμήτρος, Θωμαή! Ὁ Λαλεμήτρος, μὲ τὴν χρυσὴ καδένα! Δὲν σ' τῶλεγα ἐγὼ πῶς τὸν εἶδα εἰς τὸν ἅη - Διονύσιο;

Τότε καὶ ἡ ἄγκυρα τοῦ πλοίου, ἀνασυρομένη ἐν δαιμονίῳ κρότῳ στροφιγγῶν ἀλύσεων καὶ μοχλῶν πρὸς ἀπόπλουν, ἐκαλύψε τοὺς περιπαθεῖς λυγμούς τῆς ἀφάτου χαρᾶς τῶν ἀναγνωρισθέντων συζύγων.

Ἡ Θωμαή ὅλη χαρὰ πλέον, μὲ ἀναλάμψαν πάλιν καὶ καταυγάζουσαν τὴν ὠχρόλευκον καλλονὴν τῆς, φέρουσα εἰς τοὺς ὤμους τῆς, ἀντὶ

τοῦ πενθίμου ἐκεῖνου σαλίου, ἕτερον, ἰνδικόν, με-ταξοῦφαντον, ὅπερ τώρα ἐκόμισεν ἐκ τῶν χωρῶν ἐκείνων ὁ σύζυγός της, ἤκουε τὰς περιπετειώδεις διηγήσεις καὶ τὰ δεινὰ τοῦ Λαλεμήτρου παθήματα, ἀφοῦ αὐτὴ πρότερον εἶχε μετὰ πόνου ἀφηγηθῇ πρὸς αὐτὸν τὰς θλίψεις καὶ τὰς πικρίας, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασε κατὰ τὸ ὀδυνηρὸν τῆς ἀπουσίας τοῦ διάστημα, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ ταξιδίου τῆς. Ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὅπου ἐκάθητο, παρὰ τὴν πρύμνην, διὰ νὰ βλέπωσι τὸν εὐμορφον τῆς Ἑλλάδος κόλπον, ἤκουεν ἡ Θωμαή, ἐνῶ τὸ ἀτμόπλοιο, ἀφοῦ ἐξημέρωσε πλέον, μαλακὰ - μαλακὰ, διέσχισε τὴν γαλακτὴν τοῦ Εὐβοϊκοῦ θάλασσαν. Εἶχε διέλθει τὸν Εὐρίπον πλέον, μὲ τὰ φρούριά του ἀκόμη τὰ πορφυροῦσανθα, κι' ἐπλεεν ὀλοταχῶς κατ' εὐθείαν εἰς Βόλον.

Ἡ θειά - Ἀννούσα, πάντοτε καθαρὰ καὶ πάντοτε ἄμειπτος, θέλουσα ἰδιαιτέρως νὰ περιποιηθῇ τὸν Λαλεμήτρον - ἂν καὶ ἦτο πειραγμένη μαζὶ του, διότι ἤρνετο τελείως ὅτι εἶχεν ὑπάγει ποτὲ εἰς τὸν Ἅγιον Διονύσιον - προσεπάθει νὰ ἐτοιμάσῃ καφέ, ἐξαγαγοῦσα, ἀπὸ τὸ καλαθάκι τῆς, ἐν λαμποκοποῦν καμινέτο. Ὁ Λαλεμήτρος εἶχεν ἥδη παραλάβῃ τὰς δύο γυναῖκας κάτω, εἰς τὴν πρώτην θέσιν, ἀλλ' ἐπρωτίμα καὶ αὐτὸς τὸν καφέ τῆς θείας του, διότι παρειασμένους μὲ τὰς χεῖρας τῆς, τῷ ἐφαίνετο, θὰ μυρίζῃ ὀλίγην πατρίδα.

Καὶ μὲν πατρίδα! Μόνον εἰς τὴν ξενιτειάν καταλαμβάνει κανεὶς τί ἀξίζει!

Αἱ πρῶται αὖραι, ἀπὸ τῶν Εὐβοϊκῶν βουνῶν καὶ τῶν Λακρικῶν ἀκτῶν, συναντῶμεναι ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἐδρόσιζον ἡδέως μίαν τῶν γλυκυτέρων ἡμερῶν τοῦ φθινοπώρου.

— Δι' αὐτό, ἴσα - ἴσα, τὸ σφάλμα μου πολὺ ἐτιμωρήθη, Θωμαή μου, εἶπεν ἀναστενάζας ὁ Λαλεμήτρος, μὲ ὕφος χριστιανοῦ, διελθόντος ἥδη τὸν κανόνα τοῦ πνευματικοῦ τοῦ τὸν ἐξίλασθαι.

Καὶ ἐξηκολούθησε τὰς διηγήσεις του. Ἐκείνη δὲ τὸν ἐβλεπε, τὸν ἐβλεπε, καὶ δὲν ἐχόρταινε νὰ τὸν ἀκούῃ, σὰν εἰς τὰ ψεύματα, σὰν εἰς τὸ ὄνειρόν της. Καὶ ἐπρόβεν ἐνίοτε τοὺς ὀφθαλμούς της δειλιῶσα, ἵνα πεισθῇ ὅτι δὲν ἀπατᾶται, φοβουμένη μὴ ἐξαφανισθῇ τὸ εὐφρόσυτον θέαμα. Καὶ τῆς ἤρχετο ἀπορία ἐνίοτε, γλυκεῖα πλέον ἐν τῇ βεβαιότητι:

— Ὁ Λαλεμήτρος μου εἶνε αὐτός;

Καὶ πάλιν γελῶσα, πεπεισμένη πλέον περὶ τῆς ἀληθείας καὶ προσπαίζουσα μὲ τὴν ἀπλότητα τῆς θείας τῆς, ἀπέτεινε πρὸς αὐτὴν πλα-

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ

Ελαιογραφία : Θαλείας Φλωρά.

(Από την Έκθεσιν της "Εταιρείας των Φιλοτέχνων").

ΟΡΝΙΘΟΠΩΛΙΣ

Ελαιογραφία : Η. Λεμπέρση.

(Από την Έκθεσιν της "Ενώσεως των Καλλιτεχνών").

γίως τὴν παγινιώδη πείραξεν, ἐρωτῶσα τὸν ἄνδρα τῆς :

— Τὴν εἶδες λοιπὸν τὴν θειά-Ἀννοῦσα ἔς τὸν Ἀη-Διονύσιον ; . . .

Ἐκ Βόλου, ὅπου κατὰ πρῶτον ἔφθασε, μὲ τὸ κοντόν καὶ χονδρὸν κόττερον τοῦ καπετάν-Ἠλία, ἔκφρων, τρέχων τυφλὸς εἰς τὴν καταστροφὴν του, διηγείτο ὁ Λαλεμῆτρος, ἀνεχώρησε τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἰς Πειραιᾶ, ἵνα μὴ ἀνακαλυφθῇ ὑπὸ τῶν δανειστῶν του. Ἀλλὰ τί ἤθελεν εἰς Πειραιᾶ ; Κατὰ τὸν πλοῦν, ἐν ἐξάψει εὐρεθεῖς, ὥσπερ ἐδιώκετο ὑπὸ τινος, ἀπεπειράθη νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν, παρὰ τὸ Σούνιον, ἀλλ' ἐννοήθη ὑπὸ τινος ναύτου, ἐκρατήθη. Μόλις δ' ἀποβιβασθεῖς εἰς Πειραιᾶ, συνήντησεν ἕνα γλωσσίτην, ὅστις ἄρτι ἐπανακάμψας ἐξ Ἀμερικῆς, διηγείτο εἰς ὁμίλον ναυτικῶν τὰ ἀμύθητα καὶ σύντομα κέρδη τῆς Ἀλάσκας, ἀπὸ τῶν ἀρτιφανῶν μεταλλείων τῆς ὁποίας αὐτὸς ἐπέστρεφε πλοῦσιος, εἰς τὸ χωρίον του. Τότε, μετὰ τὰς διηγήσεις ἐκείνας, ἡ θλιψίς του ὅτι ἀπώλεσε τὴν περιουσίαν του μετεβλήθη εἰς μανίαν πλεόν, ἥτις βιαίως, ὡς λωρίον δουλευούσης μηχανῆς, τὸν παρέσυρε πρὸς ἐκείνους τοὺς κόσμους πάλιν, ὅχι μὲ πόθον, ἀλλὰ μὲ λύσσαν πλεόν, νὰ ἐπανακτήσῃ τὰ ἀπολεσθέντα. Δίψα ἤδη κατέφλεγε τὰ σπλάγχνα του, ὡς νὰ εἶχε μεθυσθῇ ἀπὸ οἴνου. Κ' ἐθολώθη ὁ ἐγκέφαλός του καὶ ἀπεσβέσθη τελείως ἡ μνήμη του. Κ' ἐλησμονήσεν τὰ πάντα τότε, μέσα εἰς ἐκείνην τὴν τρικυμίαν τῆς ψυχῆς του. Καὶ κόσμον καὶ πατρίδα καὶ σύζυγον. Ὁ ναύτης ἐκείνος τὸν ἔσωσε κατὰ τὸν πλοῦν, ἐλεήσας αὐτόν, ἀλλ' ἡ μοῖρά του ἀνελέημων, τὸν ὤθει πάλιν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν, διότι δὲν θὰ ἐπηνήρχετο εἰς τὸ χωρίον του, ἂν δὲν ἐσχημάτιζε περιουσίαν τινὰ ἐκ νέου. Ἀγγλικὸν ἀτμόπλοιο τὸν ἀπεβίβασε τέλος μετὰ καιρὸν εἰς τὸν Νέον Κόσμον μετὰ τινῶν ἄλλων Λακῶνων, καὶ δύο ἀκόμη γλωσσιτῶν, ἔχοντα τόσα, ὅσα τῷ ἐχρειάζοντο διὰ τὰς πρώτας του δαπάνας. Φθάσας δὲ εἰς τὴν Ἀλάσκαν καὶ ἰδὼν ὅτι ἀληθῆ ἦσαν, ὅσα τῷ ἔλεγεν εἰς Πειραιᾶ ὁ γλωσσίτης ἐκείνος, ἐρρίφθη εἰς τὰ ὄρυγεῖα τοῦ χρυσοῦ, ὡς ῥίπτεται διψασμένος κτῆνος εἰς τὴν πηγὴν, οὐδὲν ἄλλο ἐνθυμούμενος ἐκ τοῦ παρελθόντος, εἰμὴ ὅτι κάποιος Λαλεμῆτρος, ἀπολέσας λίρας, τὰς ὁποίας ὡς σπόγγους εἶχεν ἀποσπάσει, μίαν-μίαν, ἀπὸ τοῦ

πυθμένος τῆς θαλάσσης, ἐβασανίζετο τώρα νὰ τὰς ἀνεύρῃ εἰς τὰ βάθη τὰ ἀνήλια τοῦ μεταλλείου. Καὶ ἀληθῶς ἐβασανίσθη ἐπὶ τριετίαν παλαιῶν μὲ τὴν τρυφηλὴν φιλοσαρκίαν του, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν τραχύτητα τοῦ κλίματος. Ἡ θεά τότε τοῦ χρυσοῦ, τὸ ὅποιον ἀπεθησαύρισε, κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἤρχισε νὰ καταπραΰνῃ τὸ ἐξηγριωμένον πνεῦμά του, τὴν δὲ μανίαν τὴν πρώτην καὶ λύσσαν, διεδέχθη ἡδὴ γαλήνη τοῦ λογικοῦ, ὡς νὰ ἐρρίψεν ὁ χρυσὸς ἔλαιον εἰς τὴν τρικυμίαν τοῦ νοῦ του. Καὶ τότε ἐν τῇ εὐδίᾳ ἐκείνῃ, ἤρχισαν νὰ ἐπιπλέωσι πάλιν εἰς τὴν μνήμην του προσφιλεῖς τοῦ παρελθόντος εἰκόνες, τὸ μικρὸν χωρίον του καὶ ἡ σύζυγός του.

Ταῦτα λέγων ὁ Λαλεμῆτρος ἐσπόγγισε τοὺς ὀφθαλμούς του, πληρωθέντας δακρύων.

Ἡ Θωμάς ὡσαύτως ἐδάκρυσε.

— Τότε σοῦ ἔγραψα τὸ πρῶτον γράμμα, εἶπεν ὁ Λαλεμῆτρος.

— Δὲν λάβαμε γράμμα σου, διέκοψεν ἡ Θωμάς.

— Δὲν λάβαμε, γυνί μ', προσέθηκε καὶ ἡ θειά Ἀννοῦσα, προσφέρονσα τὸν καφέ.

— Ἐχετε δίκαιον ! εἶπεν ὁ Λαλεμῆτρος. Τὸ ἔστειλα μὲ ἐπιθάτην, ὁ ὁποῖος ἐχάθη, εἰς ναυάγιον.

Καὶ πίνων ἤδη μετὰ ἰδιαίτερας εὐαρεσκείας τὸν καφέ, ἐξηκολούθησεν ὁ Λαλεμῆτρος τὴν διήγησίν του καὶ εἶπεν ὅτι ἀμέσως ὅμως μετὰ ταῦτα, ἐνῶ ἦτο ἑτοιμὸς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ χωρίον του, μὲ περιουσίαν πάλιν, τόσην, ὥστε οὔτε τοὺς δανειστὰς του νὰ φοβῆται, οὔτε τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐντρέπεται, ἡσθένησε, καταβλήθεις ὑπὸ τῶν ἀφορήτων ἐκείνων μόχθων τῆς σκληρᾶς μεταλλευτικῆς ἐργασίας. Ὁ σύντροφός του ἡσθένησεν ὁμοίως καὶ ἀπέθανε. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀπέθανον, ὑποκύπτοντες εἰς τὴν δριμύτητα τοῦ τόπου ἐκείνου, ὅπου ὅλα τὰ πράγματα εἶνε χρυσά. Καὶ τὰ κέρδη χρυσά, καὶ τὰ ἐξόδα χρυσά. Ἀλλ' αἱ ἀσθένειαι εἶνε σιδηραῖ, εἶνε μολύβδιαι. Ὀλίγοι σκόνονται ὅταν πέσουν.

Ταῦτα λέγων, ἔρριψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὰς ἑνθεν καὶ ἑνθεν τοῦ πλοίου καταπρασίους ἀκτὰς καὶ δακρύων ἐξ ἐνθουσιασμοῦ παρετήρησε :

— Τί ὠραίαν πατρίδα ὅπου ἔχομεν ! Κῦτταξε Θωμάς, κῦτταξε, θειά ! Γελοῦν ἡ ἀκρογιαλιάς, θαρρεῖς, γελοῦν τὰ βουνά, οἱ κάμποι, ὁ οὐρανός, ἡ θάλασσα, ὅλα γελοῦν, εἰς τὴν πατρίδα μας.

[Ἐπεταὶ τὸ τέλος]

ΑΛ. ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ

Η ΘΛΙΨΙΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

[Ο Αντώνιος Π. Τσέχωφ γεννήθηκε τῷ 1860 ἐν Ταϊγανίω τῆς Ρωσσίας. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδίδάχθη ἐν τῇ αὐτοῦ κοινοτικῇ Ἑλληνικῇ Σχολῇ, ἐνθα ἐξέμαθε τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ὅποιαν ὅμως μετὰ τὴν ἐκ τῆς σχολῆς ἀποφοίτησιν ἐλησμόνησεν ἐπιδοθείς εἰς τὰ ρωσσικά. Εἰσῆλθε κατόπιν εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν τοῦ ἐνεγράφη τῷ 1879 εἰς τὴν ἱατρικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Μόσχᾳ Πανεπιστημίου, ὅπου ἐν τῷ 1884 ἀποφοίτησε λαθὼν δίπλωμα ἱατροῦ. Τῷ 1890 ἐπεχείρησε μακρινὸν ταξίδιον εἰς Σαχαλὴν καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν ἐξέλεξε αὐτὸν ἐπίτιμον αὐτῆς μέλος. Ὁ Τσέχωφ κατέχει μεταξὺ τῶν συγχρόνων Ρώσων συγγραφέων θέσιν ἐξαιρετικὴν. Τὰ ἔργα τοῦ διακρίνονται διὰ τὴν βαθύτητα τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως, τὴν πιστότητα καὶ ἀλήθειαν τῶν χαρακτήρων, τὸ αὐστηρὸν τῆς συνθέσεως, τὸν εἰλικρινῆ σκεπτικισμόν καὶ τὴν φιλοσοφικὴν ἀμεροληψίαν. Τὰ ἔργα τοῦ Τσέχωφ προξενοῦσιν ἐντύπωσιν διαρκῆ καὶ ἀπολύτως πρωτότυπον, οἱ δὲ κριτικοὶ πάντες ἀνομολογοῦσιν, ὅτι ὁ Τσέχωφ εἶνε ὁ Μωπασάν τῆς Ρωσσίας. Ὡς ὁ Γάλλος μυθιστοριογράφος, ἔγραψε πλείστα μικρὰ ἀριστουργήματα πλήρη παρατηρητικότητος καὶ ποιήσεως, ἀληθινὰ φιλολογικὰ κομψοτεχνήματα].

Σὲ ποιὸν νὰ πῶ τὸν πόνο μου;...

Εσπερινὴ ἀμυγδαλὴ. Ὁγκώδεις τολύπαι ὑγρᾶς φθέντων φανῶν καὶ ὡς λεπτὸν ἀπαλὸν στρώμα ἀπλοῦνται ἐπὶ τῶν στεγῶν, ἐπὶ τῶν ράχεων τῶν ἵππων, ἐπὶ τῶν ὤμων, ἐπὶ τῶν πέλων. Ὁ ἡνίοχος Ἴωνᾶς Ποτάпов, κατάλευκος ὡς φάσμα, εἶχε συμμαζεσθῆ ὅσον εἶνε δυνατόν νὰ συμμαζεσθῇ ζωντανὸν σῶμα, καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἐλκῆθρου τοῦ, καὶ δὲν ἐκινεῖτο. Καὶ ὁλόκληρος χιονοστοιβάς ἂν ἐπιήσθαιτο τὴν ἀνάγκην ν' ἀποτινάξῃ ἀπ' ἐπάνω τοῦ τὴν χιόνα... Τὸ ἱππάριον τοῦ ἦτον ἐπίσης λευκὸν καὶ ἀκίνητον. Μὲ τὴν ἀκίνησιν τοῦ, μὲ τὰς γωνιώδεις γραμμὰς καὶ τὴν ραβδοειδῆ εὐθύτητα τῶν ποδῶν τοῦ καὶ ἐκ τοῦ σύννεγγυς ἀκόμη ὠμοιάζε πρὸς πεντάλεπτον ζαχαρωμένον ἀλογάκι. Ἦτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, βυθισμέ-

νον εἰς διαλογισμούς. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ μὴ διαλογίζετο ἐκεῖνος, τὸν ὅποιον ἀπέσπασαν ἀπὸ τὸ λιβάδι, ἀπὸ τὰς φαιᾶς εἰκόνας, ποῦ συνείθισεν νὰ βλέπῃ, καὶ τὸν ἔρριψαν ἐδῶ, μέσα εἰς αὐτὸν τὸν λαβύρινθον, τὸν γεμάτον ἀπὸ τεράστια φῶτα, ἀπὸ ἀδιάλειπτον τύρβην καὶ ὁλονὲν τρέχοντας ἵππους;

Ὁ Ἴωνᾶς καὶ τὸ ἱππάριον τοῦ πρὸ πολλοῦ ἤδη δὲν ἐκινήθησαν ἀπὸ τὴν θέσιν των. Εἶχον ἀναχωρήσει ἐκ τῶν σταύλων πρὸ τοῦ γέφυματος καὶ δὲν εἶχον κάμει ἀκόμη οὔτε ἓνα δρόμον — οὔτε ἓνα. Ἰδοὺ, ἀνὰ τὴν πόλιν ἀπλοῦται ἡ ἐσπερινὴ σκοτία. Τὰ ὠχρὰ φῶτα τῶν φανῶν ὑποχωροῦσιν ἀπέναντι τῶν ζωντανῶν χρωμάτων καὶ ὁ θόρυβος τῆς κινήσεως τῶν ἀγχιῶν ἐξικνεῖται εἰς τὸ ζενίθ αὐτοῦ.

— Ἀμαξᾶ! ἀκούει ὁ Ἴωνᾶς, ποῖος μὲ πηγαίνει εἰς τὴν ὁδὸν Βίμποργ; Ἀμαξᾶ!

Ὁ Ἴωνᾶς ἀνασκιρτᾷ καὶ διὰ μέσου τῶν ἐκ τῆς χιόνος κεκολλημένων βλεφαρίδων τοῦ βλέπει στρατιωτικὸν τινα μὲ μαנדύαν καὶ κουκούλαν.

— Ὅδὸς Βίμποργ! ἐπαναλαμβάνει ὁ στρατιωτικὸς. Μὰ δὲν μοῦ λὲς ἐσὺ, κοιμᾶσαι; Ὅδὸς Βίμποργ, σοῦ λένε!

Εἰς σημεῖον συγκαταθέσεως ὁ Ἴωνᾶς σύρει τὰ ἡνία, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐκ τῆς ράχεως καὶ τῶν ὤμων τοῦ ἵππου χύνονται στρώματα χιόνος... Ὁ στρατιωτικὸς καθίζει εἰς τὸ ἐλκῆθρον. Ὁ ἐλκῆθρηλάτης κροτεῖ τὴν γλῶσσαν, τεντόνει ὡς κύκνος τὸν αὐχένα, ἀνυψοῖ καί, μᾶλλον ἀπὸ συνήθειαν ἢ ἀπὸ ἀνάγκην, κραδαίνει τὸ μαστίγιον. Τὸ ἱππάριον τεντόνει καὶ αὐτὸ τὸν λαιμόν, κάμπτει τοὺς ραβδοειδεῖς πόδας τοῦ καὶ νωχελῶς κινεῖται ἐκ τῆς θέσεώς του...

— Ποῦ χώνεσαι, σατανᾶ! ἀκούει μὲν ἐξέκίνησεν ὁ Ἴωνᾶς νὰ τοῦ φωνάζουν ἀπὸ τὸ σκοτεινόν, τὸ ἐμπρὸς-ὀπίσω κινούμενον πλῆθος.

Ποῦ 'ς τὸ διάβολο πηγαίνεις; Κράτει, δεξιὰ!

— Δὲν εἰξεύρεις νὰ διευθύνῃς! Δεξιὰ κράτει! εἶπε θυμωμένος ὁ στρατιωτικὸς.

Ἦθριζε! ἀμαξηλάτης κλειστοῦ ὀχήματος ὀργίλως προσβλέπει καὶ τινάσσει ἐκ τῆς χειρὶδός του τὴν χιόνα διαβάτης τρέχων νὰ περάσῃ εἰς τὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιον καὶ προσκρούων εἰς τὴν μούρην τοῦ ἱππάριου. Ὁ Ἴωνᾶς διηνεκῶς ἐγεῖρεται καὶ ἀθεταῖ ἐπὶ τῆς θέσεώς του, ὡς ἐπὶ βελονῶν, τινάσσει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τοὺς ἀγκῶνας καὶ περιστρέφει τοὺς ὀφθαλμοὺς σὰν ζαλισμένος, ὡς νὰ μὴ ἐννοῇ ποῦ εὐρίσκεται καὶ διατί εὐρίσκεται ἐδῶ.

— Τί ἀχρεῖοι ποῦ εἶνε!... εἶπεν εὐφρολογῶν ὁ στρατιωτικὸς. Πηγαίνουν, νομίζεις, ἐπίτηδες νὰ συγκρουσθῶν μαζί σου ἢ νὰ πέσουν κάτω ἀπὸ τὸ ἄλογο. Ἐπίτηδες τὸ κάμνουν!

Ὁ Ἴωνᾶς στρέφει καὶ προσβλέπει τὸν ἐπιβαίνοντα καὶ κινεῖ τὰ χεῖλη... Θέλει, νομίζεις, νὰ εἰπῇ κάτι, ἀλλ' ἀπὸ τὸν λάρυγγά του βρόγχος μόνον ἐξέρχεται,

— Τί τρέχει; ἐρωτᾷ ὁ στρατιωτικὸς.

Ὁ Ἴωνᾶς προσπαθεῖ νὰ μειδιάσῃ μορφάζων, ἐντείνει τὸν λάρυγγα καὶ ψελλίζει:

— Ὁ γυιὸς μου, δηλαδή... αὐτό... ὁ γυιὸς μου πέθανε προχτές.

— Χμ... Καὶ ἀπὸ τί ἀπέθανε;

Ὁ Ἴωνᾶς στρέφεται μὲ ὄλον τοῦ τὸ σῶμα πρὸς τὸν ἐπιβαίνοντα καὶ λέγει:

— Ἀμ' ποῖος τὸ ξέρει! Ἀπὸ τυφο, φαίνεται... τρεῖς μέραις ἦταν ἄρρωστος 'ς τὸ νοσοκομεῖο καὶ πέθανε... Ἔτσι ἤθελ' ὁ Θεός.

— Γύρισε τᾶλογο, διάβολε! ἤκούσθη εἰς τὸ σκότος. Στραβὸς εἶσαι, παληόσκυλο; Μάτια δὲν ἔχεις;

— Τράβα, τράβα... λέγει ὁ στρατιωτικὸς. Ἔτσι δά, οὔτε αὔριο δὲ θά φθάσουμε... Γιὰ κτύπα!

Ὁ ἀμαξηλάτης ἐντείνει αὖθις τὸν λαιμόν, ἀνασηκόνεται καὶ μὲ ἀπειροκαλίαν κραδαίνει τὸ μαστίγιον. Ἀκολουθῶς προσβλέπει ἐπανειλημμένως τὸν ἐπιβαίνοντα, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐκλείσει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ προσφανῶς δὲν εἶνε διατεθειμένος ν' ἀκούσῃ... Ἀποβιβάσας τὸν στρατιωτικὸν εἰς τὴν ὁδὸν Βίμποργ, σταματᾷ εἰς ἓν καπηλεῖον, κύπτει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθεν τοῦ ἐλκῆθρου θέσεώς του καὶ μένει πάλιν ἀκίνητος... Ἡ ὑγρὰ χιὼν κάμνει πάλιν κατάλευκον αὐτὸν καὶ τὸ ἱππάριον τοῦ... Παρέρχεται μία ὥρα, παρέρχεται ἄλλη...

Ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου, ἰσχυρῶς κτυποῦντες μὲ τὰς πηλοβατίδας των καὶ βωμολοχοῦντες, διέρχονται τρεῖς νεανίαι· οἱ δύο ἐξ αὐτῶν εἶνε ὑψη-

λοὶ καὶ ἰσχυροί, ὁ δὲ τρίτος μικρόσωμος καὶ κυφός.

— Ἀμαξᾶ, εἰς τὴν ἀστυνομικὴν γέφυραν! κραυγάζει διὰ τρομῶδους φωνῆς ὁ κυφός, εἰκοσι καπίκια καὶ τοὺς τρεῖς!

Ὁ Ἴωνᾶς ἀνασύρει τὰ ἡνία καὶ κροτεῖ τὴν γλῶσσαν. Εἰκοσι καπίκια ἦτο εὐτελεῖς ἀγῶγιον, ἀλλὰ τί πρὸς αὐτὸν τὸ ἀγῶγιον τοῦτο;... Ἡ ἐν ρούβλιον ἢ πέντε καπίκια τώρα δι' αὐτὸν εἶνε τὸ ἴδιον· ἀρκεῖ νὰ ἔχη ἀγῶγιον... Οἱ νεανίαι ὠθούμενοι καὶ βωμολοχοῦντες πλησιάζουσι τὸ ἐλκῆθρον, εἰσέρχονται διὰ μιᾶς καὶ κάθονται καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ κάθισμα. Ἀρχεται ἡ συζήτησις περὶ τοῦ ποῖος ἐκ τῶν τριῶν θὰ ἴσταται ὄρθιος. Μετὰ πολλὰς ὑβρεῖς, ἀντιλογίας καὶ ὀνειδισμοὺς ἀπεφασίσθη νὰ σταθῇ ὁ κυφός ὡς μικρότερος.

— Αἱ, ἐμπρός! ἀναφωνεῖ ὁ κυφός, τοποθετούμενος καὶ φουσὼν εἰς τὸ ἰνίον τὸν Ἴωνᾶν. Κτύπα! Μὰ ἔχεις δά κ' ἓνα καλπάκι, καυμένε! Χειρότερο ἀπ' αὐτὸ δὲ θορίζεται μέσα 'ς ὅλη τὴν Πετρούπολιν...

— Χι-χι-χι... γελά ὁ Ἴωνᾶς. Τί ἔχει;

— Τί ἔχει;... Ἐλα, τράβα! Ἔτσι δά θὰ μᾶς πηγαίνῃς 'ς ὅλο τὸ δρόμο; ἔτσι δά;... Ὅθ' φᾶς σβερκίς...

— Πάει νὰ σπάσῃ τὸ κεφάλι μου... λέγει εἰς ἐκ τῶν ὑψηλῶν. Χθὲς εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Δουκμάσφω ἐγὼ καὶ ὁ Βασιλάκης ἤπιαμε τέσσερες μπουτίλιες κονιάκ...

— Δὲν ἐννοῶ τί καταλαβαίνουν ποῦ λένε ψέμματα! λέγει θυμωμένος ὁ ἄλλος ὑψηλός. Ψευτιές, ποῦ ἀηδιάζεις νὰ τις ἀκούης.

— Μὰ τὸν Θεό, ἀλήθεια...

— Ὅσο εἶν' ἀλήθεια πῶς βήχει κ' ὁ φύλλος.

— Χι-χι-χι! γελά πάλιν ὁ Ἴωνᾶς! Διασκεδάστικοι ἀφεντάδες!

— Μπᾶ, ποῦ νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάβολος!... λέγει τότε τεταραγμένος ὁ κυφός. Ὅθ' πηγαίνῃς, βρε γρηᾶ χολέρα ἢ ὄχι; Δρόμος εἶν' αὐτός ποῦ κάνεις; Τίναξέ του κάνανδου καμτσικίς! Ντέ, διάβολε, ντέ! Δός του!

Ὁ Ἴωνᾶς αἰσθάνεται ὀπισθεν τοῦ τοῦ συστρεφόμενον σῶμα καὶ τὸν δονισμόν τῆς φωνῆς τοῦ κυφοῦ... Ἀκούει τὰς κατ' αὐτοῦ ἀπειθυόμενας ὑβρεῖς, βλέπει ἀνθρώπους καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ἀπομονώσεως βαθμηδὸν ἀρχεται ἐκλείπον... Ὁ κυφός ἐξακολουθεῖ ὑβρίζων καὶ βλασφημῶν μέχρις ἀποπνιγμοῦ. Οἱ ὑψηλοὶ ἀρχίζουν νὰ ὀμιλοῦν περὶ τινος Ναδέζδας Πετρόβνας. Ὁ Ἴωνᾶς τοὺς παρατηρεῖ. Ἐπωφεληθεῖς ἐκ βραχείας διακοπῆς προσβλέπει αὐτοὺς μίαν ἀκόμη φορὰν καὶ ψιθυρίζει:

— Κ' ἐγὼ... αὐτὴν ἐβδουμάδα... αὐτό... πέθανε ὁ γυιὸς μου!

— «Οἱ θ' ἀποθάνωμε... ἀναστενάζει ὁ κυρὸς ἀπομάσσω τὰ χεῖλη κατόπιν βηχός. — Ἐλα, κτύπα, κτύπα! Ἄ, μὰ ἔτσι δὲν θὰ φθάσωμε ποτέ. Πότε θὰ μᾶς πᾶς;

— Δὲν τόνε κουντᾶς λιγάκι στὸ σβέρκο;

— Γρηὶὰ χολέρα, ἀκούς; Θὰ σοῦ σπάσω τὸ σβέρκο! ἂν σὰς μιλήσῃ κανεὶς μὲ τὸ καλὸ μπορεῖ νὰ πάῃ πεζός! Τ' ἀκούς; ἢ δὲ χαμπαρίζεις τὰ λόγια μας;

Καὶ ὁ Ἰωνᾶς γελά:

— Χι-χι-χι!... Διασκεδαστικοὶ ἀφεντάδες... τὴν ὑγείᾳ τους νάχουνε!

— Ἀμαξᾶ, εἶσαι παντρεμένος; ἐρωτᾷ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς.

— Ποιός, ἐγώ; Χι-χι... διασκεδαστικοὶ ἀφεντάδες! Τώρα γυναῖκά μου εἶνε ἡ μαύρη γῆς... Χι-χο-χο... θέλω νὰ πῶ, ὁ τάφος... Νά, ὁ γυιὸς μου ἀπόθανε, κ' ἐγὼ ζῶ... Παράξενο πρᾶγμα... ὁ χάρος ἔκαμε λάθος στὴν πόρτα κ' ἐχτύπησε ἄλλη... ἀντὶς νάρθῃ σὲ μένα, ἐπῆγε στὸ γυιό μου...

Καὶ ὁ Ἰωνᾶς στρέφεται, διὰ νὰ διηγηθῇ, πῶς ἀπέθανεν ὁ υἱός του, ἀλλ' ἰδοὺ ὁ κυρὸς ἀναστενάζει ἐλαφρῶς καὶ ἀναγγέλλει, ὅτι δόξα τῷ Θεῷ ἐφθασαν ἐπὶ τέλους...

Λαβὼν τὰ εἰκοσι καπνία ὁ Ἰωνᾶς ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν παρακολουθεῖ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοὺς εὐθύμους νεανίας, οἵτινες ἐξηφανίσθησαν εἰσελθόντες εἰς σκοτεινὴν τινα θύραν.

Καὶ πάλιν ἀπέμεινε μόνος, καὶ πάλιν ἀπέμεινε ἐν τῇ σιωπῇ... Ἡ σιγήσασα πρὸς μικρὸν θλίψις ἀναθρώσκει αὐθις καὶ καταπιέζει τὸ στῆθος του μετὰ πλειοτέρας δυνάμεως... Τὰ βλέμματα τοῦ Ἰωνᾶ ταραχδῶς καὶ μαρτυρικῶς γυρνοῦν ἀνά τὰ πλήθη τὰ συνωθούμενα ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ: τάχα νὰ μὴν εὑρίσκειται μέσα εἰς τὰς τόσας χιλιάδας τῶν ἀνθρώπων ἕστω καὶ ἕνας ὁ ὁποῖος νὰ τὸν ἀκούσῃ; Ἀλλὰ τὰ πλήθη τρέχουν χωρὶς νὰ παρατηρήσουν οὔτε αὐτὸν οὔτε τὴν θλίψιν του... Θλίψιν μεγάλην, θλίψιν βαθεῖαν. Ἄν ἐθραύετο τὸ στῆθος τοῦ Ἰωνᾶ καὶ ἐξεχύνετο ἐξ αὐτοῦ ἡ θλίψις, θὰ κατέκλυζεν ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὁμῶς δὲν φαίνεται. Ἐνεφώλευσεν ἐντὸς τοσοῦτον μηδαμινοῦ περιβλήματος, ὥστε οὔτε τὴν ἡμέραν καὶ μὲ φῶς νὰ εἰμπορῇ νὰ τὴν διακρίνῃς...

Ὁ Ἰωνᾶς βλέπει ἕνα αὐλοφύλακα καὶ ἀποφασίζει νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ.

— Δὲ μοῦ κάνεις τὴ χάρι νὰ μοῦ πῆς τί ὥρα εἶνε; ἐρωτᾷ.

— Δέκα... Τί στάθηκες ἐδῶ; Τράβα παρὰ πέρα!

Ὁ Ἰωνᾶς ὠδήγησε τὸ ἔλκνηρον βήματά τινα ἀπωτέρω, κάμπτει τὸ σῶμα καὶ παραδίδεται εἰς τὴν θλίψιν... Νὰ ἀποταθῇ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὸ νομίζει ἤδη ἀνωφελές... ἀλλὰ δὲν παρέρχονται πέντε λεπτά, ἀνορθοῦται, ἀνατινάσσει τὴν κεφαλὴν ὡς νὰ ἡσθάνθῃ δριμύν πόνον καὶ ἀνασύρει τὰ ἡνία... Δὲν ἀντέχει πλέον.

«Πάω στὸ σταῦλο... σκέπτεται. Πάω στὸ σπίτι!»

Καὶ τὸ ἱππάριον οἶνεὶ μαντεῦσαν τὴν σκέψιν του ἀρχίζει νὰ τρέχῃ...

Μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ὁ Ἰωνᾶς κάθηται ἤδη πλησίον μεγάλης ρυπαρᾶς πλινθοκτίστου θερμάστρας. Ἐπὶ τῆς θερμάστρας, κατὰ γῆς, ἐπὶ τῶν θρανίων βέγγουσιν οἱ συνάδελφοί του. Ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς αἰθούσης εἶνε πνιγνῆ... Ὁ Ἰωνᾶς παρατηρεῖ τοὺς κοιμωμένους, ζύεται καὶ λυπεῖται, ποῦ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ σπίτι τόσον ἐνωρίς...

«Οὔτε τὴ βρώμη τοῦ ἀλόγου δὲν ἐβγάλα... σκέπτεται. Γιὰ τοῦτο καὶ ὁ καῦμός ποῦ ἔχω... Ἐνας ποῦ ξέρεῖ τὴ δουλειά του... ποῦ κ' αὐτὸς εἶνε χορτάτος καὶ τᾶλογό του, πάντα εἶνε ἡσυχος»...

Εἰς μίαν γωνίαν ἐγείρεται νεαρὸς ἡνίοχος καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ὕπνου του ἔλαβε δοχεῖον πλήρες ὕδατος.

— Ἐδίψασες; ἐρωτᾷ ὁ Ἰωνᾶς.

— Βέβαια νὰ πιῶ θέλω!

— Πιὲ μὲ τῆς ὑγείαις σου... Ἐμένα... καῦμένε, ὁ γυιός μου πέθανε, τῶμαθες; αὐτὴ τὴν ἐβδομάδα... στὸ νοσοκομεῖο... μὴν τὰ ῥωτᾶς!...

Ὁ Ἰωνᾶς παρατηρεῖ νὰ ἰδῇ ποῖαν ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν οἱ λόγοι του, ἀλλὰ δὲν βλέπει τίποτε. Ὁ νέος ἡνίοχος ἐκαλύφθη ἀπὸ κεφαλῆς καὶ κοιμάται πλέον... Ὁ γέρον ἀναστενάζει καὶ ζύνεται... ὅπως ὁ νέος ἀμαξήλατης ἤθελε νὰ πῇ, οὕτω καὶ αὐτὸς θέλει νὰ ὁμιλήσῃ. Εἶνε σχεδὸν ἐβδομάς, ποῦ ἀπέθανεν ὁ υἱός του, καὶ δὲν εὐρῆκεν ἀκόμη κανένα νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ ἀνθρωπινά... Πρέπει νὰ τὰ εἰπῇ καθὼς πρέπει μὲ ὄλην τὴν ἄνεσιν. Πρέπει νὰ διηγηθῇ πῶς ἡσθένησεν ὁ υἱός του, πῶς ἐβασανίσθη, τί εἶπεν ὅταν ἐψυχομαχοῦσε, πῶς ἀπέθανε... Πρέπει νὰ περιγράψῃ τὴν κηδεῖαν καὶ πῶς ἐπῆγεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον διὰ νὰ παραλάβῃ τὰ ἐνδύματα τοῦ μακαρίτου. Εἰς τὸ χωριὸ ἔμεινε ἡ κόρη του Ἀνύστα... Καὶ περὶ αὐτῆς πρέπει νὰ διηγηθῇ... Καὶ μήπως εἶνε ὀλίγα ὅσα ἔχει τώρα νὰ εἰπῇ; Ὁ ἀκροατὴς πρέπει νὰ ἀναστενάζῃ, νὰ ἐκφωνῇ ἄχ καὶ ὦχ, νὰ συμπάσχῃ... Μὲ τὰς γυναῖκας ὅταν τὰ λέγῃ

κανεὶς εἶνε καλλίτερος... Αὐταὶς ἂν εἶνε καὶ ἀνότητες, ἐν τούτοις μὲ δυὸ λόγια ποῦ θὰ τοὺς πῆς ταῖς πέρονουν τὰ δάκρυα.

«Ἄς πάω νὰ ἰδῶ τᾶλογο, σκέπτεται ὁ Ἰωνᾶς. Ἐχω καιρὸ νὰ πλαγιάσω... νὰ χορτάσω τὸν ὕπνο»...

Ἐνδύεται καὶ διευθύνεται εἰς τὸν σταῦλον, ὅπου μένει ὁ ἵππος του. Σκέπτεται περὶ τῆς βρώμης, περὶ τοῦ χόρτου, περὶ τοῦ καιροῦ... Περὶ τοῦ υἱοῦ του, ὅταν εἶνε μόνος, δὲν εἰμπορεῖ νὰ σκεφθῇ... Νὰ ὁμιλήσῃ μὲ κανένα περὶ αὐτοῦ. εἰμπορεῖ, ἀλλὰ νὰ τὸν σκεφθῇ ὁ ἴδιος καὶ νὰ τὸν φαντασθῇ τοῦ εἶνε ἀνυπόφορον...

— Καταβάλλεις; ἐρωτᾷ ὁ Ἰωνᾶς τὸν ἵππον του, βλέπων τοὺς λάμποντας ὀφθαλμούς του. Τρῶγε, τρῶγε... Ἄν δὲν ἐβγάλαμε γιὰ τὴ

βρώμη, ἄς φᾶμε καὶ χορτάρακι... Τί νὰ γείνη... Ἐγέρασα πειὰ καὶ δὲν τὰ καταφέρνω... Ὁ γυιός μου ἦτανε γι' αὐτὴ τὴ δουλειά, ὅχι ἐγώ... Ἐκεῖνος ἦτανε καθεαυτὸ ἀμαξᾶς... Ἄν ἐζούσε...

Ὁ Ἰωνᾶς σιωπᾷ ἐφ' ἱκανὸν καὶ ἐξακολουθεῖ: — Ἐτσι γιὰτί ποῦ λές, φοραδίτσα μου...

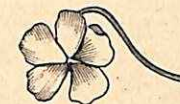
Πάει ὁ Κοσμάς μου... Σ' ἄφησε χρόνους... Ἐτσι καὶ πέθανε ἄδικα... Τώρα, ἄς ποῦμε, σὺ ἔχεις πουλάρι, καὶ τοῦ πουλαριοῦ αὐτουνοῦ τοῦ εἶσαν μάννα... Κι' ἄξαφνα, νὰ ποῦμε, αὐτὸ τὸ πουλάρι σ' ἄφησε χρόνους... Δὲ θὰ λυπηθῇς;

Τὸ ἱππάριον τρώγει, ἀκούει καὶ φουσᾷ ἐπὶ τῶν χειρῶν τοῦ κυρίου του.

Ὁ Ἰωνᾶς παρασύρεται καὶ τοῦ τὰ διηγείται ὅλα...

(Ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ)

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

ΤΟ ΦΑΝΑΡΙ

[Ἐκ τοῦ κατ' αὐτὰς ἐκδομένου εἰκονογραφημένου βιβλίου: «Ἡ Κωνσταντινούπολις»].

Τὸ δειλινὸν τῆς τρίτης ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου ἡμέρας—ἦτο ἡ παραμονὴ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου—ἐσκέφθην ὅτι ἦτο πλέον καιρὸς νὰ ἀσπασθῶ τὴν χεῖρα τοῦ Πατριάρχου. Καὶ διευθύνθη εἰς τὴν μεγάλην γέφυραν, τὴν ἀπὸ Γαλατᾶ εἰς Σταμπούλ, ὅπου καὶ ὁ σταθμὸς τῶν ἀτμοπλοίων, τὰ ὁποῖα ἐνώνουν κάθε ὀλίγην ὥραν ὅλας τὰς τριγύρω ἀκτὰς καὶ τὰς νήσους.

Πρέπει τώρα νὰ εἰπῶ, ὅτι τὸ ταξεῖδιον αὐτὸ τοῦ Κερατίου παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Βυζαντίου καὶ ἀπέναντι τοῦ Ναυστάθμου, ὅπου ναυλοχοῦν ἀκίνητα μεγάλα καὶ μικρὰ πολεμικά, μὴ τολμῶντα νὰ ἐξέλθουν τῆς λίμνης, ὡς ἂν ἐφοβούντο νὰ διακόψουν γλυκὺ ὄνειρον ἀδρανείας, εἶναι ὠραῖον; Καὶ τί δὲν εἶναι ἐδῶ ὠραῖον; Μὴ πῶς τὸ πρόσωπάκι ἐκεῖνο τῆς μικρᾶς χανούμ, ἡ ὁποία κάθηται νωχελῶς, παρατηροῦσα νὰ φεύγουν τὰ ἀσημένια νερά, ἐνῶ τὸ γιасμάκι τὸ πλαισιώνει σὰν ὠραῖαν ζωγραφίαν; Ἀλλὰ πρόκειται τώρα, μετ' ὀλίγων λεπτῶν ταξεΐδιον, ν' ἀποβιβασθῶμεν εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Φαναρίου.

Τὸ Φανάρι!

Ὅποια μεγάλη λέξις εἰς τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν! Καὶ εἰς τὸν νοῦν μου ἔρχονται ὅλαι ἐκεῖναι αἱ αἰματοβαμμέναι καὶ δακρύβρεκτοι σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ Γένους ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως, οἱ Πατριάρχαι καὶ οἱ Ἀρχόντες, οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι καὶ μεγάλοι πατριῶται, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ἐπιρροῆς καὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἑσφζον ἐν ὥρῃ κινδύνου τοὺς δυστυχεῖς ραγιαδες. Ἐδῶ λοιπόν, ἡ ταπεινὴ αὐτὴ συνοικία, τῆς ὁποίας δεσπόζει ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, εἶναι τὸ ὀνομαστὸν Φανάριον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τινός ποτε φαίνεται φανοῦ εἰς τὸ ἐδῶ ἀκρωτήριον. Ὅλίγα βήματα μετὰ τὴν εὐμορφὴν προκυμαίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγείρεται κόμψον καφενεῖον, εὐρισκόμεθα πρὸ τῶν Πατριαρχείων.

Νὰ ἡ πύλη Γρηγορίου τοῦ Ε'! Εἶνε κατάκλειστη καὶ οὐδέποτε ἠνοιχθῇ ἀπὸ τῆς ἀποφράδος ἡμέρας, καθ' ἣν ἐκρεμάσθη ἐκεῖ ὁ ἐθνομάρτυς ἱεράρχης. Δύο πλάγια ὀρθάνοικοι θύραι νεώτεραι ὀδηγοῦσιν εἰς τὸν περιβόλον, ἐνθα ἐγείρεται τὸ ζύλινον μέγαρον τῶν Πατριαρχείων, παλαιότατον, καὶ ἀριστερὰ κεῖται ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Ἦτο ἡ ὥρα τοῦ ἑσπερινοῦ,

κατὰ τὸν ὁποῖον ἐξαιρετικῶς θὰ ἐχοροστάτει ὁ Πατριάρχης, διότι ὁ ναὸς ἦγε τὴν ἐπαύριον τὴν ἑορτὴν του.

Εἰσῆλθον μὲ συγκίνησιν ἀνέφραστον εἰς τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον χώρον, ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ὁποῖου τόσοι ἐστάθησαν μεγάλοι ἱεράρχαι, ποιμάναντες ἐν ἡμέραις δυστυχίας τὸ δοῦλον Γένος. Κόσμος παρίστατο πολὺ ὀλίγος, ἀλλ' ὁ ἐσπερινὸς εἶχε

ὁδηγίαν ἐμπείρων ψαλτῶν, ὧν ὁ δεξιὸς καλεῖται Πρῶτος Ἀρχιεπίσκοπος, ἔκαμναν τὸν ναὸν νὰ ἀντηγῇ ἀπὸ διαπεραστικούς ἐρρίνους τόνους, καθαρῶς βυζαντινῆς μουσικῆς, ὁ ὁποῖος δὲν ἐστερεῖτο μελωδικότητος. Ἡ ὅλη σκηνὴ μὲ τὸν δύνοντα ἥλιον, ἀντανακλώμενον διὰ τῶν παραθύρων ἐπὶ τῶν εἰκόνων καὶ τῶν ἀργυρῶν κανδηλῶν τοῦ ναοῦ, μὲ τὴν πατριαρχικὴν τάξιν καὶ

Ἡ μεγάλη γέφυρα καὶ ὁ Κεράτιος Κόλπος.

κάποιαν ἰδιαιτέραν σεμνότητα καὶ ἐπιβλητικότητα σιγῆς μεγαλοπρεπείας.

Ὁ Πατριάρχης, Κωνσταντῖνος ὁ Ε', περιβεβλημένος τὸν μανδύαν καὶ κρατῶν τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον, ἵστατο ἐπὶ τοῦ παλαιοτάτου ἱεροῦ θρόνου, ὁ ὁποῖος λέγεται, ὅτι εἶναι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Χρυσοστόμου. Δεξιὰ του καὶ χαμηλότερα ἦτο ὁ Μέγας Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἀπέναντι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χώρου τῶν συνοδικῶν στασιδίων ὁ Μέγας Λαμπαδάριος, φορῶν μαῦρον κάλυμμα καὶ ράσον, κρατῶν δὲ ὑπερμεγέθη λαμπάδα ἐπὶ ἀργυροῦ κηροπήγιου μόλις ὥς ἐκ τοῦ βάρους κινητοῦ. Τέσσαρες ἀρχιμανδρίται μὲ τὰ ἐξωκαλύμματά των, δύο ἱερεῖς καὶ δύο διάκονοι ἱερούργουν, δύο δὲ χοροὶ παιδῶν ὑπὸ τὴν

ἐπισημότητα, ἐν τῷ μέσῳ σιγῆς κενῆς σχεδὸν ἐκκλησίας, ἐνῶ ὁ χορὸς ἐτόνιζε τὸ μελωδικὸν τροπάριον τοῦ Ἀγίου, ἢ ὁ Πατριάρχης ἔδιδε τὸ σύνθημα τοῦ «Δόξα Πατρί», ἢ ἠύλογε τοὺς πιστούς, ἐνεῖχε μεγαλοπρέπειαν, συγκινητικῶς ἀπηχῆσασαν εἰς τὴν καρδίαν μου.

Οὐδέποτε ἀπὸ πολλοῦ εἶχον παραστῇ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἰς ἐσπερινόν, καὶ μὲ τόσην συντριβὴν καὶ τόσην εὐλάβειαν. Φεῦ! Ἴσως ἔχω ἔτη πολλὰ νὰ παραστῶ καὶ εἰς ἐσπερινόν. Καὶ ἐπανερχονται κατὰ τὴν μοναδικὴν αὐτὴν στιγμήν τοῦ βίου μου, ὑπὸ τοὺς ἱεροὺς θόλους τοῦ πρώτου τῶν Ὁρθοδόξων ναοῦ, ἐκεῖ παρὰ τὸν ἐνδοξον θρόνον τοῦ Χρυσοστόμου, ραγδαίαι αἱ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος καὶ μετ' αὐτῶν

ἀκτῆς ἐκ τῆς παλαιᾶς παιδικῆς μου εὐλαβείας.

Ἀλλ' ὁ Πατριάρχης εὐλογεῖ καὶ ἐξέρχεται τοῦ ναοῦ μεθ' ὅλης τῆς πομπῆς καὶ ἀνέρχεται εἰς τὰ Πατριαρχεῖα. Ὁ Μέγας Ἀρχιεπίσκοπος μοὶ ἀναγγέλλει, ὅτι ἡ Α. Παναγιότης θὰ μὲ δεχθῇ ἀμέσως. Ἐν τῷ μεταξύ διηρχόμην τὰ μακρινάρια καὶ τοὺς ὀντάδες τοῦ μεγάλου τούτου ἱεροῦ παραπήγματος, τὸ ὁποῖον ἡμποροῦσε κανεὶς κυριολεκτικῶς νὰ ὀνομάσῃ τὴν κιβωτὸν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν παραδόσεων. Βεβαίως εἶναι ἐδῶ μέσα καὶ ἀνάξιοι ἱερωμένοι, καὶ δὲν ὑπάρχουν πλέον οἱ ἄνδρες τοῦ παρελθόντος, οἱ ἱεράρχαι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδείλιον νὰ φωνάζουν πρὸς τὸν δυνάστην: «Ὁχι μόνον τὰ γένηται ἂν μᾶς κόψουν, ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν, δὲν παρασλεύομεν τῶν πατρῶν οὐδὲ κατὰ κεραίαν». Ἐν τούτοις ἐνταῦθα κεῖται πάν-

Σύνεδρος, καὶ δεξιὰ τὸ γραφεῖον τοῦ Πατριάρχου. Παραπλεύρως τὸ Μέγα Συνοδικόν, πολυτελεστάτη αἴθουσα, ἐνθα πολλὰ βελούδινα καθίσματα, ὅπου ὁ Πατριάρχης καθήμενος ἐπὶ θρόνου δέχεται κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας. Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι καὶ τὰ γραφεῖα τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγγέλλου. Ἡ θέα πρὸς τὸν Κεράτιον ἐκτυλίσσεται θαυμασία ἀπὸ κάθε μέρος τῶν Πατριαρχεῶν.

Ὁ Πατριάρχης μὲ ἐδέχθη εἰς τὸ γραφεῖόν του, μὲ ἡσπάσθη καὶ μὲ ἠύλόγησε, μοῦ προσέφερε δὲ αὐγὰ τοῦ Πάσχα κόκκινα καὶ χρυσᾶ, τυλιγμένα εἰς τοῦλι ὡς κομψέτα γάμου. Εἶναι σεβαστὸς γέρον μὲ γλυκεῖαν μορφήν φαίνεται δὲ ὡσὰν κατάκοπος ἀπὸ τὰς εὐθύνas τῆς μεγάλης του θέσεως. Εἶπαμεν πολλὰ μὲ τὴν Α. Παναγιότητα, παλαιὰ καὶ νέα, ἡσπάσθη καὶ

Τὰ μαρμάρινα ἀνάκτορα τοῦ Δοιμᾶ-Μπαζέ.

τοτε ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τοῦ δουλεῦντος Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ παρὰ τὰς τόσας καταδιώξεις, τὰ σφάλματα, τὰς ἀμαρτίας, τὰς ἀτυχίας, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον παραμένει ἡ πρώτη δύναμις τοῦ Γένους.

Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς εἰσόδου εἶναι ἀνηρτημέναι αἱ εἰκόνες διαφόρων Πατριαρχῶν τῶν τελευταίων δύο αἰώνων. Ἀριστερὰ τὸ Μικρὸν Συνοδικόν, ἐνθα συνεδριάζει ἡ Ἱερὰ

πάλιν τὴν χειρὰ του, κλίνας τὸ γόνυ, καὶ ἐξῆλθον, ὅπως ἐξακολουθήσω τὴν ἐπισκεψίν μου ἀνὰ τὰ Πατριαρχεῖα. Ἐπισκέπτομαι διάφορα δωμάτια, γινόμενος δεκτὸς μετ' ἀγάπης καὶ ἐνδιαφέροντος ὑπὸ τῶν διαφόρων ἱερωμένων, ὧν πολλοὶ διακρίνονται διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν φιλοξενίαν των, περὶ τόσων ἐθνικῶν ζητημάτων συνδιαλεγόμενος μετ' αὐτῶν. Μοῦ δεικνύουν τὰ ἀρχεῖα, ἐνθα ὑπάρχουν ἐγγράφα τριῶν αἰώνων,

και το σκευοφυλάκιον, όπου φυλάσσονται πολυτιμα ιερὰ ἄμφια, ὅσα ἐσώθησαν ἀπὸ τὰς τουρκικὰς χεῖρας τὸ 1821, ὅταν ἐκρεμάτο εἰς τὴν ἐκεῖ ἀπέζω πύλιν ὁ Πατριάρχης καὶ ἐσυλείτο τὸ Φανάρι. Εἶναι λαμπρὰ καὶ πολυτελέστατα πατριαρχικὰ ἄμφια δύο αἰώνων, μίτραι γεμάται ἀδάμαντας ἢ μαργαριτάρια, ἐπιγονάτια βαρύτιμα, σταυροὶ μετὰ σαπφείρων καὶ ἄλλα πολυτιμα ιερὰ κειμήλια. Στολαὶ χρυσαῖ, τὰς ὁποίας φοροῦν μέχρι σήμερον οἱ Πατριάρχαι ἀπὸ δύο αἰώνων καὶ ἐκάστη τῶν ὁποίων εἶναι δι' ὠρισμέ-

νην ἐπίσημον ἡμέραν. Ἡ Τιβερίδης λεγομένη, ἥτοι ὁ σάκκος, τὸν ὅποιον φέρει ὁ Πατριάρχης κατὰ τὴν πομπώδη τελετὴν τῆς Ἀναστάσεως, εἶναι θαῦμα τέχνης καὶ πλούτου.

Καὶ ὡς μεγάλη ἀνάμνησις ἐκεῖ καὶ ἐδῶ ἐπὶ τῶν θόλων εἶναι ζωγραφισμένος ὁ δικέφαλος αἰετὸς τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων, κλεισμένος μέσα εἰς τὰ περίτρομα αὐτὰ δώματα, ἀναμένων ἴσως τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου διὰ νὰ τανύσῃ καὶ πάλιν ὑπερήφανος τὰς πτέρυγας του!

Γ. Σ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

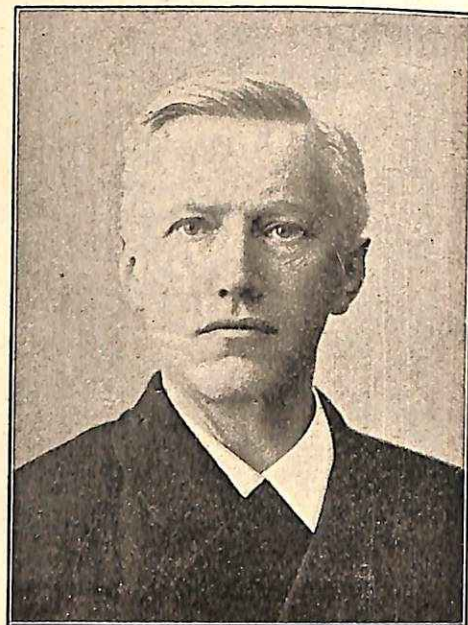
ΟΥΛΕΡΙΧΟΣ ΒΙΛΑΜΟΒΙΤΖ

Φίλε Κύριε Συντάκτη,

Επιθυμῶτε νὰ παράσχητε εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν Παναθηναίων ὀλίγας τινας πληροφoρίας περὶ τοῦ περικλεοῦς φιλόλογου Ulrich von Wilamowitz-Möllendorf, οὗτινος ἡ μετάφρασις τῆς Αἰσχυλείου Ὀρεστιάδας παρασταθεῖσα τελευταῖον ἐν Βερολίνῳ καὶ Βιέννῃ τοσούτων ἐπαίνων ἡξιώθη ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ. Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς ὑπέροχος φύσις αὐτοῦ τοσούτων ἐπιστημονικῶν πραγμάτων ἤψατο καὶ τηλικαύτην ἔδωκεν ὥθησιν εἰς αὐτά, ὥστε ἐκπλήττεται μὲν ὁ ἐπισκοπῶν τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ καὶ τὴν τόλμην, μεθ' ἧς ἐπιλαμβάνεται τῶν ζητημάτων, καὶ τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, ἀπορεῖ δὲ πόθεν ν' ἀρχίσῃ καὶ ποῦ νὰ καταλήξῃ, τί νὰ εἴπῃ καὶ τί νὰ παραλείπῃ περὶ αὐτοῦ. Πάντοτε δ' ὅμως δι' ὀλίγων λέξεων δὲν σκιαγραφεῖται οὐδ' ἀμυδρότατα οὕτω πολυμερὲς καὶ πλούσιος ἐπιτυχῶν καὶ κατορθωμάτων βίος.

Τὸ μέγεθος τῶν διανοημάτων τοῦ ἀνδρὸς δύναται τις νὰ νοήσῃ, ἂν ἐνθυμηθῇ ὅτι νικηφόρως ἀπὸ τριακονταετίας ἀγωνίζεται πρὸς μεγίστας αὐθεντίας, οἷον πρὸς τὸν ἱστορικὸν Πολύβιον, ἀποδείξας ὅτι οἱ ἀντίπαλοι τῶν Ἀχαιῶν Αἰτωλοὶ δὲν ἦσαν οὔτε ὡς πρὸς τὰ ἄλλα οὔτε ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν δύναμιν τοιοῦτοι οἷους ἡ μεροληπτικὴ γραφὴς τοῦ τὰ τῶν Ἀχαιῶν φρονούντος Πολυβίου παρέστησεν· ἔπειτα πρὸς τὸν μέγαν φιλόλογον Wolf, πολυειδῶς ἐλέγχας τὰ περίφημα αὐτοῦ Prolegomena πρὸς τὴν ἐνδοξον συνωρίδα Rossbach καὶ Westpfal ἀποδείξας ὅτι αἱ περὶ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς θεωρίαι αὐτῶν ῥιζικῆς ἔχρηζον ἀναθεωρήσεως καὶ διορθώσεως κλπ. κλπ.

Ὅτε δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀνευρέθη ἡ Πολιτεία τῶν Ἀθηναίων τοῦ Ἀριστοτέλους, τότε μάλιστα κατεφάνη λαμπρὰ ἡ ἔκτακτος αὐτοῦ πολυμαθία καὶ συνδυαστικὴ εὐφυΐα· διότι τότε

ἐξέδωκε τὸ δόκιμον αὐτοῦ δότομον ἔργον Aristoteles und Athen, ἐν ᾧ πάμπολλα τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας διὰ τῶν ἐν τῇ Πολιτεῖᾳ λεγομένων κρίνονται καὶ διορθοῦνται. Ὀλίγω δὲ βραδύτερον ἐξέδωκεν Ἑλληνιστὶ καὶ ἐν ἐρμῇ Γερμανικῇ ἐξαισίᾳ μεταφράσει τὴν Ὀρέστειαν τοῦ Αἰσχύλου, περὶ ἧς τοσοῦτος ἐπ' ἐσχάτων ἐγέ-

ἴνα δὲ δυνήθωσιν οἱ ἀναγνώσται ὑμῶν νὰ σχηματίσωσιν ἀμυδρὰν τινα ἰδέαν περὶ τοῦ πῶς ἀντιλαμβάνεται ὁ κ. Wilamowitz τὰ τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους κατορθώματα, μεταφράζω ἐκ τοῦ προλόγου τῆς Ὀρεστιάδας τοὺς ἀκολουθοῦντας λόγους αὐτοῦ. . . « Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι σήμερον εὐκόλως λησμονοῦμεν, πόσον μακρὰ καὶ ἐπίμοχθος ἐργασία πρὸς ἐξευγενισμόν ἑαυτῶν ὤφειλε νὰ καταβληθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐν' ἀνέλθωσιν εἰς τὸ ὕψος τῆς Αἰσχυλείου ἠθικῆς. Ἀλλ' ἐτι μᾶλλον λησμονοῦμεν, ὅτι ἡ ἐργασία ἐκείνη ἐγένετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων χάριν καὶ ἡμῶν. Διότι ἂν σήμερον σκεπτώμεθα οὐχὶ ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ ἀλλ' ὡς πεπολιτισμένοι ἄνθρωποι, αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ἡμεῖς παρελάβομεν παρὰ τῶν Ῥωμαίων τὰς ἠθικὰς ἐννοίας μετὰ τοῦ λοιποῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Χριστιανισμὸς παρὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Ἰησοῦ νὰ συγχωρῶμεν τοῖς πταίσαι καὶ ν' ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθρούς, ὀλίγον κατώρθωσεν ἐν τῇ πράξει. . . Οἱ Ἕλληνες πρῶτοι καὶ θεωρητικῶς καθώρισαν τὴν ἐννοίαν τῆς ἠθικῆς καὶ πρακτικῶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐφήρμοσαν, καὶ πάντας ἐπὶ τὴν συνειδήσιν περὶ τοῦ δικαίου αὐτῆς ἤγαγον, ὥστε αἱ ἀλήθειαι τῆς ἠθικῆς τῶν Ἑλλήνων μετεβιβάσθησαν ἀπλῶς εἰς τὸν Χριστιανισμόν. . . Διότι τὰ νεώτερα πεπολιτισμένα ἔθνη παρέλαβον, ὡς γνωστόν, πάντα διὰ μιᾶς ἐτοιμα, ἥτοι τὸν πολιτισμὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας μετὰ τῶν ὁπωσδήποτε ἐλευθέρων αὐτῆς πολιτῶν καὶ μετὰ τῆς ὁπωσδήποτε σωζομένης ἐτι ἐπιστήμης, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς θρησκείας ἡμῶν, ὅπερ εἰ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τότε πραγματικῶς μικρὸν ἐπέδρα, πάντοτε θεωρητικῶς ἦν τὸ ἀναπαλλοτρίωτον καὶ ὑψηλὸν ἰδεῶδες. Ταῦτα δὲ εἶναι τὰ ἀμετακίνητα θεμέλια τοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν καὶ ταῦτα κατέβαλον μόνοι οἱ Ἕλληνες. Διότι ἡ ἐπιστήμη εἶναι κτῆμα τῶν ἀρχαίων, τῶν δοκίμων Ἑλλήνων, ἡ δὲ κοσμοκρατορία καὶ ἡ παγκόσμιος θρησκεία εἶναι τῶν μεταγενεστέρων Ἑλλήνων. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν μεταγενεστέρων λεγομένων χρόνων ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, εἶναι ἡ κοινὴ κρηπίς τῆς ἱστορίας πάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν καὶ πρὸς τούτοις ἀσυγκρίτως σπουδαιότερα τῆς ἀρχαίας βαρβαρότητος τῶν ἰδιαίτερων ἐκάστου ἐθνους ἀρχῶν. Ἄν ἐξ ἰδίων δυνάμεων θὰ ἡδύναντο ποτε ταῦτα νὰ ἐκπολιτισθῶσιν, εἶναι ματαιοσχολία νὰ ἐξετάσωμεν, διότι ἡ ἱστορία ἀπῆλλαξεν αὐτὰ τοῦ κόπου

τούτου. Ἀλλὰ διὰ τὸν λόγον τοῦτον αὐτὴ πάλιν ἡ ἱστορία ἐπιβάλλει αὐτοῖς τὸ καθήκον νὰ θεωρῶσι τὸν Ἑλληνισμόν ὡς τὸ ἱερώτατον καὶ τιμιώτατον κειμήλιον τῆς κληρονομίας αὐτῶν. Καὶ δὲν εἶναι μόνον εὐσεβὲς καθήκον, ἀλλὰ καὶ στενωδὸς συνάπτεται μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτῶν ἡ ἐπιμέλεια καὶ καλλιέργεια τῆς κληρονομίας ταύτης καὶ ἡ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νεωτέρων ἐπιμελὲς κατάθεσις αὐτῆς ὡς ἱεροῦ καὶ ὁσίου. Ἐὰν οὗτοι θέλωσι νὰ σκέπτονται καὶ ἐξετάζωσι τὴν ἀρχὴν καὶ οὐσίαν τοῦ ἰδίου αὐτῶν πολιτισμοῦ, θὰ νοήσωσιν, ὅτι τὸ ἄριστον, ὅπερ ἔχουσιν, εἶναι κοινὸν αὐτοῖς πᾶσι, καὶ τότε θέλει ἐξαφανισθῇ τὸ ἀδελφοκτόνον μῖσος, δι' οὗ αἱ μέχρι βδελυγμίας ἐξικνούμεναι φυλετικαὶ διαφοραὶ ἀπειλοῦσι σύμπαντα τὸν πολιτισμὸν. . . »

Ἐν τούτοις καταφαίνεται τὸ ἀληθὲς φιλελεύθερον καὶ τὸ ἀπηλλαγμένον ἐθνικῆς ματαιοφροσύνης, τὸ καθολικῶς φιλόανθρωπον πνεῦμα τοῦ ἀληθοῦς σοφοῦ. Ἀλλὰ καὶ σαφέστερον ἐτι κατεδείχθη τὸ φιλελεύθερον πνεῦμα καὶ ἡ παρησία αὐτοῦ βραδυτέρον ἤχηζεν ἐτι τὸ αἶμα τῶν ἐν Κρήτῃ Χριστιανῶν, μαχομένων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, καὶ οἱ Γερμανοὶ στρατιῶται εἶχον ἀποπλεύσει ἐκ Χανίων ἐγκαταλιπόντες οὕτω τὸ ἐπ' αὐτοῖς τὴν Κρήτην εἰς τὸ ἔλεος ἡ μᾶλλον εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ Σουλτάνου, ὅτε ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις τοῦ αὐτοκράτορος ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου ὁ τότε ἐκ Γοττίνης προσκληθεὶς, ἵνα διαδεχθῇ τὸν Ἑρνέστον Κούρτιον καθηγητὴς Wilamowitz ἐξέφώνησεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, τῶν ὑπουργῶν, τῆς ὑψηλῆς ἀριστοκρατίας, τῶν καθηγητῶν κλπ. τὸν προσήκοντα λόγον καὶ ὕψωσε τὴν γενναίαν αὐτοῦ φωνὴν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ὑπὲρ τῆς Κρήτης ἰδιαίτερος ἐπικαλούμενος ὑπὲρ αὐτῶν τὰ δίκαια τῶν ἐθνῶν.

Θαυμασιωτέρα δὲ καταφαίνεται ἡ λεπτὴ διάνοια, ἡ ἔκτακτος πολυμαθία, ἡ χάρις καὶ ἡ παρησία αὐτοῦ ἐν ταῖς ἐπικρίσεσιν, ἐν τῇ προφορικῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν τῇ κατ' ἰδίαν συνομιλίᾳ, ἐνθα εἰς μυρία ζητήματα δίδει ὥθησιν καὶ εἰς ὧν τὴν λύσιν πολυειδῶς ποδηγετεῖ τοὺς συνόντας. «Οὐδέποτε, ἔλεγε μοι τούτων τις πρό τινας, ἡδυνήθην νὰ νοήσω, τί ἦν ἀκριβῶς τὸ πῆγος τοῦ Ἀριστοφάνους, εἰμὴ ἀφοῦ εἶδον τὸν κ. Wilamowitz ἀπὸ τῆς ἑδρας ἀπαγγέλλοντα αὐτό· δὲν ἐφαίνετο ἄνθρωπος ἐκ τοῦ κόσμου τούτου». Καὶ εἶχε δίκαιον. Τοιοῦτον ἔνθουν ὑποφύτην δὲν εἶχε τέως ἀκούσει!

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

ΑΜΑΡΤΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΚΗΝΗΣ

Κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, τὸ δράμα ἐγεννήθη ἐκ τῆς θρησκείας, καὶ ἐνεφανίσθη, ὅπως τὸ πάλαι, μετὰ τὸ ἔπος καὶ τὴν λυρικήν ποίησιν· διότι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, πρόρριζα τότε ἀποκοπὴν, ὤφειλε ν' ἀκολουθήσῃ διὰ τὴν ἀναβίωσιν τοῦ τοῦ αἰώνιους νόμους τῆς βλαστήσεως.

Εἰς τὰς ἡσύχους ὑπηρεσίας, εἰς τὰ βάθη τῶν δασῶν, εἰς τὰς συμβολὰς τῶν ποταμῶν, ὅπου ἠγείροντο τὰ μοναστήρια, ἡ εὐλαβὴς φαντασία εἰργάζετο. Αἱ ἀφελεῖς καὶ δεισιδαίμονες ψυχαί, διαρκῶς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐστραμμέναι, ἐτεχνούργουν ναοὺς, εἰκόνας, ἀγάλματα, δράματα.

Ἡ τέχνη τῶν ἡτο μικρά, ἀλλ' ἡ πίστις μεγάλη· καὶ τὰ ἐξὶς καλλιτεχνήματά τῶν ἦσαν συνέχεια τῆς προσευχῆς τῶν, ἐξαιρουμένων τῆς γονυκλισίας τῶν, ἀνάτασις τῆς ὑπάρξεως τῶν πρὸς τὰ ὕψη.

Καὶ ὅπως πλήρεις συντριβῆς καὶ βαθείας ταπεινώσεως ἦσαν αἱ δεήσεις τῶν καὶ πλήρης τρόμου ἡ καρδία τῶν ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τῆς Τελευταίας Κρίσεως, κατὰ μυστὸς ἀνησυχίας καὶ αγωνίας ἦτο καὶ ἡ τέχνη τῶν· τὰ γάλματα τῶν καὶ αἱ εἰκόνας τῶν ἦσαν ὡς ἐγχρωμος ἡ πετρίνη ἐνσάρκωσις τεταραγμένου οὐραίου. Τῶν δ' ἀτέχνων δραμάτων, τῶν ἀνευ δράσεως ἐπικῶν διαλόγων, ἐμπνευσίς ἦτο ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ συγγνώμη, ἡ Σειρὴν ἀμαρτία, ἡ μάγος, ἡ πλάνος, ἡ σύρουσα μὲ τὸ ἀπατηλὸν δέλεαρ τῆς ἀπολαύσεως τὰς ἀσθενεῖς ψυχὰς εἰς τὰ Τάρταρα, καὶ ἡ ἔγκαιρος ἐμφάνισις τοῦ σωτήρος, αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ πολλάκις ἡ αὐτῆς τῆς Παναγίας, καὶ ἡ διάσωσις τοῦ ἀπολωλότος προβάτου.

Δὲν ἀπεδείκνυντο πρὸ τῆς ζωηρᾶς ἀπεικονίσεως τῆς ἀμαρτίας· (ὡς ἄλλως οὐδ' οἱ Πατέρες τῆς ἐκκλησίας «Δέξαι οὖν καμέ, φιλόανθρωπε Χριστέ, ὡς τὴν Πόρνην, ὡς τὸν Ληστὴν, ὡς τὸν Τελώνην καὶ τὸν Ἀσώτον» ἀναφωνεῖ ὁ Μέγας Βασίλειος εἰς τὴν εὐχὴν τῆς Μεταλήψεως. — «Καὶ ὡς οὐκ ἀπώσω τὴν ὁμοίαν μοι πόρνην καὶ ἀμαρτωλὸν προσερχομένην καὶ ἀπτομένην σου, οὕτω σπλαγχνίσθητι καὶ ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἀμαρτωλῷ προσερχομένῳ καὶ ἀπτομένῳ σου» ἰκετεύει Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος· καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ Συμεὼν ὁ Θεολόγος ζωηρῶς ἀπεικονίζουν τὴν διαβολικὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός)· προσήγον

δὲ τὴν ἀμαρτίαν ζωντανὴν καὶ σπαργῶσαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν θεατῶν ὅπως βαθύτερα ἐπέλθῃ ἢ ἐκ τῆς μετάνοιας ἐντύπωσις· τὸ ἀμάρτημα ὁμοιάζετο πρὸς περικαλλὲς ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ἐφέρετο ἐπὶ σκηνῆς, ἐπεδεικνύετο καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ κάλλος καὶ εἶτα συνετρίβετο. Ἐνεργότερα κατὰδειξις τῆς ματαιότητος τῶν ἀνθρωπίνων δὲν ἦτο δυνατή, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐντύπωσις ἦτο καταπληκτική. Κατὰ τὴν παράστασιν τῶν Δέκα Παρθένων ὁ χωροδεσπότης τῆς Θουριγγίας Φρίδριχ τοιαύτην κεραυνοδόλον συγκίνησιν ἠσθάνθη, ὥστ' ἐπεσεν ἀπόπληκτος, ἐπὶ τρία δὲ καὶ ἡμισυ ἔτη, τὰ ὅποια ἀκόμη ἔζησεν, ἔμεινε παράλυτος καὶ ἄλλος.

Ἀτμόσφαιρα ἐν τῇ ὁποίᾳ διεδραματίζοντο αἱ σκηναὶ αὗται ἦτο ἡ τοῦ θυμιάματος· τοῦ μοναστηρίου ὁ κῶδων ἐκάλει τοὺς πιστοὺς εἰς τὸ θέαμα· ὑποκρίται ἦσαν οἱ ἱερεῖς, ὀρχήστρα δὲ τὸ ὄργανον τῆς ἐκκλησίας, ἡ δὲ σκηνὴ ἰδρύετο πρὸ τοῦ ἱεροῦ· ἡ μεταμορφίσις ἐγένετο πιστὴ καὶ οἱ θεαταὶ ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον τὰς εἰκόνας ἀποσπασθείσας ἐκ τῶν τοίχων καὶ κινουμένας καὶ ὁμιλούσας. (Ὡς γνωστόν, αἱ θρησκευτικαὶ αὗται παραστάσεις τελοῦνται μέχρι σήμερον κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἢ τὴν Πεντηκοστήν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἐν αὐτοῖς τοῖς ναοῖς· περιώνυμον δ' εἶνε τὸ ἐν Ober-Ammergau τῆς Βαυαρίας Passionspiel, εἰς τὸ ὁποῖον συρρέουσι πανταχόθεν τοῦ κόσμου χιλιάδες εὐλαβῶν καὶ περιέργων, καὶ τοῦ ὁποίου τὸν Χριστὸν μετ' ἰδίας ὁλως εὐμενείας ἐδεξιώθη πρό τινος ὁ Πάπας).

Τὰ πλεῖστα τῶν δραματικῶν τούτων ἔργων ἀπεικονίζουν τὴν ἐπὶ σκηνῆς ἐξάγνισιν τῆς ἀμαρτίας. Ἐν τῷ Θεοφίλῳ ὁ ἥρωες τοῦ δράματος ἤθελε νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Διάβολον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Παναγίας ἐφωτίζετο ἡ ψυχὴ του καὶ ἐδέχετο τὴν θείαν ἀλήθειαν. Ἐν τῇ ἐπιστροφῇ τῆς Μαγδαληνῆς ὁ Ἐωσφόρος ἐκθειάζων τὸ ὥραϊον παράστημα τῆς ἀμαρτωλῆς, ἀρπάζει αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς τῆς μέρους, τῆς ματαιοδοξίας, καὶ τὴν νικά. Ἡ Μαγδαληνὴ στολιζέται εἰς τὸν καθρέπτην τὸν ὁποῖον κρατεῖ πρὸ αὐτῆς εἰς διάβολος, καὶ πλήρης ἀγαλλιάσεως καὶ αὐταρεσκείας ῥίπτεται εἰς τὴν ἀγκάλην ὧν τῶν ἐξυμνούντων τὸ κάλλος τῆς. Θέλει νὰ χαρῇ τὴν εὐμορφίαν τῆς καὶ τὰ νιάτά τῆς, καὶ ὁρμᾷ εἰς τὴν δίνην τῆς ἡδονῆς, συμβολίζομένην ἐν τῷ

δράματι διὰ τοῦ χοροῦ. Ἐν μέσῳ τῆς μέθης τῆς ἀμαρτίας ἔργεται πρὸς αὐτὴν ἡ ἀδελφὴ τῆς Μαρίαν καὶ τὴν νοθεύει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν· ἀλλὰ μάτην οἱ διάβολοι ἀλαλάζουν ἐκ χαρᾶς. Τότε ἐμφανίζεται ὁ Χριστὸς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων· ἰδὼν τὴν Μαγδαληνὴν ὁμιλεῖ πρὸς αὐτοὺς περὶ ἀμαρτίας· οἱ θεῖοι λόγοι συγκλονίζουν ὡς διὰ σεισμοῦ τὴν ψυχὴν τῆς Ἀμαρτωλῆς καὶ τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀμαρτίας κατακρημνίζεται. Ἡ Μαγδαληνὴ ἀπορρίπτει μετὰ φρίκης τὰ κοσμήματά της καὶ, κρουνοὺς δακρύων χύνουσα, ὁλοῦζει πρὸς τὴν Μαρίαν ὅτι ὅλος ὁ λοιπὸς βίος της θ' ἀφιερῶθῃ εἰς ἐξάγνισιν τοῦ ρύπου της.

Ἀλλὰ πολὺ πρὸ τῶν Μυστηρίων καὶ τῶν Παθῶν, πρὶν ἀκόμη λυθῇ ἡ γλῶσσα τῶν λαῶν τοῦ μεσαίωνος καὶ ἀρχίσουν τὰ φελλίσιμα τῶν ἰδιωμάτων, εἰς τὰ βάθη ἐνὸς μοναστηρίου, περὶ τὸ 970, μία καλογραία, ἡ περιώνυμος Ροσβίτα (Hrotswitha) ἐποιεῖ ἑμμετρα δράματα, εἰς τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ συνεννοήσεως, τὴν λατινικὴν. Ἐξ δράματα ἀνέβλυσαν ἐκ τῆς εὐλαβοῦς ψυχῆς τῆς πολυμαθοῦς μοναχῆς. Κατὰ βάθος γνωρίζουσα τὴν σκηνικὴν τέχνην τοῦ λατίνου Τερεντίου, ἐδημιούργει, ῥηξικελεύθως, νέον χριστιανικὸν λογοτεχνικὸν εἶδος, καὶ εἶνε ἐκ τῶν ζηλευτῶν ἐκείνων, οἵτινες ὕλοτομοῦσιν εἰς ἀπάτητον δάσος. Τὸ ἔργον της ἐχρησίμευσε καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα, ὡς πρότυπον θρησκευτικῆς δραματουργίας.

Καὶ ἡ Ροσβίτα ἐκ τῶν χρόνων τῆς ἐμπνέεται καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων της κινούνται ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἱεροτελεστίας· ὅ,τι συνετάραττε τὰς ψυχὰς τῶν συγχρόνων της ἐντὸς τῶν μοναστηρίων καὶ ἐκτὸς αὐτῶν, τοῦτο περιέβαλλεν ἡ ἐμπνευσμένη μοναχὴ διὰ μορφῆς δραματικῆς· τὴν πάλιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς σαρκός, τὰ μετὰξίνα καὶ ἀπαλὰ δίκτυα τῆς ἀμαρτίας τὰ τόσον ἡδέως συλλαμβάνοντα, τὰς γοητευτικὰς ἐνέδρας τοῦ Πονηροῦ, τὴν ἀνθρώστρων ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν Κόλασιν, ἀλλὰ καὶ τὸν φοβερόν κῶδωνα τῆς τελευταίας κρίσεως τὸν σημαίνοντα τὴν λήξιν τῶν ὀργίων, καὶ τὴν πρὸ τῆς Πύλης τοῦ Δικαιοκρίτου ἀγωνιώδη προσδοκίαν τῆς θείας ἀποφάσεως.

Ἡ εὐλαβὴς μοναχὴ δὲν ἐδίσταζε ν' ἀτενίσῃ τὴν ἀμαρτίαν· δὲν ἀπέστρεψε σεμνοτύπως τὸ βλέμμα ἀπ' αὐτῆς· ἐμμεῖτο τὸν θεῖον διδάσκαλον, ὅστις δὲν ἀπελάκτισε τὴν ἀμαρτωλὴν τὴν βρέξασαν τοὺς πόδας του διὰ τῶν δακρύων της καὶ ἀπομάττουσαν αὐτὰ διὰ τῆς κόμης της· ἐπίστευεν ὅτι ἡ μετάνοια δύναται νὰ βλαστήσῃ ἐκ

τῆς ἀμαρτίας ὡς τὸ εὐώδες ῥόδον ἐκ τῆς κοπρίας· καὶ δὲν εἶχεν ἀνυπόμονον τὴν εὐλάβειαν. Εἶχε τὸ θάρρος ν' ἀπεικονίσῃ πιστῶς καὶ ἐναργῶς τὴν ἀμαρτίαν διὰ νὰ ἐπέλθῃ φυσικὴ καὶ ἀληθὴς, βαθέως συνταράττουσα τὰς ψυχὰς, ἡ μεταμέλεια.

Πῶς ἀντελαμβάνοντο τὴν εὐλάβειαν περὶ τὸ 970 ἐν τοῖς μοναστηρίοις μαρτυρεῖ, χαρακτηριστικῶς, ἡ παρατιθεμένη σκηνὴ ἐκ τοῦ «Παφνουτίου» τῆς μοναχῆς ποιητρίας.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ ΚΑΙ ΘΑΪΣ

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Εἴσαι μέσα, Θαΐς; Εἴσαι! ὦ πού τόσον σὲ ζητῶ;

ΘΑΪΣ (ἐξερχομένη καθ' ἑαυτήν, χαμηλοφώνως).

Ποτὲ δὲν τὸν εἶδα αὐτὸν τὸν ἀνθρώπον· ποῖος νὰ εἶνε αὐτὸς πού μοῦ ὁμιλεῖ;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Ἐνας πού σ' ἀγαπᾷ.

ΘΑΪΣ

Σ' αὐτὸν πού μὲ τιμᾷ μὲ τὴν ἀγάπην του χαρίζω κ' ἐγὼ τὴν ἀγάπην μου.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Ἀχ, Θαΐς, νὰ ἤξευρες πόσον μακρινὸν δρόμον ἔκαμα καὶ ἀπὸ πόσας κακοτοπιὰς ἐπέρασα, διὰ νὰ ἔλθω σιμά σου νὰ δροσισθῶ, νὰ πάρω ζωὴν ἀπὸ τὰ λόγια σου κ' ἀπ' τὴ ματιά σου!

ΘΑΪΣ

Δὲν θά σου στερήσω τὰ λόγια μου, οὐδὲ τὸ ῥῶς τῶν ματιῶν μου.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Ἀλλὰ διὰ τὰ μυστικὰ πού ἔχομεν νὰ εἰποῦμεν χρειάζεται ἡσυχία καὶ μακρινὴ μοναξιά.

(Εἰσέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν).

ΘΑΪΣ

Κύτταξ' ἐδῶ τί ὡμορφα καὶ τί ἀναπαυτικά πού εἶνε!...

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Δὲν ἔχεις κανένα πλεῖον μοναχικὸ μέρος διὰ νὰ τὰ εἰποῦμε πλεῖον ἡσυχία καὶ θαρρετά;

ΘΑΪΣ

Ἐχω ἓνα ἄλλο τόσο μυστικὸ καὶ κρυμμένο, πού ἄμα κλείσῃ ἡ θύρα του, μονάχα ὁ Θεὸς κ' ἐγὼ τὸ ξέρουμε.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ (μετὰ τόνου ἐκπλήξεως).

Μπᾶ! Ἐχεις λοιπὸν συνήθειαν νὰ ὁμιλῇς καὶ διὰ τὸν Θεόν;

ΘΑΪΣ

Διὰ τὸν ἀληθινὸν Θεόν.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Καὶ γνωρίζει ἄρα γὰρ αὐτὸς τί γίνεται ἔς τὸν κόσμον;

ΘΑΪΣ

Βέβαια, δι' αὐτὸν τίποτε δὲν εἶνε κρυφό.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Καὶ στοχαζέσθαι ὅτι χωρὶς λύπην καὶ χωρὶς θυμὸν βλέπει τὰς ἀμαρτίας τοῦ κάμνου οἱ ἄνθρωποι; Ἡ μήπως δὲν πιστεύεις εἰς τὴν Κρίσιν του;

ΘΑΪΣ

Μὲ τὴ ζυγαριὰ τῆς δικαιοσύνης θὰ ζυγίσῃ τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ κατὰ τὰ ἔργα του θὰ τιμωρηθῇ ἢ θ' ἀνταμειφθῇ ὁ καθένας.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ (καθ' ἑαυτὸν).

Χριστέ μου πολυέλεε καὶ πολυεύσπλαγχνε καὶ μακρόθυμε, βλέπεις τοὺς ἀμαρτωλοὺς ν' ἀμαρτάνουν ἐν γνώσει! . . . διότι σὲ γνωρίζουν, Θεέ μου. . . Καὶ ὅμως ἔχεις τόσῃν ὑπομονὴν καὶ δὲν τοὺς ἐξολοθρεύεις!

ΘΑΪΣ (πρὸς τὸν Παφνούτιον).

Διατί εἶσαι τόσο ὠχρὸς; Σὺ τρέμεις! Καὶ κλαίεις! εἰπέ μου, διατί;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Ἡ αὐθάδης καὶ διεστραμμένη ψυχὴ σου μὲ κάμνει νὰ τρομάζω τόσο. Διὰ τὴν ἰδικήν σου κόλασιν τρέχουν τὰ δάκρυά μου. Διότι ἂν καὶ ἐγὼ γινώσκω τὴν ἀμαρτίαν πολλὰς ψυχὰς ἔσυρες μαζὶ σου εἰς τὸν Ἄδην.

ΘΑΪΣ

Ἀχ, ἐγὼ ἡ ἄμοιρη! . .

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Καὶ ὁ Δικαιοκρίτης θὰ εἶνε αὐστηρότερος εἰς ἐσέ, διότι κάμνεις ἐν γνώσει τὸ κακὸν καὶ ἀμαρτάνεις μὲ αὐθάδειαν εἰς τὸ θεῖόν του Μεγαλεῖον.

ΘΑΪΣ

ὦ! διατί μοῦ τὰ λέγεις αὐτὰ καὶ διατί μὲ τρομάζεις, κακόμοιρε;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Σὲ περιμένει ἡ κόλασις μὲ τὰ βασανιστήριά της· νὰ παύσης πλέον τὰ κρίματά σου! . . .

ΘΑΪΣ

Τῆς φοβισμένης μου καρδιᾶς τὴν πλεῖο βαθεῖα θύρα κτυποῦν καὶ σείουν τὰ σοβαρά σου λόγια.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Ἀχ! ἂς ἔτρεμαν τὰ σπλάγχνα σου ἀπὸ φόβον καὶ ἀπὸ λύπην, ὥστε νὰ ἐπαναστατήσῃ ἡ καρδιά σου ἐναντίον τῆς ἀμαρτίας.

ΘΑΪΣ

Ἐκεῖ ὅπου εἰς τὰ στήθη μου ἔμενε τόπος δι' ἀμαρτωλοὺς στοχασμοὺς, ἐκεῖ νὰ βασιλεύσῃ πρᾶν τὴν ἡλύπη καὶ ἡ ἀγωνία τῆς συνειδήσεως;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Αὐτὸ εὐχεται ὁ πόθος τῆς καρδιᾶς μου· νὰ λουσθῇ καὶ νὰ καθαρισθῇ εἰς θερμὸν λουτρὸν δακρύων μετανόιας· ἀφ' οὗ ξεριζώσης πρῶτα καὶ βίψης μακρὰν τάγκθαι τῆς ἀμαρτίας.

ΘΑΪΣ

Ἀχ, πιστεύεις ὅτι ὑπάρχει ἐλπίς, ἐγὼ ἡ γυναῖκα τοῦ ἔπεσα τόσο βαθεῖα, νὰ καθαρισθῶ ἀπὸ τὰς χιλιάδας κηλίδας καὶ νὰ ἐξαγνισθῶ μὲ τὴν μετάνοιαν καὶ νὰ ἀξιώθω νὰ μὲ συγχωρήσῃ ὁ Θεός;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Κανέν, κανέν ἀμάρτημα, κανέν κρίμα, ὅσον σκληρὰ καὶ ἂν βαρύνῃ τὴν ψυχὴν, δὲν μένει ἀσυγχώρητον, ὅταν χυθῶν τὰ δάκρυα τῆς μετανόιας.

ΘΑΪΣ

Δεῖξέ μου λοιπόν, πατέρα, τὸν δρόμον τῶν καλῶν ἔργων, μὲ τὰ ὅποια εἰμπορῶ νὰ κερδήσω τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ διὰ τὰς ἀμαρτίας μου.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Περιφρόνησε τὴν πρόσκαιρον καὶ ἐφήμερον αὐτὴν ζωὴν καὶ ἄφησε τοὺς ἔρωτάς σου.

ΘΑΪΣ

Καὶ ἂν γείνη αὐτό, ἔπειτα τί νὰ κάμω;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Ἐπειτα ζήτησε ἐν ἐρημικῶν μέρος, ὅπου νὰ συλλογισθῇ τὰ μεγάλα κρίματά σου καὶ νὰ θρηνήσῃς.

ΘΑΪΣ

Ἄν ἐλπίζης ὅτι θὰ σωθῶ, τότε δὲν ἀργῶ νὰ κάμω ὅσα λέγεις.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Δὲν ἔχω καμμίαν ἀμφιβολίαν.

ΘΑΪΣ

Στάσου μονάχα νὰ βγάλω ἐπάνω τὰ πλούτη τοῦ ἀπέκτησα μὲ τὴν ἀμαρτίαν μου καὶ ἐφύλαξα μὲ τόσῃν ἀγάπην.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Μὴ σὲ νοιάζῃ δι' αὐτά.

ΘΑΪΣ

Δὲν θέλω οὔτε διὰ τὸν ἑαυτὸν μου νὰ τὰ φυλάξω, οὔτε διὰ τοὺς φίλους μου νὰ τὰ κρατήσω, οὔτε εἰς τοὺς πτωχοὺς θέλω νὰ τὰ δώσω, διότι χρήματα μολυσμένα μὲ ἀμαρτίαν δὲν ἀρμόζει νὰ γείνουν θεῖκα χρήματα ἐλεημοσύνης.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Καλὰ, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἄνομα χρήματα, τί θὰ γείνουν;

ΘΑΪΣ

Ἄς γείνουν φωτιά, στάκτη, σκόνι! . . .

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Διατί;

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Ὁ Ἀναλλοίωτος καὶ Ἀίδιος κάμνει εὐκολὴν κάθε μεταβολήν.

ΘΑΪΣ

Πηγαίνω νὰ ἐκτελέσω γρήγορα τὴν ἀπόφασιν τῆς ψυχῆς μου.

ΠΑΦΝΟΥΤΙΟΣ

Πήγαινε μὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ! . . .

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

ΤΑ ΒΑΛΛΙΣΜΑΤΑ (BALLADES) ΤΟΥ PAUL FORT.—ΟΙ ΜΙΜΟΙ ΤΟΥ ΗΡΩΝΔΑ
ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΤΟΥ PIERRE QUILLARD

Ἡ Ἑλλάς ἔδωκεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἓνα τῶν καλλιτέρων συγχρόνων ποιητῶν της, τὸν Jean Moréas. Τὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν θαυμάζει ὅσον καὶ σεῖς· ἀνευρίσκει ἐν αὐτῷ κατὰ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς χάριτος. Μετὰ τὸν Moréas καὶ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μετ' αὐτοῦ ἀνενέωσαν τὴν ποίησίν μας, πρὸ δέκα ἢ δέκα πέντε ἐτῶν, πολλοὶ νέοι ποιητὰ ἐξηκολούθησαν τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τοῦ ἀνακαινισμού. Εἰς ἐξ αὐτῶν, ἐξαιρετικῶς ἀξιαγάπητος, εἶνε ὁ Παῦλος Fort. Ἡ τελευταία συλλογὴ του ὀνομάζεται θαλασσινὸς ἔρως (l'Amour marine)· ἡ προτελευταία τὰ ἀρχαῖα εἰδύλλια (les Idylles anti-ques).

Καὶ εἰς τὴν μίαν ὅπως καὶ εἰς τὴν ἄλλην ὁ Παῦλος Fort εἶνε συγχρόνως ἀπλοὺς καὶ δεξιός. Ἐνυπάρχει ἀφέλεια εἰς τὸ αἶσθημά του καὶ τέχνη, πολλὴ τέχνη εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως τοῦ αἰσθηματός του. Ἡ τέχνη αὐτῇ χωρεῖ μάλιστα συχνάκις μέχρι περιτεχνήσεως καὶ μάλιστα μέχρις ἐκζητήσεως. Εἶνε βυζαντινὸς μᾶλλον ἢ ἀλεξανδρινός· ἂν οὐδέποτε στερεῖται τὴν ἰδέαν εἰς τὴν ἐκφράσιν· θυσιάζει τὸ τυπικόν, στερεῖται ἐνίοτε καλαισθησίας· θυσιάζει τὴν ἰδέαν εἰς τὴν ἐκφράσιν· θυσιάζει τὴν ἰδέαν εἰς τὸν ῥυθμόν· ἢ μᾶλλον τὸς ῥυθμόν, ἀπὸ τὴν μουσικὴν, ὥστε λησμονεῖ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων καὶ τὸν σύνδεσμον τῶν

ιδεῶν. Γράφει ἐν μέθῃ, μέθῃ ποιητικῇ. Εἶνε αὐτοσχεδιαστής.

Ἐξ ἁπαντος λοιπὸν θὰ εὕρῃ τις εἰς τὰ ποιήματα του παρὰ τὰ ἐξαιρέτα καὶ ὠραῖα πράγματα καλλοῦντες ἀμφιβόλους καὶ ψευδεῖς λίθους μεταξὺ τῶν γνησιωτάτων ἀδαμάντων. Τὸ κῆμα τοῦτο δὲν μὲ δυσχερεστεῖ· ἡ τελειότης ποιημάτων τινῶν εἶνε συχνὰ φαινομενικὴ μόνον· ἐπετεύχθη διὰ μακρὰς ὑπομονῆς, ἥτις ἐπαφῆκεν ἐπὶ τῶν γλυφῶν τὴν ἐπενέργειαν σμίλης. Τὰ ἐλαττώματα ἐξηφάνισθησαν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ προσόντα πολλοῦ λόγου ἔζησαν. Ἡ αὐθόρμητος τέχνη, ἥτις ἀναθρώσκει ὡς ἄσμα εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, εἶνε ἴσως προτιμότερα τῆς ὑπὲρ τὸ δέον βραδείας καὶ ὑπὲρ τὸ δέον συνειδητῆς τέχνης.

Τούλαχιστον λέγομεν· ἂν εἰς ποιητῆς ἐγενήθη αὐτοσχεδιαστής, ἂς εἶνε αὐτοσχεδιαστής. Οὐδὲν εἶνε τόσο ἀνωφελὲς ὅσον τὸ νὰ θέλῃ τις ν' ἀντιστρατεύθῃ εἰς τὴν φύσιν. Πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἐμφυτον κλίσιν του. Ὁ Παῦλος Fort εἶνε λοιπὸν αὐτοσχεδιαστής, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων, οἵτινες, πρὶν ἀφελῶσιν εἰς τὴν ἰδιοφυίαν των, προπαρασκευάσθησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ λεπτομερῶς εἰς τὸ ἔργον των. Τέλος, ἐν ἐνὶ λόγῳ, εἶνε ποιητής.

Τὰ ἀρχαῖα εἰδύλλια δὲν φαίνονται ἐμπνευσθέντα ἀμέσως ἐκ τῆς μελέτης τῶν Ἑλλήνων

καὶ Λατίνων ποιητῶν. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ὁ Παῦλος Fort ἤκουσε τὴν μυθολογίαν τὴν νύκτα, εἰς τὰ νυκτέρια, ἀπὸ τὸ στόμα χωρικῶν, οὔτινες εἶχον ἀκούσῃ ἀπὸ τοὺς πατέρας των τὰς θαυμαστάς αὐτὰς ἱστορίας. Καὶ ἐπαναλαμβάνει εἰς ἡμᾶς τὴν περιπέτειαν τοῦ Ἰκάρου ἢ τοῦ Ἰάσονος, ὡς νὰ ἦσαν χθесинаί. Μᾶς φαίνεται ὅτι τὰς ἀκούομεν πρώτην φοράν· καὶ εἶνε περιέργος καὶ θελκτικὴ ἡ ἐντύπωσις.

Ἡ Γαλάτειά του, παραδείγματος χάριν :

L'aube naît. La Sicile est du jour amoureuse:
le sable de ses rêves a frémi doucement.
Les roches, les coquilles, les algues langoureuses,
baisent l'aube à travers une écume d'argent.

Nu sur un promontoire, aux lueurs du levant,
Acis, les mains croisées, sourit sur la houlette,
et bientôt Galatée sourit au bel enfant
et lui tendant les bras, elle a les mains ouvertes.

Sur un rocher la nymphe a posé ses mains blanches.
et le flot la soulève et le rocher se penche.
Le cou, les seins dressés, la taille faible et lente
elle y glisse en montant, la nymphe nonchalante.

...Elle est nue, elle est belle, elle est dans les bras blancs
d'Acis. Elle a pressé, tout de suite câline,
sa joue, les boucles fauves où sourit son profil
sur la poitrine émue d'Acis, le bel enfant...

Τὰ «Ἀρχαῖα εἰδύλλια» ἔτυχον θερμῆς ὑποδο-
χῆς· ἴσως διότι δὲν εἶνε οὔτε ἀρχαῖα οὔτε νεώ-
τερα, ἀλλὰ ὅλων τῶν χρόνων· εἶνε τὰ εἰδύλλια
τοῦ αἰωνίου ἔρωτος.

Ὁ «Θαλασσινὸς ἔρως» ἔχει ὅλως διάφορον
τόνον. Εἶνε ἄσφατα, τὰ ὅποια ὁ Παῦλος Fort
ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὰ δημῶδη ἄσφατα καὶ πρὸ
πάντων ἀπὸ τὰ συνήθη εἰς τοὺς ναύτας καὶ τοὺς
ἀλιεῖς. Ἐνεπνεύσθη θαυμασία πράγματα ὡς εἶνε
ὁ «Ἀὔπνοος», τοῦ ὁποῦ ἰδοὺ αἱ δύο πρῶται
στροφαί :

La lune danse dans la vague. Oh! toutes les étoiles sur l'eau!
La mer est belle. la mer est grande. la mer autour du bateau.
Matelot, oublie ton amie. C'est le bon moment malura
[malurette]
Matelot, oublie ton amante. La lune est câline autour du
[bateau].

Οἱ δύο οὗτοι τόμοι ὁμοῦ θεωρούμενοι, δει-
κνύουν τὴν ποικίλιαν τῆς ἰδιοφυίας τοῦ Παύλου
Fort. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς πραγματευόμενος τόσον
διάφορα θέματα, μένει πάντοτε ὁ αὐτός, πάν-

Ἄλλοις ἄνευ σημασίας, εὐρισκόμενοι εἰς τὰς ἐπω-
δοὺς τῶν λαϊκῶν ἄσμάτων.

τοτε πρωτότυπος. Ἡ τεχνολογία του δύναται
νὰ ἐπικριθῇ· δύνατον νὰ μὴ ἀρέσκειται κανεὶς
εἰς αὐτήν· ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι εἶνε
ιδιὴ καὶ αὐτὴ. Ὁ Παῦλος Fort εἶνε ἐκ τῶν ἀρκετὰ
σπανίων ἐκείνων, οὔτινες δὲν ἔχουν ἀνάγκη νὰ
υπογράψουν τὰ ἔργα των. Εἶνε καὶ τι.

*

Πρὸ δέκα περίπου ἔτων ὁ κ. Kenyon ἐδημο-
σίευσεν ἐν Λονδίῳ ἑλληνικά τινα κείμενα ἀνευρε-
θέντα ἐπὶ παπύρων τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων·
μεταξὺ τῶν κειμένων τούτων ἦσαν καὶ οἱ Μῆμοι
ἢ Μιμιάμβοι τοῦ Ἡρώδου. Ὁ ποιητὴς οὗτος,
ὅστις ἦτο τέως γνωστὸς ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς Πι-
λίου τοῦ νεωτέρου καὶ παραθέσεων τινῶν τοῦ
Ἀθηναίου, φαίνεται ὅτι ἔζησε τὴν Γ' πρὸ Χρι-
στοῦ ἐκατονταετηρίδα, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλα-
δέλφου ἢ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου· ἦτο δωρικῆς
καταγωγῆς καὶ διέτριβεν ἐν Κῶ, ἔγραψε δὲ εἰς
ἰωνικὴν διάλεκτον. Ἡ Κῶς ἦτο τότε πόλις τῶν
γραμμάτων ὡς ἡ Ἀλεξάνδρεια. Ὁ Ἡρώδης
συννητήθη ἴσως εἰς αὐτὴν μὲ τὸν Θεόκριτον,
ὅστις ἦλθε νὰκούσῃ τὰ ἄσφατα τοῦ Φιλίππου. Οἱ
δύο οὗτοι ποιηταί, ἂν καὶ εἶχον τὸν αὐτὸν διδά-
σκαλον, δὲν εἶχον τὴν αὐτὴν ψυχὴν. Ὁ Θεόκριτος
εἶνε ἀληθὴς ποιητὴς ἱκανὸς νὰ περιγράψῃ τὰ μύ-
χια συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου ὡς καὶ τὰ
θεάματα τοῦ βίου. Ὁ Ἡρώδης ἀρκεῖται εἰς τὸ
νὰ βλέπῃ τὰς χειρονομίας, ν' ἀκούῃ τὰς συνομι-
λίας. Ἀναπαράγει αὐτὰς πιστῶς, ὡς φαίνεται,
καὶ ξηρῶς. Δὲν εἶνε οὐδὲ σατυρικὸς καὶ πλῆρης
εἶνε ἡ ἀδιαφορία του, ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ
ζωγράφου, ὅστις ἐνδιαφέρεται μόνον διὰ τὰς
γραμμάς, διὰ τὰ χρώματα καὶ δὲν ζητεῖ νὰ
εἰσελθῇ εἰς τὰ βάθη τῶν ὄντων, τῶν ὁποίων ἀνα-
παράγει μόνον τὸ ἐξωτερικόν.

Ἡ τέχνη τοῦ Ἡρώδου εἶνε πολὺ δυσνόητος.
Μᾶς ἀρέσκει ν' ἀνακαλύπτωμεν διαθέσεις καὶ εἰς
τὸ ἐλάχιστον φιλολογικὸν ἔργον. Μᾶς χρειάζεται
μία ἠθική, οἰαδήποτε, ἔστω καὶ ἀνήθικος. Ἡ κα-
θαρά καὶ ἀπλὴ ἀντιγραφὴ τῆς φύσεως, μᾶς
φαίνεται μωρὰ, εἶνε τεκμήριον, ἀλλὰ δὲν εἶνε
τέχνη. Οἱ Μῆμοι τοῦ Ἡρώδου εἶνε τεκμήρια διὰ
τὴν ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν ἡθῶν, καὶ σχεδὸν
οὐδὲν πλέον. Ἀλλὰ καὶ ὡς τεκμήριον εἶνε μέτριον,
ὅταν ἀναλογισθῶμεν τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο μνη-
μεῖον, τὴν Κωμωδίαν τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἀμφι-
βάλλω μάλιστα καὶ διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν
Μιμῶν τούτων. Εἶνε πολὺ ὁμοιόμορφοι πρὸς ὅ,τι
γνωρίζομεν ἤδη. Ὁ Ἡρώδης φαίνεται ὅτι ἠκο-
λούθησε, μετεσκέυασε καὶ διώρθωσε προγενέστε-
ρόν τινα.

Αἱ μικραὶ αὗται σκηναὶ τῶν ἡθῶν εἶνε τοῦλάχιστον πολὺ τερπναί, οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ
πρωτοτυπία τοῦ Ἡρώδου. Ὁ VI μῆμος, ἰδιαι-
τέρου ὅλως κυνισμοῦ, εἶνε ἐκ τῶν καλλιτέρων ὡς
καὶ ὁ ἐπόμενος, ὅπου βλέπομεν καλὸν τύπον
ἀνυποδμηματοποιῶ διὰ κυρίας. Εἶνε λεπτός καὶ
ἐχέμυθος καὶ ὅλα λέγονται ὅσα εἶνε οὐσιώδη.
Ποῖον πρότυπον εἰς τοὺς νεωτέρους διαλογογρά-
φους τοὺς περιωνύμους αὐτοὺς φλυαροὺς, τοὺς
Λεβαδάν, τοὺς Μαρινί, τῶν ὁποίων ἡ ἀνεξάντλη-
τος πολυλογία ἐξηυτέλισε διὰ παντὸς τὸ θελκτι-
κὸν καὶ περίτεχνον τοῦτο εἶδος τοῦ λόγου!

Ἡ μετάφρασις τοῦ κ. Quillard εἶνε ἐξαι-
ρετος, ἐνίοτε ὀλίγον τι δύσκαμπτος ἐξ ὑπερ-
βολικῆς πίστεως πρὸς τὸ κείμενον. Λυπηρὸν εἶνε
ἀκόμη ὅτι μεταφράσας τὸ κείμενον δὲν μετέφρασε
καὶ τὰ κύρια ὀνόματα. Τὰς πλείστας τῶν μετα-

γραφῶν τούτων εἶνε ἀδύνατον νὰ προσφέρωσι γαλ-
λικά στόματα. Οἱ ὑπὲρ τὸ δέον σοφοὶ μεταφρα-
σταὶ μᾶς ἀναγκάζουν νὰ ποθῶμεν τοὺς χρόνους,
κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ d'Abblancourt ὠνόμαζε
τὸν Πομπόνιον M. de la Pomprone. Ἐκεῖνοι
ἤθελον νὰ φανοῦν ὑπὲρ τὸ δέον Γάλλοι· οἱ ἄλλοι
θέλουν νὰ φανοῦν ὑπὲρ τὸ δέον ξένοι. Ἡ ἑλλειψὶς
καλαισθησίας καὶ μέτρου εἶνε ὁμοία καὶ εἰς
τοὺς δύο.

Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπε-
νόησεν ὁ κ. Quillard, δὲν ἐλαττώνει, μολο-
νότι τὸ ἐφαρμόζει οὗτος ἀμειλίκτως, τὴν ἀξίαν
τῆς ἐργασίας του. Ἐχομεν μετάφρασιν τοῦ
Ἡρώδου· εἶνε ἡ πρώτη καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον
θὰ εἶνε ἡ τελευταία· διότι δὲν εἶνε δύνατον νὰ
γαίνη καλλιτέρα, ἂν ἡ πιστότης εἶνε τὸ πρῶτον
προσὸν τοιοῦτου πινήματος.

(Παρίσι, Δεκέμβριος 1900).

REMY DE GOURMONT

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Η ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΟΡΕΣΤΕΙΑΣ

Ὁ ἐν Βερολίῳ ἀκαδημαϊκὸς ἐπιστημονικὸς
Σύλλογος διωργάνωσε τελευταίως τρεῖς
παραστάσεις τῆς «Ὀρεστείας» τοῦ Αἰσχύλου
κατὰ μετάφρασιν τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπι-
στημίου τοῦ Βερολίνου v. Wilamowitz Möl-
lendorf. Τὴν μετασκευὴν διὰ τὴν ἀπὸ σκη-
νῆς παράστασιν ἐφιλοτέχνησεν ὁ Oberländer,
τὴν δὲ μουσικὴν ἔγραψεν ὁ Max Schilings.
Ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν μετασκευὴν πρόκειται νὰ
δώσῃ προσεχῶς καὶ τὸ Hofburgtheater τῆς
Βιέννης.

Εἶναι δύσκολον κατόπιν τῆς ἐν Βερολίῳ
παραστάσεως νὰ κρίνῃ τις κατὰ πόσον αἱ ἐπα-
νελημμένως ἐπιχειρηθεῖσαι καὶ ἐπιχειρούμεναι
ἀναπαραστάσεις ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἔργων θὰ
ἔχωσι τόσην ἐπιτυχίαν παρὰ τῷ κοινῷ, ὥστε νὰ
κρατηθῶσι διαρκῶς ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ συμπερι-
ληφθῶσι εἰς τὸ σύγχρονον δραματολόγιον. Τοῦτο
δὲ διότι ἡ παράστασις δὲν διεξήχθη μετὰ τῆς
ἀπαιτουμένης ἐκείνης τελειότητος, ἥς πρὸ πάν-
των, φαίνεται, τοιαῦτα ἔργα ἔχουσιν ἀνάγκη.
Διότι ἀπαιτεῖ τὸ ἀρχαῖον δράμα ἡθοποιοὺς μορ-
φωμένους, ἐξησκημένους, λεπτοτάτης καλλιτε-
χνικῆς ἀντιλήψεως, ἡθοποιοὺς μεμετρημένους,

ἀποφεύγοντας τὰς ἀκαίρους ὑπερβολάς, τὰς
καταχρήσεις καὶ τὸν στόμφον ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ·
ἀφ' ἑτέρου ὅμως δυναμένους νὰ ἐξαρθῶσιν ὅπου
δεῖ καὶ εἰς τὸ ὑψίστον πάθος καὶ νὰ ἐξωτερικεύ-
σωσιν ἰσχυρῶς τὰ αἰσθήματα τῶν προσώπων, τὰ
ὅποια ὑποδύονται. Συνάμα καὶ λεπτότης μεγάλη
ἀπαιτεῖται ψυχολογικῆς παρατηρήσεως, βοη-
θοῦσα αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ὑποσημειώσιν ἰδιαιτέρως
τὰς ἐν τῇ νεωτέρᾳ ψυχῇ πλησιέστερας περιχο-
πὰς καὶ νὰ παρακάμπτωσι τὰ ἔσπιν ὅτε εἰς τὸ
πολὺ κοινόν, μὲ ἄλλα ἦθη καὶ ἔθιμα ἀνατε-
θραμμένον, ξένα ἢ καὶ ἀδιάφορα μέρη.

Ἴδου δὲ ποῦ κυρίως κεῖται τὸ ζήτημα, ἀφ'
οὗ ἡ ἐπιτυχία ἐξαρτᾶται. Εἶναι ἀρὰ γε τόση ἡ
ἀντίθεσις τοῦ ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου, ὥστε τὰ
ἐκεῖνον ἐκπροσωποῦντα ἔργα νὰ εἶναι εἰς τοὺς
συγχρόνους ἀκατάληπτα; Εἰς τοὺς κλασικῶς
μορφωμένους, τοὺς γαλουχηθέντας μὲ τὰ ἑλλη-
νικά γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν βε-
βαίως ὅχι· ἀλλὰ εἰς τοὺς πολλοὺς, νομίζω, δυσ-
τυχῶς ναί. Καὶ νομίζω ὅτι, μόνον ὅταν μεγάλον
πνεῦμα, ὡς π. χ. ὁ Goethe εἰς τὴν «Ἰφιγένειαν»,
ὅχι μόνον μετασκευάσῃ, ἀλλ' ἐκ νέου
δημιουργήσῃ σχεδὸν πρωτότυπον ἔργον ἐπὶ τοῦ

ἀρχαίου κειμένου, καὶ ὅταν τοῦτο διδάσκεται μετὰ τῆς ἤδη ρηθείσης τελειότητος—καὶ ὡς πρὸς τοῦτο μόνη ἡ ὑποδυομένη τὴν Κλυταιμνήστραν διεκρίθη κατὰ τὴν ἐν λόγῳ παράστασιν—θὰ κατανοηθῶσι καὶ σήμερον ἀκριβῶς τὰ ἔργα, ὧν τὴν παράστασιν καὶ ὁ ἔσχατος τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἐν τῷ συγχρόνῳ ἰδεῶδει ἐκείνῳ περιβάλλοντι καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκείνης θρησκείας, τῆς θρησκείας τοῦ ὠραίου, ἐθεώρει ὡς ὑψίστην πνευματικὴν του ἀπόλαυσιν. Δὲν πρέπει ἄλλως τε νὰ λησμονηθῇ, ὅτι πολλοὶ ὑπανιγμοὶ πολιτικῆς ἢ ἀπλῶς κοινωνικῆς φύσεως συνετέλουν εἰς τὴν τότε ἐπιτυχίαν καὶ παρεμποδίζουν τὴν σημερινήν.

Κυρίως ὁμῶς—καὶ τοῦτο δὲν ἀποδίδεται καὶ ὑπὸ τῆς ἀρίστης τῶν μεταφράσεων—χάνομεν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν λαξευτῶν ἐκείνων στίχων, τῶν ἐπιτυχῶν ἐκείνων ἐκφράσεων, τὰς ὁποίας τόσον ἡσθάνετο καὶ ἐξετίμα ὁ ἀρχαῖος ἀκροατής, ὁ μὲ τόσον λεπτὴν αἰσθητικὴν ἀντίληψιν πεποικισμένος.

Βεβαίως γενεᾷ μέγα τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ πλοκὴ τῆς τραγωδίας καὶ αἱ λεπτόταται ψυχολογικαὶ παρατηρήσεις· καὶ αὐταὶ δὲ αἱ παρακεκινδυνευμένα διὰ τὴν νεωτέραν ἀντίληψιν σκηναί, ὡς ἡ τῆς μητροκτονίας, εἶνε ἰσχυροτάτου ἐνδιαφέροντος. Πολλὰ ὁμῶς μᾶλλον σκιαγραφοῦνται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ καὶ πρέπει νὰ τὰ μαντεύῃ ὁ θεατής, ἐκεῖ ὅπου οἱ νεώτεροι—καὶ ἐννοῶ πρὸ πάντων τὸν Shakespeare—μὲς συνεθίσαν τῶν βλαβερῶν ἀνατομιῶν τῶν ψυχικῶν φαινομένων, μὲ τὴν πιστὴν ἀναπαράστασιν τῶν αἰσθημάτων.

Ἡ ἐντύπωσις πάλιν ἄλλων μερῶν, ὡς π. χ. εἰς τὸ τρίτον μέρος τῆς τριλογίας, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιτυχῆς ἢ ὄχι σκηνοτεχνικῆς ἀναπαράστασης. Παρουσιάζει δ' αὕτη ὁμολογουμένως μεγίστας, ἂν ὄχι ἀνυπερβλήτους δυσκολίας.

Ἄν μολαταῦτα ὑπὸ τὰς πλείστας τῶν ρηθεισῶν ἀπόψεων ἢ ἐν Βερολίῳ παράστασις δὲν ἦτο τοῦ κοινοῦ—ὁμολογουμένως ὁμῶς πνευματικῶς ρουσα καὶ ὀρμητικῇ, βεβαίως ὁμῶς ἱκανοποιητικῇ· τοῦτο δὲ δεικνύει πόσον τὸ ἔργον εἶναι τὰς τὴν παράστασιν.

Τὴν μουσικὴν ἔγραψεν ὁ Max Schillings, ὁ μετὰ τὸν R. Strauss ἴσως μᾶλλον πεποικ-

κισμένος ἀντιπρόσωπος τῆς νεογερμανικῆς σχολῆς, τῆς ἀκολουθοῦσης τὴν ὁδὸν τὴν χαραχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Wagner. Εἰς τὸ μουσικὸν κοινὸν ἦτο ἤδη γνωστὸς ἐκ δύο μουσικῶν δραμάτων του, διακρινομένων διὰ τὴν λεπτὴν καὶ πλουσίαν ἐνοργάνωσιν, τὸν ἀρμενικὸν πλοῦτον, τὴν συμφωνικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ μέρους τῆς ὀρχήστρας, τὸ κάλλος καὶ τὸν πλοῦτον τοῦ ἤχου—καὶ διὰ τὰ ἐλαττώματά της τὴν ὑπερβολὴν εἰς τὸν μουσικὸν χαρακτηρισμὸν, εἰς τὴν ἐσκεμμένην μουσικὴν and last but not least, δυστυχῶς δὲ καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν πρωτοτύπου μορφῆς εἰς τὴν μελωδίαν.

Εἰς τὴν μουσικὴν τῆς Ὁρεστείας μᾶλλον τὰ προτερήματα ἀναφαίνονται—φυσικῶς ἄλλως τε, καθ' ὅσον ἡ μουσικὴ εἶναι μᾶλλον χαρακτηρηστικὴ—εἰς ἃ προστίθεται ἐπαινετὴ εὐγένεια καὶ συντομία οὐδαμοῦ ὑπερβαίνουσα τὰ ὅριά της. Λογικῶς δὲ πράττων ὁ συνθέτης δὲν ἐπεχείρησε ν' ἀπομιμηθῇ φαντασιωδῶς τὸ ἀρχαῖον ὕφος, ἀφοῦ εἴμεθα δυστυχῶς ἐν παντελεὶ σχεδὸν ἀγνοοῖα τοῦ τί ἦτο ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ μουσικὴ.

Κατ' ἀρχὴν εἶμαι ἀντίθετος τοῦ συστήματος τῆς ὑποκρούσεως (melodram), ὅπερ καὶ αὐτὸς ὡς καὶ οἱ ἄλλοι ἄχρι τοῦδε ἠκολούθησαν, διότι τὸ εὐρίσχω χαλαρόν, ἀνούσιον καὶ οὐδέτερον· οὔτε μουσικὴν, οὔτε ἀπαγγελίαν, εἰς αὐτὴν δὲ τὴν περίπτωσιν μοῦ φαίνεται, ὅτι ἡ μέση χρυσὴ ὁδὸς εἶναι ἡ μᾶλλον ἀνιάρ, καὶ οὔτε ἡ δοκιμὴ τοῦ Schillings, τοῦ νὰ εἰσαγάγῃ χοροὺς μὲ ὑπόκρουσιν ὀρχήστρας, ἀπαγγελλομένους ὑπὸ πολλῶν συνάμα προσώπων εἰς τὸν αὐτὸν ρυθμὸν καὶ τόνον, ἡδυνήθη νὰ μὲ πείσῃ περὶ τοῦ ἐναντίου. Παραδέχομαι ὁμῶς, ὅτι ἴσως ἡ μελοποίησις τῶν χορικῶν μόνων θὰ παρήγαγε κάπως θεατρικὴν ἐντύπωσιν—ὅπως καὶ συμβαίνει εἰς τὸ μελοδραματικὸν καὶ θεαματικὸν τέλος ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου—ἀντιβαίνουν εἰς τὸ γενικὸν ὕψος τοῦ ἔργου.

Χαρακτηριστικώτατα καὶ ρυθμικῶς πρωτότυπα εἶναι τὰ θέματα τῆς ὑποκρούσεως πρὸς τὰ χορικά τῶν Εὐμενίδων, τελείως δ' ἐπεξεργασμένη ἡ εἰσαγωγὴ τῆς τρίτης πράξεως.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἐπαινετὴ ἦτο ἡ παράστασις τῆς «Ὁρεστείας», βεβαίως ὁμῶς δὲν ἔλυσε τὸ παλαιὸν ζήτημα· ἴσως τὸ πράξῃ ἡ τοῦ Hofburgtheater, ὅπου τὰ μέσα ὑπάρχουσιν ἀφθονά, ὁ Kainz ἐνδεδειγμένος Ὁρέστης καὶ ἐν γένει οἱ ἠθοποιοὶ ὅλοι ἀνώτεροι καὶ μᾶλλον εἰς τὰ τοιαῦτα εἰθισμένοι.

(Βερολίνον, Δεκέμβριος 1900).

Ν. Δ. ΠΑΠΠΟΣ

Αἶσμα.

ΚΛΕΙΔΟΚΥΜΒΑΛΟΝ.

„ΔΥΟ ΑΔΕΛΦΟΙ“

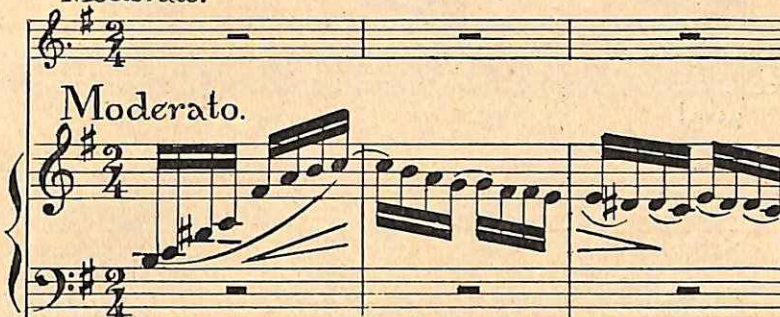
Μελοδραματικά σκηναί εἰς πράξεις δύο.

Ποίησις καὶ μουσικὴ

Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑ.

Μονωδία ΛΑΜΠΡΟΥ (Ἐκ τῆς Αἰ. πράξεως)

Moderato.

ΛΑΜΠΡΟΣ *col massimo cordoglio*

Λυ-πῆ- σου με Θεέ μου ὁ νοῦς μου ἐσκοτί· ἀθῆ σε νύ· χτας μου

poco stent *tempo* *rall* *pp*

ρί- λα μου· σβύ-σθη τὸ..... φῶς.....

canto *tempo. dim.* *rall* *pp*

Ἰσοκτεγμία τοῦ συνθέτου.

p. espr. tempo

δυο ἡ καρ- δια μου κομ- μά- τια ἐ- σχή- αθη- ῶν

tempo. p. espr.

cres: μένα! ἐ- δῶ- ἔρω μέ- νη ἐ- κού- α- δελ- φός! Δύο α

dim:

piu anim.

γά- πης καρ- μά- κια βα- θειά δο- κι- μά- ζω,

mf

cres:

γιά τῶ- να σπα- ρά- ζω, γιά τᾶλλο ἀχ! θρη- νῶ! Σύ

ff con anima. stent. molto. affretto

Θεέ μου φώ- τι- σέ με τί δρό- μο νά πα- ρω, λα-

ff allarg. col canto

affretto

p. tempo

stesso movimento.

τρεῦ- ω τὴν Μάι- ρα τὸν Χρό- νη πο- νῶ

stesso movimento pp.

espr. ben sentito

pp

τὸν Χρό- νη πο- νῶ

dim. rit.

ppp. allargo.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΤΟ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΝ

Αἱ συζητήσεις, ὅπως καὶ τὰ ἐγκλήματα, ὅπως καὶ αἱ ἀσθένειαι ἔρχονται ἐπιδημικῶς καί, φαίνεται, ἀκολουθοῦντα ὀρισμένον διάγραμμα. Εἰς τὸν κόσμον ὅλον σχεδὸν αὐτὴν τὴν στιγμήν εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ τάπητος τὸ γυναικεῖον ζήτημα· καὶ ἐνῶ εἰς τὴν Γαλλίαν ἐκδίδουν οἱ ἀδελφοὶ Μαργκερίτ, γνωστοὶ μυθιστοριογράφοι, βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Γάμος καὶ τὸ Διαζύγιον» καὶ ὁ Πρεβὼ γράφει ἐπανειλημμένα ἄρθρα εἰς τὸν «Φιγαρώ», ἐνῶ εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν θυλεῖται γυναικεῖα ὑποψηφιότης, καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἡ Βουλὴ ψηφίζει θυελλώδη νόμον περὶ γυναικῶν, εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ζήτημα, τὸ σχεδὸν ἀνυπαρκτον δι' ἡμᾶς, τίθεται ἐπὶ τάπητος διὰ τῶν διαλέξεων τοῦ κ. Μάτεσι καὶ τῶν ἄρθρων τῶν ἐφημερίδων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ μία διαπρεπὴς κυρία, ἡ κυρία Παρρέν, ἀνέλαβε τὴν ὑπεράσπισιν τῶν γυναικῶν ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς «Ἀκροπόλεως», τὸ πρᾶγμα καταντᾷ περισσώτερον ἐνδιαφέρον.

Εἶνε μόνον ἀτύχημα ὅτι ἡ συζήτησις εὐθὺς ἀμέσως μετεμορφώθη εἰς καυγᾶν, ἡ πραγματεία τοῦ ζητήματος εἰς φιλονικίαν· καὶ ἐνῶ ὁ κ. Μάτεσις εἰς τὸν «Παρνασσόν» ἐφιλοδώρει μὲ εἰρωνείαν καὶ μὲ στίγους τοῦ Σιμωνίδου τὰς γυναῖκας, ἡ κυρία Παρρέν ἐκεραύνωνε τοὺς ἄνδρας μὲ παραπτώματα καὶ μὲ βαρβαρότητας ξεθαπτομένας ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπὸ τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου καὶ ἀπὸ τὰς πρώτας γραμμάς τοῦ Πολυβίου.

Ἄλλως τε ἦτο ἀναπόφευκτον, καὶ δὲν ἐνθυμούμεθα νὰ ὠμίλησε ποτὲ κανεὶς ψυχρῶς περὶ τοῦ γυναικεῖου ζητήματος, καὶ δὲν ἐνθυμούμεθα ποτὲ νὰ ἐγινεν ὁ ἐλάχιστος λόγος περὶ τοῦ πράγματος χωρὶς νὰ δείξουν αἱ γυναῖκες ὅτι, διὰ τοὺς ὄνυχας τοῦλάχιστον, κατὰγονται ὀλίγον ἀπὸ τὰ αἰλουροειδῆ καὶ οἱ ἄνδρες ὅτι, διὰ τοὺς ὀδόντας, ἂν ὅχι ἄλλο, κατὰγονται κάπως ἀπὸ τοὺς ἀγριοχοίρους.

Ὁ Αὐγουστος Κόντ, ὅστις εἶχε καθορίσει τὰς προόδους τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ συζητεῖν, καὶ διῆρει εἰς θεολογικάς, λογικάς καὶ ἐπιστημονικάς τὰς συζητήσεις, θὰ κατέτασσε βεβαίως τοὺς Ἕλληνας καὶ πρὸ πάντων τοὺς συζητοῦντας διὰ τὸ γυναικεῖον ζήτημα ὡς ἀναγομένους εἰς τὴν πρώτην τῆς ἀναπτύξεως βαθμίδα.

Καὶ μολαταῦτα θὰ ἦτο ἴσως εὐκόλον νὰ μὴ περιορισθῶν ὅλοι εἰς ἐπιδείξεις γνώσεων, εἰς ἀπαγγελίας στίχων καὶ εἰς διηγήσεις ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἀγρίων λαῶν.

Εἰς τὴν αὐγὴν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος ἀποτελεῖ τῷ ὄντι ζήτημα γυναικεῖον καὶ ζήτημα φλέγον ἢ ἐμφάνισις τῆς γυναικὸς εἰς τὴν βιοτικὴν παλαίστραν, εἰς τὴν ὁποίαν μέχρι σήμερον ὁ ἀνὴρ μόνον ἔχυνεν ἰδρώτα καὶ αἷμα. Ἡ γυνὴ σήμερον ἐκπαιδευμένη καὶ ἀναπτυσσομένη, ὀπλιζομένη τελείως, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου, ζητεῖ τὸ μερίδιόν τῆς ἀνεξαρτησίας, τὸ μερίδιον τοῦ ἔργου καὶ τὸ μερίδιον τοῦ ἡλίου.

Μία ἐποχὴ νέα δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἀρχίζει δι' αὐτήν. Ἡ ἐλευθερία ἀρχίζει νὰ τὴν περιβάλλῃ, ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἀρχίζει νὰ τὴν ἐγκαταλείπῃ ἡ αἴγλη τῆς ποιήσεως. Ὁ μεσαίων, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὴν ἀποθέωσιν τῆς γυναικὸς, τὴν ἐστήριξεν ὁλόκληρον ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς. Ἡ γυνὴ ἦτο τὸ πλάσμα τὸ αἰετὶ πληγωμένον καὶ αἰετὶ ἀσθενές, τὸ ὁποῖον ὁ ἀνὴρ ἐλάτρευε, περιέβαλεν, ἐκύκλωνε διὰ θυμιαμάτων. Μία ποιήσις ὁλόκληρος ἐγεννήθη περὶ αὐτῆς ἰδεώδης καὶ ἑνῶς μυστικισμός, ὅστις διετηρήθη μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Σήμερον ἡ πληγωμένη τῆς χθὲς, ἡ ὁποία ἐθεράπευε τὸν ἐγωϊσμόν καὶ τὴν φιλοτιμίαν τοῦ ἀνδρός, ἐξέρχεται ὀπλισμένη, ἰσόπαλος, χωρὶς ἀδυναμίαν καὶ χωρὶς γόητρον.

Υπάρχει, ναί, ἐν ζήτημα γυναικεῖον, ἀλλ' εἶνε ζήτημα ζωῆς αἵμα καὶ θανάτου διὰ τὰς γυναῖκας. Εἶνε ζήτημα ἄλλως τε ἀρμονικὸν διὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, ὅστις ἐγκαινιάζει μαζὶ μὲ ὅλον τὸν θάνατον τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τὸν θάνατον τῆς γυναικεῖας γοητείας.

Αἱ γυναῖκες περιφρονοῦσαι τὰς θωπείας τῶν χειλέων ρίπτουσι τὸ χειρόκτιον διὰ τὸ ἀλληλοφάγωμα...

Νεκραὶ πλέον διὰ τὴν τρυφερότητά μας αἱ γυναῖκες τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, πλάσματα μελαγχολικά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα λείπει ἡ ἀγάπη καὶ σπανίζει ἡ μητρότης, ζητοῦν νὰ λάβουν θέσιν ὅχι πλησίον μας, ἀλλ' ἀπέναντί μας· οὔτε σύντροφοι οὔτε γόησσαι, ἀλλ' ἀντίπαλοι εἰς τὸν μεγάλον ἀγῶνα τῆς ζωῆς...

Ἀλλὰ λησμονῶ ὅτι εἶμαι χρονογράφος καὶ ὅτι τὸ μόνον μου καθήκον εἶνε νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι μία συζήτησις ἠνοίχθη καὶ μία συζήτησις ἐκλείσει διὰ τὸ γυναικεῖον ζήτημα, ὅτι ὀδόντες ἐδείχθησαν καὶ ὄνυχες, ὅτι πολλὰ γεγονότα ἐμάχοντο καὶ πολλὰ ἐθίμα, ὅτι πολλὰ βιβλία ἀνεφέρθησαν καὶ πολλοὶ ποιηταί, ἀλλ' ὅτι τὸ ζήτημα ἀπέμεινεν οἷον ἦτο καὶ πρὶν καὶ ὅτι πολλὰ μελάνη καὶ πολλοὶ λόγοι θὰ σκορπισθῶσιν ἀκόμη ἀνωφελῶς περὶ αὐτοῦ.

N. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ Σάββατον, 9 τοῦ, ὁ Διευθυντὴς τῶν «Παναθηναίων» κ. Κίμων Μιχαηλίδης, γενόμενος δεκτὸς εἰς ἰδιαίτερον ἀκρόασιν παρὰ τῇ Α. Υ. τῷ Βασιλόπαιδι Νικολᾷ, παρεκάλει αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὴν ἀφιέρωσιν τῶν «Παναθηναίων». Ἡ Α. Β. Υ. ἐζήτησε μετ' ἐνδιαφέροντος παρὰ τοῦ ἡμετέρου Διευθυντοῦ διαφόρους πληροφορίες περὶ τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἐν τέλει εὐηρεστήθη ν' ἀποδεχθῇ τὴν ἀφιέρωσιν.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ · ΤΕΧΝΗ · ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ὁ τὴν 25^{ην} Νοεμβρίου ἀποθιώσας καὶ μετὰ πάσης τιμῆς κηδευεὶς καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ Ἰω. Παταξίδης, ἐγεννήθη ἐν Κρουσόβῳ τῆς βορειοδυτικῆς Μακεδονίας τῇ 25^ῃ Δεκεμβρίου 1827. Ἐκεῖ παιδεύθει τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ γράμματα ἤλθε περὶ τὸ τέλος τοῦ 1843 εἰς

Ἀθήνας, ὁπόθεν μετὰ πενταετίς σπουδὰς ἐν τῷ γυμνασίῳ καὶ τῷ πανεπιστημίῳ ἐπανήλθεν εἰς τὴν πατρίδα τοῦ 1848, ὅπου καὶ ἐσχολάργησε τέσσαρα ἔτη. Τῷ 1855 μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν φιλολογικῶν αὐτοῦ σπουδῶν δαπάναις τῆς πόλεως Σερρών, τῷ δὲ 1858 ὑποστὰς τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις ἐν Γοτίγγῃ, ὅπου ἐδημοσίευσέ καὶ τὸ πρῶτον μέρος τῶν *Ξενοφωντείων διορθώσεων* αὐτοῦ, ἐπανήλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ τετραετίαν. Τῷ 1862 διορίσθη καθηγητὴς τοῦ Α' ἐν

Ἀθήναις Γυμνασίου, διδάξας μέχρι τοῦ 1875, ὁπότε διορίσθη ἑφφρος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης ἐπὶ μὴνᾶς τινας καὶ εἰτα καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου. Τῷ 1877 ἤξιώθη τῆς τιμῆς νὰ προσληφθῇ καθηγητὴς τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, διδάξας, ἰδίᾳ καὶ τὴν βασιλισσαν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Ὁ βίος τοῦ Παταξίδου ὑπῆρξεν ἔμπλεος ἐργασίας. Πλὴν τῆς συνεργασίας αὐτοῦ καὶ σπουδαιότατα φιλολογικὰ περιοδικὰ ἠσχολεῖτο εἰς παντοίας γλωσσολογικὰς καὶ κριτικὰς πραγματείας, ὧν ἀξιολογωτάτη εἶνε ἡ περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ κειμένου Μιχαήλ τοῦ Ψελλοῦ. Τὸ Ὁμηρικὸν Λεξικόν, ὅπερ μετέφρασεν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ ἐξέδωκε τῷ 1874, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρωτότυπος σχεδὸν ἐργασία καὶ διὰ τὰς ἐπενεργείας διορθώσεως καὶ διὰ τὴν ἀπόδοσιν διὰ φράσεων τῆς δημώδους γλώσσης τῶν ὁμηρικῶν φράσεων. Ἡ *Γυμνασιακὴ Παιδαγωγικὴ* (1889) εἶνε ἐράνισμα γλαφυρῶς μὲν συντεταγμένον, ἀλλ' οὐχὶ ἀντάξιον τῶν προσόδων τῆς Παιδαγωγικῆς. Καλλιπεῖς εἶνε αἱ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μαργαρίτη μεταφράσεις τῆς «Ἱστορίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου» καὶ τῆς «Ἱστορίας τῶν Διαδόχων» τοῦ Δρώζεν. Ἀλλὰ τὸ ἐπιστέγασμα τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ ἐργασίας εἶνε ἡ ἐν τῇ Ζωγραφείῳ Βιβλιοθήκῃ εἰς ὀγκώδη τόμον ἐκδοθεῖσα «Ἀνάβας τοῦ Ξενοφώντος» μετὰ κριτικῶν παρατηρήσεων.

Τὸ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ μυθιστόρημα μετὰ μακρὰν παρακμὴν ἤρχισε νὰ θριαμβεύῃ. Τὸ Quo Vadis τοῦ Σεγκιέβιτς, τοῦ ὁποῦ ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε καταπληκτικὴ ἐν Γαλλίᾳ, διεδέχθησαν ἄλλα. Οἱ δὲ Γάλλοι ὡς πρόδρομοι τῶν τοιούτων μυθιστορημάτων, ἀτίνα θέμα ἔχουσι τοὺς χρόνους τῆς ἑλληνικῆς παρακμῆς, ἢ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, θεωροῦσι τὸν Jean Lombard, τοῦ ὁποῦ τὰ δύο ἔργα *Ἀγωνία* καὶ *Βυζάντιον*, τὰδίκως παραγωνισθέντα, καὶ νέαν ζωὴν τῷ παραλαμβάνοντα ἐκρησάμευσαν ὡς πρότυπον εἰς τοὺς ξένους. Περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἀξιώσεως ταύτης δὲν εἶνε εὐχερὲς νὰ κρίνῃ τις· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἀλλεπάλληλα ἐκδίδονται τὰ ἱστορικὰ μυθιστορήματα, λόγος δὲ γίνεται πολὺς τώρα περὶ τοῦ Θανάτου τῶν Θεῶν, μυθιστορήματος τοῦ Ρώσου Δημήτρη Μερεγκόσκη. Ὁ Θάνατος τῶν Θεῶν ἀναφέρεται εἰς τοὺς χρόνους Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου. Ὁ συγγραφεὺς τὸν ἥρωά του παραλαμβάνει ἀπὸ τοῦ κατωφλίου τοῦ φρουρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ οἱ ἀνεψιοὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ὁ Γάλλος καὶ ὁ Ἰουλιανός, ἐκρατοῦντο φυλαχισμένοι ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου τῶν Κωνσταντίνου, καὶ φέρεται αὐτὸν μέχρι τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν θανασίμως τραυματίσθεις ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀνεφώνησε: Νενίκηκας Χριστέ, κορέσθητι Ναζωραῖε! Παρὰ τὴν αἰνιγματικὴν μορφήν τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ ἀνησύγου, νευροπαθοῦς, καὶ μεθυσμένου ἐξ ἑλληνισμοῦ, ζωηρὸς διαγράφεται ὁ φιλόδοξος καὶ περίεργος χαρακτὴρ τῆς σπαρτιατικῆς Ἀρσινόης, τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ. Ἡ σύγκρουσις τῶν δύο κόσμων τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου καὶ ὅλος ὁ πολυσύνθετος βίος τῶν χρόνων ἐκείνων ἀναγεννᾶται ζωηρῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου.

Ὁ ΔΙΑΠΡΕΠΗΣ συνεργάτης τῶν «Παναθηναίων» κ. Remy de Gourmont ἀπέστειλεν ἡμῖν τὸν πρὸ μικροῦ ἐκδοθέντα τόμον αὐτοῦ: *La culture*

συνοδεύοντος μέρους (accompagnement) όταν εκτελούνται και τα δύο δια τῆς αὐτῆς χειρός, καὶ γ' ἡ ἀκριβὲς ἀκολουθία ἐκάστης φωνῆς εἰς συνθέματα πολυφωνικά.

— Ἐκαστὸν μέρος τοῦ μέτρου εἶνε μία στάμνα, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γεμίσῃ μὲ νότες. Αἱ παύσεις εἶνε τὰδεῖανὰ σταμνιά. Πρέπει νὰ τὰ σπᾶσωμεν ἐπειδὴ εἶνε ἄδεια;

ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗΝ μᾶς ἐτοιμάζουν εἰς τὸ Ὁδεῖον ὁ κ. Κνάουερ καὶ ἡ κ. Κολογερῆ μίαν ἐσπέραν καλλιτεχνικῆς ἀπολαύσεως. Τὴν περιμένουμεν μὲ ἀνυπομονήσαν.

Δ. Θ.

Η ΝΑΥΤΙΑ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξεδόθη ὑπὸ ἱατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν περιοδικόν, τὸ ὁποῖον σκοπεῖ ν' ἀνακουφίσῃ τοὺς δυστυχεῖς πελάτας τῶν διαφόρων ἀτυμοπολικῶν ἐταιρειῶν ἐκ τοῦ φοβεροῦ παθήματος τῶν ταξιδιῶν τῶν. Προτείνει δὲ θερμῶς τὴν σύστασιν σωματοῦ, τοῦ ὁποῖου νὰ μετᾶσχῃ πλὴν τῶν ταξιδιωτῶν τῶν ἐχόντων εὐπαθὴ τὸν στόμαχον, καὶ εἶνε οἱ πλείστοι, αἱ ἀτυμοπολικά ἐταιρεῖαι, οἱ ξενωδοχοί, οἱ εἰς τὰς ἀποικίας ἐμπορευόμενοι καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν ἀπομεμαχρυσμένων χωρῶν· διότι ὅλοι οὗτοι ὑφίστανται ζημίας ἐκ τοῦ ἐπιδρωόντος εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ ταξιδεύειν φόβου τῆς ναυτίας. Εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο φύλλον γίνεται λόγος καὶ περὶ τοῦ διατί δὲν πάσχει ἀπὸ ναυτίας ὁ Αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος. Ἐν τῇ θαλαμηγῷ αὐτοῦ ἔχει δωμάτιον κρεμάμενον, τὸ ὁποῖον, ἐννοεῖται, δὲν ταρασσεται ὅσον καὶ ἂν κλυδωνίζετο τὸ σκάφος. Διὰ τοῦ τεχνάσματος τούτου κατορθοῖ, ὁ Γερμανὸς Καῖσαρ καὶ κατὰ τὸν τριχυμωδέστατον σάλον, νὰ κρατήσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τὴν ἀρμόζουσαν εἰς ἡγεμόνα.

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΝ. Εἰς μίαν τῶν ὑαλίνων προσόψεων τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ἐξετέθη κινεζικὸν τραπέζικόν γραμματίον, τὸ ὁποῖον κινεῖ μεγάλως τὴν περιέργειαν τῶν Ἀγγέλων. Τὸ γραμματίον τοῦτο ἐκδοθὲν πρὸ πεντακοσίων καὶ πεντήκοντα ἐτῶν εἶνε τὸ ἀρχαιότατον τοῦ εἶδους του, διότι τὸ πρῶτον τραπέζικόν γραμματίον τῆς Εὐρώπης, τὸ ἐν Σποκχόλμῃ ἐκδοθὲν, δὲν διήρυσσε βίον πλέον τῶν τριακοσίων ἐτῶν. Τὸ χαρτονόμισμα τοῦτο, τὸ πλῆρες παραδόξων γραμμάτων, τὰ ὁποῖα μετὰ κόπου κατὼρθωσαν ν' ἀναγνώσουν οἱ σοφοὶ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, μολονότι ἔχει ἐκτάκτους διαστάσεις ἀριθμοῦν 46 ἑκατοστὰ μήκους καὶ εἴκοσιν ὀκτώ καὶ ἡμισυ πλάτους, διατηρεῖται ἐξαίρετα.

NEA BIBLIA

Ἑλληνικά.

Ἐξεδόθησαν: ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ: ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ, ὑπὸ Δ. Π. Ταγοπούλου. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐγεννήθη σχεδὸν μόνον του, ἀνεπαρτήτως· ἐκαστὴ ἡμέρα ἔφερε τὴν εἰσφορὰν τῆς, μίαν

ἐντύπωσιν, μίαν περιγραφὴν, μίαν σκέψιν, μίαν συγκίνησιν, μίαν εἰρωνείαν. Τὰ κομψὰ ἀρθροῖα τῆς »Ἑστίας« ἤξιζον βέβαια νὰ ζήσουν περισσότερον τῶν βραχυβίων δημοσιευμάτων, ἀτίνα ῥίπτονται κατεσπευσμένως καθ' ἐκάστην ὥς τροπὴν ἐφήμερος εἰς τὸ πειναλέον καὶ ἀπληστον στόμα τοῦ κοινοῦ. Καὶ ἐκ τοῦ συσσωρευθέντος ὕλικου ἐξελέχθη μετὰ στοργῆς τὸ γενικώτερον, τὸ χαρακτηριστικώτερον, τὸ πρωτοτυπώτερον καὶ ἐδόθη εἰς αὐτὸ ἡ σταθερωτέρα μορφή τοῦ βιβλίου—βιβλίου ἐπὶ ὥραίου στιλποῦ χάρτου δι' εὐγράμμων κυρτῶν στοιχείων, ἐνδεδυμένον βαθυπράσινον ἐξώφυλλον μὲ βυζαντινὰ, ὅχι ὅμως τόσον πιστὰ, γράμματα.

Ἄλλοι, ἔργα ἔχοντα ἀξιώσεις διαρκείας τὰ προπέμπουν εἰς τὸν τάφον τῆς ταχείας λήθης μὲ τὸ σάβανον τῆς ἀπειροκαλίας. Ὁ συγγραφεὺς τῶν «Φαινομένων καὶ πραγμάτων» προσεπάθησε νὰ δώσῃ ζωὴν διαρκεστέραν εἰς ἐντυπώσεις στιγμιαίας· τὰς ἐφημέρους πεταλούδας συνεκράτησε διὰ χρυσῆς καρφίδος—τοῦ ὕψους, διότι τὰρθροῖα ταῦτα τὰ ἐνθυμίζοντα τὰς σημειώσεις τοῦ Jules Simon εἰς τὸν «Χρόνον» καὶ τοῦ Σαρσαί εἰς τὸ «Φιγαρώ», πλὴν ἀμελειῶν τινῶν, ἴσως ἐκ προθέσεως, διὰ τὴν μελωδίαν τῆς προτάσεως, ἔχουν ὕψος· εἶνε λογοτεχνήματα· πολλὰ εἶνε petits poèmes en prose· φυσιολατρεῖα καλλιτέχους, ἀναδίδεται ἐξ αὐτῶν καὶ κάποια φιλοσοφία αἰσιόδοξος διὰ μέσου τοῦ γλευασμοῦ τῆς, καὶ κάποια ποιήσις τοῦ ἀναπεπταμένου—ὀριζόντων καὶ ἰδεῶν—διαπνέει καὶ ζωογονεῖ τὰς ὥρας τῆς σελίδας.

— ΤΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΗΛΕΚΤΡΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ, ὑπὸ Γεωργίου Κ. Ἀθανασιάδου.

— Ἡ ΜΟΡΦΩΣΙΣ, περιοδικὸν δεκαπενθήμερον, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Κεντρικοῦ Ἀναμορφωτικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν.

— ΤΑ ΚΑΤΑ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΨΕΥΔΗ, ὑπὸ Μᾶς Νορδάν. Μετάφρασις Στ. Ζωγραφίδου.

— Ο ΑΕΤΙΔΕΥΣ, μυθιστόρημα. Μετάφρασις Ν. Ἀγκωνάκη.

Ἀγγέλλονται: ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΤΕΧΝΩΝ τοῦ 1901, ἐκδιδόμενη ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας τῶν Φιλοτέχνων.

Ἀπὸ τὰ ξένα περιοδικά.—Οἱ Μακεδόνες καὶ ἡ ἀρχαία ἱστορία τῶν Γερμανῶν, ὑπὸ Καρόλου Βλιντ («Nord und Süd», Φεβρουάριος 1899).

— Αἱ ἀρχαὶ τῆς προσωπογραφίας ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν νομισμάτων, ὑπὸ Μ. Babelon («Ἐπιθεώρησις τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας τέχνης», 10 Φεβρουαρίου 1899).

— Ἡ Γερμανικὴ Σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ J. Roux («Questions Diplomatiques et Coloniales», 15 Φεβρουαρίου 1899).

— Σκέψεις τινὲς περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλυτικῆς, ὑπὸ Ἑρρίκου Lechat («Gazette des Beaux-Arts», Μάρτιος—Ἀπρίλιος 1899).

— Αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι τοῦ Σωκράτους, ὑπὸ Ἀλβέρτου Βαλλανέζ («Παγκόσμιος Βιβλιοθήκη», Μάρτιος 1899).

— Τὰ μεταλλεῖα τοῦ Δαντεῖν. («Revue Universitaire», 15 Μαρτίου 1899).

— Χρώματα καὶ ἑορταὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὑπὸ Λουίσης von Kobbel («Deutsche Revue», Φεβρουάριος καὶ Μάρτιος 1899).

— Ἑβραϊκαὶ καὶ γερμανικαὶ ἀποικίαι ἐν Παλαιστίνῃ, ὑπὸ P. Mille («Annales de Géographie», Μάρτιος 1899).

Τὸ τεῦχος τῶν ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ τοῦ Νέου Ἑτους καλλιτεχνικώτατον.

ΔΙΑΣΙΤΗΣ ΚΑΙ ΣΑ
ΟΛΑ Τ' ΑΝΔΡΙΚΑ ΕΙΔΗ

ΑΘΗΝΑΙ

35 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 35

ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΘΗΝΩΝ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ

ΤΗΣ Α. Β. Υ. ΤΗΣ ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΗΣ ΣΟΦΙΑΣ
ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 18

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ: Ἀθηνῶν ἐνὸς μηνὸς δρ. 3,
τομηνίας δρ. 8, ἑξαμηνίας δρ. 15, ἐνὸς ἔτους δρ. 25.
Ἐπαρχιῶν ἑξαμηνίας δρ. 25, ἐνὸς ἔτους δρ. 40.

Κ. ΜΠΕΡΙΓΓΕΡ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ
ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΗΣ

ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΟΣ ΛΩΤΟΣ

ΕΤΟΣ Β'—ΝΥΜΦΑΙΑ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΙ

ΥΠΟ ΤΟΥ Κ. ΤΑΣΟΥ Π. ΚΑΖΩΤΗ

Τιμὴ ἐκάστου ἀντιτύπου διὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 5.

Εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῆς Αἰγύπτου δίδεται ὡς
δῶρον ἀντίτυπον τῆς θαυμασίας μεταφράσεως τοῦ
Συρανοῦ δὲ Μπερζεράκ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Στρατήγγη.

LA GRÈCE
ANTIQUE ET MODERNE

L'ALBUM COMPLET COMPRENDRA
de 400 à 500 vues 18×24 en photocollographie
(vues historiques, monuments musées, etc.)

Il paraîtra par séries
de 24 vues chacune (titres en 4 langues)

LISTE DES VUES COMPOSANT LA 1RE SÉRIE
Athènes, Monuments anciens (1re Partie)

ACROPOLE	Porte de l'Agora
Les Propylées (Est)	Temple de Jupiter et l'Acro-
— (Ouest)	pole
Le Parthénon (Est)	Monument de Lysistrate
— (Ouest)	Temple de Thésée
L' Erechtheion (Cariatides)	Cimetière du Céramique
— (Ouest)	La Tour des Vents
Théâtre de Dionysos	Portique d'Hadrien
Odéon d'Hérode Atticus (Est)	Porte du Gymnase d'Ha-
— (Ouest)	drien
L'Aréopage	Capnicarée (Eglise byzan-
Vue prise du Pnyx.	tine)
Prison de Socrate	St-Eléuthère
Temple de la Victoire Aptère	St-Théodore

PRIX DE LA SÉRIE: 10 FR., PORT EN SUS

Envoi contre remboursement ou contre
mandat adressé à l'auteur:

M. J. Bertrand, 38, rue du Lycabète;
ou à MM. Breger frères, imprimeurs-Edi-
teurs, 38, Boulevard St-Germain, Paris.
Papeterie-Librairie J. G. Cortessis & Cie
5, rue du Stade. Seule maison de vente
à Athènes

Pour paraître prochainement du même auteur

L'EGYPTE LA SYRIE,
JÉRUSALEM, PALESTINE, TURQUIE, ETC.

LIBRAIRIE FRANÇAISE ET INTERNATIONALE

DIRECTEUR: F. WILBERG

ATHÈNES PLACE DE LA CONSTITUTION

(Succursale de la Librairie Nilsson à Paris)

MAISONS à Amsterdam, Barcelone, Bruxelles, Leipzig, Londres, Milan, Salonique

Journaux, Etrennes, Romans, Sciences et Arts.

ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΝ ΤΗΣ Α.Β.Υ. ΤΗΣ ΠΡ ΓΚΗΠΙΣΗΣ ΣΟΦΙΑΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ὁ Σύλλογος ἐκδίδει ἐν βιβλίον κατὰ μῆνα ἐξ 80-100 σελίδων, καλῶς τυπωμένον, στερεῶς χαρτοδεμένον καὶ συνήθως εἰκονογραφημένον.

Τὰ βιβλία εἶνε ποικιλωτάτης ὕλης, ἐκάστη δὲ ἐτησία σειρὰ ἀποτελεῖ μικρὰν Ἑγκυκλοπαιδείαν.

Τὴν πρώτην δωδεκάδα τῶν βιβλίων τοῦ 1900 ἀποτελοῦσι τὰ ἑξῆς:

- 1) Ὁ Οὐρανός, ὑπὸ τοῦ καθηγ. Δ. Αἰγινήτου.—
- 2) Ἡ Ἐκκλησία μας, ὑπὸ Δ. Μπαλάνου Π. (Α).—
- 3) Ἡ Γῆ τοῦ Πνός, ὑπὸ Δ. Βικέλα.—
- 4) Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ σῶμά του, ὑπὸ Μιγ. Κωνσταντινίδου.—
- 5) Τὰ ὠφελιμώτερα πτηνὰ τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τοῦ καθηγ. Ν. Χ. Ἀποστολίδου.—
- 6) Ὁ Στρατιώτης, διηγήματα ἐκ τῶν τοῦ de Amicis, ὑπὸ Χ. Ἀννίνου.—
- 7) Ὁ Ὑλικὸς κόσμος, στοιχειώδεις γνώσεις γημείας, ὑπὸ τοῦ καθηγ. Α. Δαμβέρρη.—
- 8) Τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, ὑπὸ Ε. Λυκούδη.—
- 9) Ὁ μικρὸς Πλούταρχος, ὑπὸ Α. Μελά (τοῦ συγγραφέως τοῦ Γεροστάθη) μέρος Α'.—
- 10) Ἡ Ἑὐρώπη κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ὑπὸ τοῦ καθηγ. Π. Καρολίδου.—
- 11) Ὁ Κνρ Σίμος, κατὰ τὸ γαλλικόν, ὑπὸ τῆς Κας Α. Ο.—
- 12) Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὸ Χ. Τσούντα.

Ἡ τιμὴ τῶν βιβλίων διὰ τὸ 1901 ὁρίσθη εἰς λεπτὰ 40 ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ καὶ 40 ἑκατ. τοῦ γρ. φρ. ἐν τῷ Ἑξωτερικῷ. Ἡ δὲ ἐτησία συνδρομὴ εἰς δραχ. 4 ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ καὶ φρ. γρ. 4 ἐν τῷ Ἑξωτερικῷ.

Ἐγγράφη συνδρομῆς μὴ συνοδευομένης ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

Γραφεῖα τοῦ Συλλόγου 4, ὁδὸς Πινakovῶν.

ΑΝΘΟΠΩΛΕΙΟΝ

Κ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ

33—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—33

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΝ

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ. Ἐκδόσεις ἐπιταγῶν ἐπὶ τοῦ Ἑξωτερικοῦ.— Ἀγοραπωλησίαι συναλλαγματικῶν, ἐπιταγῶν, χρυσοῦ, ξένων τραπεζικῶν γραμματίων καὶ τίτλων.

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ συναλλαγματικῶν, τίτλων καὶ τοκομεριδίων ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἑξωτερικῷ.

ΔΑΝΕΙΑ. Προκαταβολαὶ ἐπὶ τίτλων. Λογαριασμοὶ τρεχοῦμενοι.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ:

3 1/2	ἐτησίως,	ἀπόδοσις	εἰς	πρώτην	ἀναζήτησιν.
4	»	»	»	μετὰ	ἓνα μῆνα.
4 1/2	»	»	»	»	»
5	»	»	»	»	»
5 1/2	»	»	»	»	»

ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΩΣ

Πώλησις πάσης λαχειοφόρου ὁμολογίας εἰς μηνιαίας δόσεις, μετὰ τὴν τύχην ὑπὲρ τοῦ ἀγοραστοῦ ἀπὸ τῆς καταβολῆς τῆς πρώτης δόσεως.

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

Ἀγοραπωλησίαι τίτλων ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἑξωτερικῷ ἐπὶ ἀπλῇ μεσιτείᾳ.

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ. Προμήθεια παντὸς εἶδους ἐμπορευμάτων, μηχανῶν κλπ. ὑπὸ συμφέροντας ὁρους, μετρητοῖς καὶ ἐπὶ προθεσμία.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΟΙΚΩΝ

Ἐξεδόθησαν:

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

ΠΑΛΙΕΣ ΑΓΑΠΕΣ

ΚΟΜΨΟΣ ΤΟΜΟΣ ΕΚ 220 ΣΕΛΙΔΩΝ

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡΑΓΚΑ 3

Ἀποστέλλεται πρὸς πάντα ἐμβάζοντα τὸ ἀντίτιμον πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων».